

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. TEORETYCZNE WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ	7
1.1. Główne aspekty tożsamości	7
1.2. Istota tożsamości człowieka	11
1.3. Rozwój tożsamości osobistej.	14
1.4. Czynniki wpływające na kształtowanie się tożsamości	17
1.5. Badania nad tożsamością	19
2. ZAŁOŻENIA BADAŃ	21
3. WYNIKI BADAŃ.	25
3.1. Standardowe wyznaczniki tożsamości badanych	25
3.2. Tożsamość w aspekcie preferowanych wartości	26
3.3. Wybór autorytetów	40
3.4. Stosunek do inności.	48
3.5. Zainteresowania jako elementy tożsamości	54
3.5.1. Zainteresowania z zakresu aktywności ruchowej	55
3.5.2. Inne zainteresowania	61
3.6. Motywy wyboru studiów	69
3.7. Preferowane style kierowania	78
3.8. Planowanie przyszłości	84
4. UOGÓLNIENIE WYNIKÓW BADAŃ, WNIOSKI KOŃCOWE	89
Streszczenie	95
Summary	97
5. LITERATURA	99

6. ANEKSY	.101
6.1. Wykaz tabel	101
6.2. Wykaz rycin	103
6.3. Ankieta	105
6.4. Tabele wyników	115

WSTĘP

Nauczanie akademickie stanowi końcowy etap kształcenia w zorganizowanym systemie edukacji dzieci i młodzieży. Posiada ono swoją specyfikę związaną z poziomem i przedmiotem kształcenia. Cechuje je wysoki poziom kształcenia, prowadzony przez wysokiej klasy pracowników naukowych z wyselekcjonowaną na podstawie egzaminów maturalnych młodzieżą, wchodzącą w pełnię rozkwitu osobowościowego. Jest to okres nie tylko rozwoju intelektualnego, ale również kształtowania się dojrzałości społecznej niezbędnej do rozpoczęcia przez tych młodych ludzi już dorosłego, często samodzielnego życia. Wraz z uzyskaniem dowodu osobistego, podstawowego z formalnego punktu widzenia dokumentu tożsamościowej identyfikacji, nabyli oni prawa obywatelskie, przez co zobowiązani zostali do ponoszenia związanej z nimi odpowiedzialności. Student jest już w znacznym stopniu osobą ukształtowaną pod względem moralnym, ma ustalony system wartości. Można powiedzieć, że potrafi określić swoją tożsamość, wie kim jest i do czego zmierza. Jest on istotą samodzielną ze zdolnością krytycznego myślenia i twórczego działania. Takie wyznaczniki osobowości winny cechować każdego studenta. Jednak nie zawsze wszystkie te walory spełniają się w rzeczywistości, bowiem społeczność studencka stanowi zbiór indywidualności różniących się nie tylko pod względem płci, roczników i kierunków studiów, ale głównie pod względem mocno zróżnicowanych osobowości. Jest to mieszanina kultur, wyznawanych systemów wartości, preferowanych modeli życia i projektowanych aspiracji. Znamionną cechą systemu edukacji jest zasada proporcjonalności między poziomem kształcenia a wzrostem potrzeby indywidualizowania oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych. Wiąże się z nią także fakt, że im wyższy poziom kształcenia, tym większe bogactwo i zróżnicowanie jego przedmiotów. Z tego też względu, bardzo ważną rolę spełnia wnikliwa diagnoza pedagogiczna, która pozwala na rozpoznanie tożsamości poszczególnych uczestników zajęć, by móc w sposób podmiotowy prowadzić proces nauczania – uczenia się. Praca dydaktyczna ze studentem, w istocie swojej, powinna polegać na kierowanym samokształceniu, czyli na pracy indywidualnej, opartej na ukierunkowywaniu i wspomagananiu go w realizacji celów i zadań dydaktycznych.

Mając na uwadze znaczenie, dla potrzeb pedagogicznych, pogłębionej diagnozy indywidualnej, przeprowadzone zostały w roku 2008 badania sondażowe nad tożsamością 476 studentów z Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii

Politechniki Opolskiej. Wyniki tych badań zostały ukazane w tym opracowaniu. Składa się ono z sześciu części.

W części pierwszej przedstawione zostały, w zwięzły sposób, teoretyczne podstawy tożsamości osobistej, niezbędne do zrozumienia zakresu dokonywanej diagnozy pedagogicznej. W drugiej części zamieszczono metodologiczne założenia badań. W części trzeciej przedstawiona została analiza wyników badań, a w części czwartej ich podsumowanie i wnioski końcowe. Opracowanie zamyka wykaz literatury przedmiotu badań, tabel i rycin oraz aneksy.

1. TEORETYCZNE WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI BADAWCZEJ

1.1. GŁÓWNE ASPEKTY TOŻSAMOŚCI

Tak powszechnie stosowane obecnie określenie „tożsamość” nie ma w zasobach leksykalnych długiego życiorysu. We wcześniejszych stadiach rozwoju ludzkości, człowiek nie stawiał sobie często, względnie nie tak dogłębnie pytania; „kim ja jestem, jak postrzegają mnie inni ludzie z mojego otoczenia”, bowiem nie było takiej potrzeby. Był on jednym z wielu podobnych do siebie najbliższych współbraci. M. Mead mówi, iż „ pierwotny człowiek nie miał wyboru, był tym czym był, był – jednym ze swego ludu [...], nie podlegającą wyobcowaniu jednostką bezpiecznie ukrytą i podtrzymywaną przy życiu w kokonie zwyczajów od chwili urodzenia aż do śmierci” (Mead, 1978 s. 4). Wraz z rozwojem kulturowym społecznego środowiska człowieka nie wystarczała identyfikacja plemienna lub środowiskowa. Narastała w dynamiczny sposób wielość nowych czynników różnicujących zachowania się poszczególnych ludzi. W wielu zakresach działania ustalano pewne normy moralne, zawodowe, kulturowe i inne. Świat człowieka ulegał wzbogaceniu we wszystkich dziedzinach życia. Rozwój cywilizacyjny coraz bardziej nabierał rozpędu i powodował kolejne komplikacje, związane z życiem w zmieniającym się środowisku naturalnym i społecznym. Rozwój nauki powodował narastające przyspieszenie cywilizacyjne, w tym powstawanie nowych specjalności zawodowych, usługowych i urzędniczych. Ewolucji podlegały systemy wartości, a wraz z nimi normy oceny wartości człowieka. W tych zmieniających się uwarunkowaniach coraz trudniej było odpowiedzieć na pytanie – kim ja jestem, z czym lub z kim się identyfikuję, pod względem jakich wartości jestem taki sam jak inni, natomiast pod jakim względem jestem inny? Takie pytania, to pytania o tożsamość osobistą. W nauce, problematyka tożsamości osobniczej człowieka pojawiła się na początku XX wieku, kiedy to V. Tausk dostrzegł, że „...człowiek w procesie swojego życia ustawicznie odkrywa i doświadcza siebie na nowo” (Szcukiewicz 1998, s. 53). Następujący w tym okresie dynamiczny rozwój psychologii, pedagogiki, socjologii i nauk społecznych, spowodował duże zainteresowanie tym aspektem osobowości człowieka. To z kolei skutkowało próbami definiowania tożsamości osobistej oraz tożsamości społecznej człowieka, w różnych przejawach jego egzystencji.

Z punktu widzenia nauk społecznych człowieka wyróżnia zdolność abstrakcyjnego myślenia, dokonywanie analizy, syntezy i przechowywania w pamięci informacji. Cechą szczególną jest zdolność do uczuć wyższych i do świadomego decydowania o swoim losie. Specyfiką osoby ludzkiej jest jej podmiotowość, określana niekiedy mianem nośnika człowieczeństwa. Już w filozofii Dalekiego Wschodu człowiek stanowił najwyższą wartość. Podmiotowość natomiast, stanowiła dusza, która wędrowała, przyoblekając coraz to nowe formy i próbowała urzeczywistnić swój idealny obraz. Starożytność europejska nie podejmowała wprost problematyki podmiotowości, choć miała ona wpływ na refleksje wielu myślicieli. Dopiero filozofia chrześcijańska nadała więcej podmiotowości jednostce ludzkiej. To św. Augustyn jako pierwszy z filozofów określił człowieka jako istotę posiadającą wnętrze, które stanowi duszę odróżniającą nas od zwierząt lub rzeczy. Dzięki temu wnętrzu człowiek może cokolwiek wiedzieć na pewno. Własna myśl jest dla św. Augustyna faktem ze wszystkich najpewniejszym. W działalności poznawczej uznaje on potrzebę zwrócenia w stronę własnego „ja”, jako świadomego działania, aby dusza mogła poznać, kim jest sama (Malicka M. 1996, s. 16). Egzystencję człowieka rozpatruje on w trzech aspektach: *być, wiedzieć, chcieć*. Podkreśla przy tym, że natura człowieka przejawia się nie tylko w tym co on wie, ale również tym co on chce w życiu dokonać – osiągnąć. Kontynuatorem myśli Platona i św. Augustyna był Kartezjusz – uznawał on istnienie jaźni, czyli duszy, która wynika z istnienia myśli, świadomości. Stąd słynne stało się jego stwierdzenie: „*myślę, więc jestem*”. Skoro jest myśl, to jest też ktoś, kto myśli. Jedynie człowiek dany jest sam sobie z całkowitą jasnością i tylko on, świadomy podmiot, jest zdolny do bezpośredniej wiedzy o swoich stanach, czyli do samowiedzy, autorefleksji. Kartezjusz jako pierwszy przedstawił człowieka jako istotę rozumną, potrafiącą kształtować swoje życie według zasad, jakie sam stwarza. Podczas procesu poznania może on zapytać o wszystko – bowiem jego świadomość jest w pełni autonomiczna i nie poddaje się żadnym zewnętrznym koniecznościom (Malicka M. 1996, s. 200). Inaczej niż jego poprzednicy interpretował proces poznawczy Immanuel Kant. Uważał, że to nie dusza tylko ciało za pomocą zmysłów dostarcza nam wiedzy o poznawanym przedmiocie. Św. Tomasz z Akwinu uznał, że na świecie najwyższą, a zarazem najważniejszą doskonałością jest osoba, która określa jednostkę, człowieka, jako byt złożony z ciała i duszy, materii i formy. Św. Tomasz stawia osobę w centrum wszystkich rzeczy istniejących na ziemi. Uważa, iż jest ona wielka i doskonała, ponieważ stanowi jednolity byt ludzki, a także jest podmiotem istnienia i działania, które przypisuje naturze rozumnej. Istotą duchowości duszy i duchowości człowieka są: rozum i wolna wola, którym przypisuje miano władz kształtujących całą osobowość psychologiczną i moralną jednostki (Świeżawski St. 1983, s. 115). W sposób lapidarny określa osobę, uznawany za twórcę personalizmu – Emanuel Mounier mówiąc, że: „osoba jest tym, co wyraża całego człowieka”, to jedyna rzeczywistość, którą poznajemy oraz tworzymy od wewnątrz (Mounier E. 1983, s. 347).

W koncepcjach psychologicznych, prezentujących idee postrzegania człowieka przez określone nurty teoretyczne, próbowano określić, kim jest człowiek, jaki jest człowiek oraz jakie są mechanizmy jego zachowania, a także co sprzyja jego rozwojowi, a co rozwojowi przeszkadza? Wyrosła na krytycznej analizie behawioryzmu i psychoanalizy, wiodąca obecnie, humanistyczna koncepcja postrzegania człowieka, w znacznej mierze podziela z psychoanalizą przekonanie o wewnętrznym mechanizmie sterowania zachowaniem. Specyficzne dla psychologii humanistycznej jest przeświadczenie o istniejącym w każdym człowieku potencjale wewnątrzsterowności, który realizuje się tylko wtedy, gdy nie ma blokad zewnętrznych wymuszających określone zachowanie. Nadrzędnym interesem człowieka jest jego rozwój, a siłą napędową rozwoju jest samoaktualizacja. Człowiek chce się rozwijać i robi wszystko w tym kierunku. Wewnętrznym kryterium jest samoaktualizacja. Ważne w działaniu człowieka jest bowiem to, czy jego zachowanie sprzyja, czy też nie sprzyja samoaktualizacji. Zewnętrznym kryterium jest natomiast – akceptacja społeczna. Człowiek wewnątrz sterowany jest podmiotem, a jego zachowanie – wyrazem jego podmiotowości (Strelau J. ss. 77, 78).

Psychologia humanistyczna powstała jako antyteza dla biologicznego determinizmu psychoanalizy i środowiskowego behawioryzmu. Celem badacza „humanisty” jest wczucie się w drugiego człowieka i dostrzeganie jego unikalności i неповtarzalności oraz prawa do własnej drogi życiowej (Z. Korzeniowski i inni, 1983, s. 22).

Najbardziej znana w Polsce koncepcja tej psychologii to teoria czynności Tadeusza Tomaszewskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego. Wg tego autora specyficzną dla człowieka formą zachowania jest czynność, która posiada ukierunkowany przebieg i cel – czyli przewidywany przez jednostkę wynik jej zachowania. Człowiek staje się podmiotem czynności przez realizację zadań. Wg T. Tomaszewskiego na podmiotowość człowieka składają się: specyficzna tożsamość człowieka, wyraźna indywidualność różniąca go od innych ludzi oraz fakt, iż jego własna działalność zależy w znacznym stopniu od niego samego. Podmiotowość określana jest przez trzy czynniki:

1. Wewnętrzna organizacja jednostki wraz z miejscem, jakie zajmuje w otaczającym ją świecie oraz z oddziaływaniem, jakie na świat wywiera.
2. Zdolność do rozpoznania obiektywnej sytuacji przez człowieka i zrozumienie jej elementów.
3. Zdolność jednostki do selekcjonowania bodźców i ich interpretacji ze względu na postawione zadanie

Inną koncepcją, z kręgu psychologii aktywistyczno-poznawczej, nawiązującą do problematyki podmiotowości jest teoria autonomii Kazimierza Obuchowskiego, profesora Uniwersytetu Poznańskiego. Według tego autora „Zaczątki autonomii pojawiają się dopiero wspólnie ze zdolnością do wyraźnego uświadomienia sobie swojego „ja”, siebie jako kogoś odrębnego, którego działanie musi mieć swoje uza-

sadnienie. Obuchowski utrzymuje, że „autonomia człowieka wobec otaczającego go świata polega na realizacji w nim wytworzonych celów, będących nie tylko odpowiedzią na zaistniałe lub przewidywane zdarzenie, ale i to przede wszystkim, stanowiące wyraz dążeń życiowych jednostki” (Tamże s. 35). Autor wyraźnie podkreśla, że istotą autonomii nie jest samo działanie, a jego autorstwo. Człowiek jest autonomiczny wówczas, gdy sam jest źródłem swojej aktywności życiowej.

Warto również przytoczyć koncepcję – *ja podmiotowego* – które jest „...określonym stanem świadomości ludzkiej, lub prościej, sposobem myślenia o sobie samym”. Są to odczucia, spostrzeżenia, doznania, myśli, intencje, preferencje, a także specyficzne zdolności, do których należą między innymi; koncentracja uwagi na własnej osobie oraz sprawowanie czynności z własną wolą. Ów szczególnie stan świadomości określa Obuchowski mianem poczucia podmiotowości (Tamże, s. 41). Natomiast „*ja przedmiotowe*” to dająca się aktualizować samowiedza, która zakodowana jest w strukturach poznawczych (Strelau, 2007, s. 112).

Poczucie podmiotowości to posiadanie świadomości własnej roli, własnego udziału w rozwijającej się działalności, to bycie pełnym podmiotem. Jest to kategoria w pełni subiektywna i każda próba opisanego stanu z zewnątrz grozi uprzedmiotowieniem człowieka. Poczucie podmiotowości jest konsekwencją porównania tego, co dana jednostka zamierzała zrobić, opierając się na własnych wartościach, z tym, co rzeczywiście zrobiła. Poczucie podmiotowości może zatem być znaczne, mimo obiektywnie miernych efektów i niewielkie, choć efekty mogą być imponujące. Janusz Reykowski uważa, że poczucie podmiotowości kształtuje się na podstawie przeżycia nazwanego poczuciem skuteczności, które z kolei traktowane jest jako jeden z głównych mechanizmów motywacyjnych człowieka. Poczucie podmiotowości powstaje na podstawie doświadczeń, które w dalszej kolejności wykorzystywane są do tworzenia przekonań o tym, co w rzeczywistości istnieje, jak i o tym, co jest pożądane. Autor ten porusza również zagadnienie dążenia do podmiotowości. Polega ono na osiągnięciu odpowiednich warunków do aktywnej działalności podmiotowej. Najważniejsze jest pokonanie wszystkich zewnętrznych i wewnętrznych ograniczeń człowieka tak, aby nie dopuścić do sytuacji, w której nikt nie liczyłby się z jego uczuciami, wartościami, pragnieniami i poglądami. Autor ten uważa, że dążenia do podmiotowości wzrastają w miarę tego jak rośnie poczucie osobistej kompetencji i przekonanie o tym, że jest się zdolnym samodzielnie radzić z wyłaniającymi się problemami; natomiast wtedy, gdy warunki działania zwierają się na tyle, że człowiek nie jest w stanie nad nimi zapanować, słabnie pewność siebie, dążenia do uległości przeważają nad dążeniami do podmiotowości (Reykowski J. 1989 ss. 14-19). Poczucie podmiotowości podkreśla rangę osoby własnej i jest zarazem wyjściem do zastanowienia się nad tym – kim ja jestem, w odczuciu własnym i w postrzeganiu przez innych ludzi? Są to podstawowe pytania o swoją tożsamość, swoją identyfikację.

1.2. ISTOTA TOŻSAMOŚCI CZŁOWIEKA

Pojęciem tożsamości zajmują się wszystkie nauki o człowieku, w związku z tym istnieje wiele jego określeń lub definicji. W *słowniku języka polskiego* (1967) czytamy: tożsamość to „bycie tym samym; identyczność”. Z łaciny „tożsamość” pochodzi od słowa *idem*, co w tłumaczeniu oznacza „ten sam”, wskazując na jakieś podobieństwo, identyczność charakterystycznych cech, trwałość danej osobowości. Tożsamość wskazuje na posiadanie pewnych cech swoistych dla danej osoby, różniących od innych ludzi. Jest to pewnego rodzaju niepowtarzalność, odrębność, specyficzność jednostki, poświadczeniem o tym – kim dana osoba jest, kim chce być, co czuje, myśli, co ją wyróżnia, oddziela, co sprawia, że jest wyjątkowa. Zobowiązuje ona do wierności samemu sobie i swoim przekonaniom. Można by nawet powiedzieć, że w pewnym sensie kształtuje ona charakter. Tożsamość posiada każdy, jest ona na zawsze, ale to jednostka określa swoją tożsamość.

Do nauk społecznych termin „tożsamość” wprowadził, w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku, psycholog społeczny Erik Erikson (1968). Rozpatrywał on tożsamość jako autodefinicję, na którą składają się trzy podstawowe wymiary egzystencji człowieka: możliwości organizmu, aspiracje i szanse jednostki, role i kariery społeczne ofiarowane przez społeczeństwo. Uważał on, iż jeśli w którejś z wyżej wyniesionych sfer dojdzie do niepowodzenia, człowiek będzie czuł się zagubiony, straci umiejętność kierowania sobą i swoim życiem (Murzyn, 2001). Jego koncepcja tożsamości odnosi się do tożsamości indywidualnej, dla której siłą psychiczną jest *ego* – własne „ja”, poprzez które następuje rozumienie samego siebie i otaczającego świata. Tworzenie swojego „ja” przebiega w czasie i w dialogu z innymi ludźmi, przez co tożsamość jest otwarta i nigdy nie jest ostateczna. Jednak gdyby nie tożsamość społeczna, nie byłoby tożsamości indywidualnej, ponieważ to ona daje szansę rozpoznawania tożsamości indywidualnej. Świadomość odrębności w relacjach „ja” – „inni” pozwala kształtować tożsamość osobistą.

Charles Taylor (Borowik, Leszczyńska, 2007, s. 58) uważa z kolei, że fundamentem współczesnej koncepcji tożsamości jest ekspresywizm, co oznacza, że każda jednostka ludzka jest indywidualna, może dowolnie wyrażać swoje uczucia i poglądy, to ona decyduje o swojej osobie, może realizować się dowolnie i oryginalnie pod warunkiem posiadania przez nią horyzontu moralnego. Według niego istnieje ścisły związek między moralnością a tożsamością jednostki; wiem kim jestem, rozróżniam dobro i zło, jestem moralny – to mam tożsamość. Dostrzega on i akceptuje różnice między tożsamością historyczną – tradycyjną, nadaną z określoną moralnością, a tożsamością nowoczesną, która jest ciągle tworzona, kreowana jako wynik indywidualnego wyboru jednostki.

Zygmunt Freud rzeczywistość człowieka interpretuje w kategoriach pewnego konfliktu. W jego przekonaniu życie jednostki jest zdominowane przez impulsy i popędy natury seksualnej oraz agresywnej. W początkowym stadium rozwoju

kierują one bezpośrednio i całkowicie postępowaniem młodego człowieka. Na dłuższą metę nie jest to jednak możliwe z powodu ciągle rosnących wymogów, zakazów i ograniczeń stawianych przez otaczające ją środowisko zewnętrzne. Życie bez ograniczeń, dążenie do zaspokajania jedynie swoich potrzeb – doprowadziłoby w konsekwencji do nieustannych konfliktów ze światem oraz ludźmi. To ostatecznie przyczyniłoby się do stanów lękowych, ciągłego poczucia winy, wyczerpania psychicznego i fizycznego organizmu, stanowiąc zagrożenie dla egzystencji nawet najsilniejszych jednostek. W takiej sytuacji staje się więc niezbędne dla organizmu ludzkiego uformowanie takiej struktury psychicznej, która umożliwiłaby opanowanie konfliktu w oparciu o zdolność do mediacji między potrzebami i impulsami natury organicznej, a wymogami rzeczywistości zewnętrznej. Psychiczna struktura tego typu, którą Freud określa mianem „ego”, może być traktowana jako samoświadomość człowieka i może być w dużym stopniu identyfikowana z jego tożsamością. Tego typu tożsamość jest traktowana w systemie Freuda jako centralna instancja aparatu psychicznego człowieka. Z jednej strony obejmuje ona uświadomione impulsy i popędy należące do struktury zwanej „id”, a z drugiej strony ogarnia ona świadomość nakazów i norm społecznych, które człowiek interioryzuje, poczynawszy od wczesnego dzieciństwa, w ramach struktury „superego”.

W tym kontekście, tożsamość dojrzała polega głównie na adekwatnym kontakcie psychicznym „ego” z zawartością obu pozostałych struktur aparatu psychicznego, które pozostają w nieustannym konflikcie. Tego typu kontakt psychiczny z całokształtem impulsów i popędów organicznych („id”) oraz z całokształtem zinterioryzowanych norm i nakazów („superego”) jest jedynym sposobem, który umożliwia człowiekowi kontrolowanie sił pozostających w konflikcie i doprowadzenie do skutecznego kompromisu (Dziewiecki, 2000).

Paul Ricoeur rozpatruje tożsamość w dwóch aspektach. Po pierwsze tożsamość „tego co jednakowe, takie samo”, oraz „tożsamość samego siebie”. Głównym wyznacznikiem tożsamości, rozumianej jako identyczność jest charakter, który jest zbiorem oznak pozwalających na ponowną identyfikację jednostki, jako tej samej. „Charakter oznacza wobec tego zbiór trwałych skłonności, za których sprawą jakaś osoba jest rozpoznawana” – mogą to być cechy nabyte w trakcie życia w określonej kulturze, jak również nabrane w tym czasie nawyki (Ricoeur, 1992, s. 34).

Tożsamość samego siebie jest pewnego rodzaju obietnicą, składaną przez jednostkę, co do stałości własnego „ja” w ciągle zmieniającym się otoczeniu. Tożsamość nie jest jednak jednoznaczna z niezmiennością osoby, lecz zapewnia ją pewien element osobowości, który gwarantuje stałość, pomimo ciągle zmieniającego się świata.

Ricoeur stworzył również strukturę łączącą obie tożsamości, umożliwiającą przechodzenie z jednego elementu do drugiego, jest nią tzw. „tożsamość narracyjna”. Narracja, to kody tekstowe wypracowane przez kulturę. Ludzkie rozumienie jest zapośredniczone przez interpretację cudzych tekstów, które są dziedzictwem

kultury. Teksty kultury dają człowiekowi lepiej poznać siebie i nadać sens swojemu doświadczeniu. Człowiek się staje, nie zdobywa tożsamości od kogoś, lecz sam ją tworzy. Dla narracyjnego rozumienia swojej tożsamości ważne jest odnalezienie klucza dla własnej historii, dzięki któremu dotrze ona do sensu własnej egzystencji (H. Kwiatkowska, 2005, s. 46).

Antony Giddens (Borowik, Leszczyńska 2007, s. 59) uważa, że tożsamość to wynik refleksji, wynik wiedzy i nowych informacji; „Ja” musi być cały czas konfrontowane z informacjami i wiedzą na temat otaczającego świata, porównywane, rewidowane, kwestionowane, poddawane w wątpliwość. Tożsamość musi być stale kreowana, gdyż jest wynikiem refleksyjnej świadomości.

Współcześnie tożsamość rozpatrywana jest głównie w opisie istnienia człowieka i związaną z tym grupą społeczną czy kulturową, poprzez tzw. tożsamość społeczną i kulturową. W zależności od podejścia teoretycznego lub aspektów badawczych, wyróżnia się jeszcze inne podporządkowane im rodzaje tożsamości np. tożsamość zawodową, narodową, religijną, płciową i inne.

Z pedagogicznego punktu widzenia najbardziej interesująca jest tożsamość indywidualna /jednostkowa, osobista/ i tożsamość społeczna osób poddanych procesowi kształcenia i wychowania. W tych dwóch wymiarach odbywa się oddziaływanie na wszystkich poziomach edukacyjnych.

Według Marka Dziewieckiego (2009) tożsamość osobista to – centralna struktura naszej osobowości, która w decydującym stopniu wpływa na nasze zachowanie, na naszą hierarchię wartości, a także na nasz sposób przeżywania samego siebie oraz naszych kontaktów ze światem zewnętrznym. To także wizja nas samych, zarówno naszych cech zewnętrznych jak wygląd, jak i wewnętrznych, naszych poglądów, zachowań czy hierarchii wartości, które różnią się w pewnym stopniu od innych ludzi. Natomiast tożsamość społeczna wiąże się z postrzeganiem siebie na tle grupy społecznej, a zatem zauważenie pewnych cech wspólnych z grupą, w której żyjemy, poczucie przynależności do niej, a zarazem jej odrębności.

Ujmując tożsamość osobową, z filozoficznego punktu widzenia, Leszek Kołakowski (Kwiatkowska 2005 s. 68)) wskazuje następujące elementy składowe:

Pierwszym z nich jest *substancja* (dusza). Jest to byt niematerialny, nieempiryczny, o którym nie decyduje ani doświadczenie bezpośrednie, ani pośrednie.

Pamięć – to drugi i nadrzędny składnik tożsamości osobowej, bez której tożsamość jest niemożliwa. Nie ma świadomości „ja” bez „historii uprzedmiotowionej” bez wspomnień. Ponadto pamięć to skarbnica indywidualnych znaczeń.

Antycypacja – to horyzont oczekiwań, wyznaczona droga do przyszłości, świadomość siebie w dali czasu. Tożsamość wspiera się na tworzywie doświadczeń z przeszłości i na antycypacjach przyszłości. Te dwa krańce są czymś kluczowym dla tożsamości, właściwie one decydują o teraźniejszości człowieka.

Ciało – nie pozostaje nieme na tożsamość. Przypisujemy mu różne znaczenia, decyduje ono o aktywności człowieka, ma znaczenie w odbiorze świata, współtworzy nasz wizerunek.

Pewność początku swego istnienia – to inaczej świadomość tego „skąd się wzięłam?” Niemożność odpowiedzi na to pytanie czyni życie człowieka nieodpowiedzialnym, „narusza poczucie własnej tożsamości”, czyni ją problematyczną.

1.3. ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI OSOBISTEJ

Tożsamość jest budowana na podstawie oddziaływań społecznych, które dostarczają licznych doświadczeń, różnego rodzaju. Ewolucja tożsamości człowieka jest wyrazem dążenia jednostki do poczucia przynależności do jakiejś określonej grupy ludzi. Problematyką rozwoju poczucia tożsamości zajmuje się psychologia rozwojowa i wychowawcza, która wyodrębnia takie fazy jego kształtowania się, jak faza symbiozy, w której dziecko uzyskuje mgliste poczucie własnej egzystencji i faza separacji, w której zdobywa zdolność odróżniania siebie od matki. Wskazuje też, że w okresie dojrzewania młodzież przechodzi fazę kryzysu tożsamości wyrażającego się w trudności samookreślenia przez wybór wartości oferowanych przez społeczeństwo.

Problemami rozwoju ludzkiej tożsamości, a zwłaszcza ewolucji ludzkiej samoświadomości oraz etapami związanymi z rozwojem tożsamości człowieka zajął się dogłębnie, przytaczany już wcześniej psycholog E. Erikson. Wyróżnił on osiem faz w procesie kształtowania się dojrzałej tożsamości. Uważał on, że fazy te są powiązane głównie z warunkami życia społecznego, dlatego też należy interpretować je jako fazy psychospołeczne, a nie jak w teorii Freuda jako psychoseksualne (Mamzer 2002). Wyróżnił on osiem stadiów rozwoju tożsamości osobistej; cztery w okresie dzieciństwa, trzy w wieku dorosłym i jedno (V) przejściowe pomiędzy głównymi fazami rozwoju.

Stadium I oralno-sesnoryczne, to okres, w którym dzięki obecności matki dziecko nabywa ufności, poczucia spokoju i pewności. Dzięki pozytywnym relacjom w kontakcie z rodzicami, dziecko zaczyna ufać zarówno im jak i sobie. Dzięki niemu dziecko akceptuje świat zewnętrzny, uczy się tego na podstawie relacji z dorosłymi, wytwarza się w pewnym stopniu ochronna otoczka emocjonalna, która pozwala przetrwać ciężkie sytuacje w późniejszym dorosłym życiu. Ta emocjonalna otoczka może zostać uszkodzona, jednak nawet naruszona stanowi ochronę dla psychiki człowieka. Przeciwnością ufności jest nieufność, która także jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju dziecka. Jeżeli zostaną zachowane odpowiednie relacje między tymi dwoma przeciwnościami i żadna z granic nie zostanie przekroczona, pozwoli to na wykształcenie nadziei – wiary w spełnienie oczekiwań.

Stadium II to czas, kiedy dziecko powinno wytworzyć wolę. W tym okresie dziecko dąży do poznania świata, choć wszystko dzieje się pod kontrolą dorosłych

i samokontroli. Wola wykształca się dzięki konsekwencji w działaniu podczas naśladowania otaczającego świata dorosłych. Pozwala to dziecku na dokonywanie własnych wyborów, podejmowanie decyzji i ćwiczenie wytrwałości, dzięki czemu dziecko potrafi dokonać oceny siebie i innych, jak również uczy się odróżniać dobro od zła.

Stadium III to moment, w którym tworzy się inicjatywa i odpowiedzialność, dzięki której dziecko może planować różnego rodzaju cele i zadania oraz co najważniejsze realizować je. Na skutek przejścia tego stadium wytwarza się kolejna ważna dla rozwoju cecha, jaką jest zdecydowanie, które przejawia się w konsekwentnym dążeniu do celu. Jest to zauważalne przede wszystkim w zabawie, gdyż w tym okresie rozwoju to podstawowa forma aktywności dziecka.

Podczas trzeciego i drugiego stadium rozwija się również wewnętrzne poczucie kontroli. Do jej zbudowania człowiek dochodzi dzięki pozytywnym doświadczeniom własnym i społecznym. Jeżeli chce on podejmować jakiegokolwiek działania, niezbędna jest do tego zdolność do samodzielnego podejmowania decyzji, śledzenie skutków tego działania oraz gotowość do ponoszenia za nie odpowiedzialności. Osoba posiadająca wewnętrzną kontrolę jest bardziej aktywna i odporna na działanie negatywnych skutków, których nie przewidziała wcześniej. Lepiej radzi sobie w sytuacjach stresujących, ponieważ wierzy w siebie i zna swoje siły, dąży do osiągnięcia sukcesu, który jest w jego przypadku bardziej prawdopodobny. Jednak dla wielu osób bardzo trudne staje się samodzielne podejmowanie decyzji i poniesienie konsekwencji tej decyzji. „Osoby mające problemy z określeniem poczucia sprawstwa i wewnętrznego poczucia kontroli mają problem z budowaniem tożsamości, gdyż jest to coś naszego, unikatowego i nie ma możliwości, by ktoś inny zbudował ją za nas” (Czapiński 1985; s. 147).

Stadium IV to moment rozpoczęcia edukacji szkolnej, a co za tym idzie, wzrost wymagań od dziecka jako ucznia. Pożądana jest w tym okresie pilność, pracowitość i wytrwałość w nauce. Owocem tej fazy ma być fachowość, która będzie chronić dziecko przed poczuciem niższości, a także zrozumienie podziału pracy i metodyczności jej wykonywania.

Stadium V to końcowe stadium dzieciństwa i początek wchodzenia w dorosłość, decydujący moment dla tworzenia tożsamości, bowiem w tym czasie powstaje tak ważne poczucie własnej odrębności, indywidualizmu i niepowtarzalności. Jest to moment układania planów życiowych i podejmowania ważnych decyzji. Nie zawsze są one zgodne z uznawanymi społecznie standardami, co w powiązaniu ze zwiększoną w tym stadium wrażliwością osobistą powodować może pomieszczenia tożsamości, lub inaczej określając – kryzys tożsamości. Spośród głównych zmian, jakie w tym okresie się dokonują Erikson wymienia: uniezależnienie się od rodziców, określenie tożsamości płciowej i wartości moralnych oraz wybór drogi zawodowej. To stadium rozwoju wiąże się silnie z określeniem tożsamości płciowej i powinno być ono zakończone w okresie dojrzewania. Proces kształtowania się

tożsamości płciowej rozpoczyna się już w dzieciństwie, gdy dziecko jest nagradzane za zachowania zgodne z normami i wzorcami ustalonymi dla danej płci. Dziecko dowiaduje się, jak powinna zachowywać się dziewczynka, a jak chłopiec. Na skutek dojrzewania płciowego następuje wyraźne zróżnicowanie osób o cechach typowo kobiecych, typowych mężczyzn i osobowościach mieszanych – posiadających zarówno cechy męskie, jak i żeńskie oraz przejawiających zachowania obu płci (Mamzer, 2002, s. 69). Osiągnięcie tożsamości płciowej jest efektem akceptacji własnej seksualności, wczesnej socjalizacji opartej na standardach dotyczących ról mężczyzn i kobiet, własnych preferencji, wyboru zawodu i systemu wartości (Mamzer, 2002, s. 70-71)

Pozytywne określenie swojej tożsamości sprzyja dalszemu rozwojowi jednostki, jeśli się to jednak nie uda, osobowość taka może być zamknięta na kontakty ze światem zewnętrznym, reagować lękiem na wszelkie inności. Osoba taka może nawet reagować agresją jako środkiem samoobrony dla swojej pozornej osobowości. Takie reakcje nie znajdują akceptacji społecznej i stanowią powody do odrzucenia danej osoby z kręgu społecznego.

Stadium VI to następna faza rozwoju tuż po kryzysie tożsamości, kiedy osoba zakończyła proces przejścia z dzieciństwa do dorosłości. To już w pełni dojrzały człowiek, dążący do bliskości z inną osobą, by stworzyć prawdziwy związek oparty na miłości i partnerstwie, chęci dzielenia się z nią wszystkim.

Stadium VII to okres twórczości, w którym jednostka wytwarza wzory, idee i tradycje, które następnie przekazuje następnym pokoleniom. W okresie tym rozwija się również opiekuńczość, która przejawia się w sprawowaniu opieki, wychowaniu swojego potomstwa.

Stadium VIII to stadium integralności, które ma być pewnego rodzaju podsumowaniem tego, co dokonało się w naszym życiu. Jest to autoanaliza pozytywów i negatywów mijającego życia, i podsumowująca refleksja nad zmieniającymi się losami człowieka. W stadium tym powstaje mądrość, która według Eriksona (1964) jest bezstronnym zainteresowaniem samym życiem w obliczu śmierci.

Rozwój tożsamości jest procesem przebiegającym według opisanych przez Eriksona poszczególnych stadiów. Przebiega on w sposób indywidualny dla każdej jednostki w zależności od osobniczego; w tym somatycznego, intelektualnego i emocjonalnego toru rozwoju. Wpływ na to mają czynniki dziedziczne, środowiskowe – biogeograficzne i społeczne oraz czynniki kulturowe. Kształtuje się ona przez całe życie poprzez nabywane doświadczenia. J. Miklusa (1996) postrzega tożsamość w trzech aspektach, takich jak: poczucie tożsamości, autokoncepcja i zachowanie.

Poczucie tożsamości wyrasta ze świadomości i niepowtarzalności cech spójności i ciągłości własnego „ja”, z uwzględnieniem tego, kim jednostka była w przeszłości i kim jest obecnie. Autokoncepcja jest wynikiem uogólnienia wiedzy o sobie na podstawie sądów innych osób oraz własnych doświadczeń. W jej kształtowaniu

duże znaczenie ma autoanaliza doświadczeń z własnych zachowań i ich wartościowanie oraz poziom zaangażowania w poszukiwanie własnej tożsamości. J. Marcia (1980) biorąc pod uwagę poziom zaangażowania w poszukiwaniu własnego „ja” określa cztery statusy tożsamości:

Status tożsamości osiągniętej; odnosi się do osoby, która umie odpowiedzieć na pytanie kim jest, co chce osiągnąć w życiu, i co chce robić w przyszłości. Dokończyła już określonych wyborów i wykazuje zaangażowanie w ich realizacji.

Status tożsamości lustrzanej; jednostka podejmuje określone decyzje życiowe, ale nie są one samodzielne w kreowaniu własnej tożsamości, lecz wynikają z wpływu tradycji lub wpływu środowiska. Jej plany życiowe są niestabilne i nieokreślone.

Status tożsamości dyfuzyjnej; odnosi się do osób nie potrafiących stwierdzić kim są, co chcą robić, do czego dążą. Nie potrafią wyciągnąć wniosków z przeszłości, ani podjąć samodzielnej decyzji.

W poszukiwaniu swojej tożsamości, pomimo chęci odróżnienia się od innych, każdy próbuje określić jakąś swoją przynależność, jakieś wspólne podobieństwo. Według W. Wesołowskiego (2005, s.116) można wyróżnić trzy sposoby poszukiwania tożsamości np. poprzez:

Tożsamość mimikry – to poszukiwanie własnej tożsamości w codziennym życiu, jest to np. własny sposób ubierania się, czesania, ale w konwencji mody młodzieżowej.

Tożsamość oporu – to manifestowanie postaw modernistycznych, kultywowanie tradycyjnych wartości, fundamentalizm religijny, nacjonalizm mniejszości lub większości.

Tożsamość protestu – polega na manifestowaniu czegoś, co jest tylko celem samym w sobie; fankluby, kluby kibiców, parady mniejszości seksualnych.

1.4. CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ TOŻSAMOŚCI

Na kształtowanie się tożsamości człowieka wpływają zmiany cywilizacyjne i dobra kulturowe przekazywane z pokolenia na pokolenie. Są wśród nich wartości pozytywne; cenione i poszukiwane, ale również wartości negatywne, które nie są pożądane. Życie je weryfikuje i dokonuje selekcji, stają się one ludzkim doświadczeniem, bazą rozwoju historycznego. Dziedzictwo kulturowe, przekaz poprzednich pokoleń jest największą skarbnicą wartości niezbędnych do kształtowania tożsamości człowieka. Składa się na to dorobek społeczności globalnej o charakterze uniwersalnym oraz wartości narodowe, lokalne i rodzinne. Pomimo postępującej globalizacji coraz silniej wskazuje się na potrzebę sięgania do dziedzictwa kulturowego. W społeczności ludzi dorosłych coraz ważniejsza staje się ochrona własnej

tożsamości, sięganie do dorobku przodków i przywoływanie ich pamięci. Młode pokolenie w krajach kultury zachodniej jest raczej zdominowane przez kulturę globalną i konsumpcjonizm. Tożsamość młodych ludzi w coraz mniejszym stopniu kształtowana jest przez wartości narodowe i państwowe. Być może jest to związane inicjacją obywatelską, którą wyprzedzają sprawy egzystencjalne związane z uzyskaniem przygotowania do samodzielnego życia, założenia rodziny i ułożenia sobie przyszłego życia. A może, świat urządzony przez dorosłych odpowiada współczesnej młodzieży, nie różni się zbyt od ich oczekiwań i nie ma potrzeby zużywania energii na walkę w sferze politycznej lub społecznej. Na kształtowanie się osobowości może wpływać środowisko rówieśnicze w szkole i otoczeniu miejsca zamieszkania. Jednakże, w szkole silniejszy wpływ ma kształtowanie postaw na realizowany między uczniami tzw. „program nieformalny” niż usankcjonowany przepisami oświatowymi program wychowawczy szkoły. Dobrze jest, jeżeli nie tworzą się w niej subkultury o negatywnych konotacjach.

Silniejszym źródłem oddziaływania na kształtowanie się tożsamości osobistej jest najbliższa rodzina z ustalonym w niej systemem wartości oraz hierarchią potrzeb i zasad działania. Dziecko wychowując się w rodzinie na zasadzie reprodukcji prostej, przyjmuje ustalone w niej wzorce wartości i zachowań. Wyniesione z domu rodzinnego zasady postępowania i cele życiowe stanowią centrum, wokół którego formuje się tożsamość dorastającej jednostki (H.R. Schaffer 2006). Sposób, w jaki rodzice oddziałują na dziecko, poglądy dotyczące możliwych sposobów wychowania, określa styl wychowania. Obejmuje on między innymi: formy kontrolowania dziecka, udzielanie mu rad, pomocy, wsparcia, stosowany system kar i nagród, czas przeznaczony wyłącznie dla dziecka, sposób komunikowania się wszystkich członków rodziny, sposób podejmowania decyzji związanych z dzieckiem, jak również z innymi członkami rodziny oraz zasady, dzięki którym wypełniane są zadania dla jej sprawnego funkcjonowania oraz autorytet rodzicielski (T. Rostowska 1995, B. Hawras-Napierała 2006). W okresie dojrzewania wielu młodych ludzi ma obawy przed przyszłością i odwleka moment wejścia w dorosłość, która objawia się przyjęciem odpowiedzialności za swoje decyzje, wybory i czyny. Nawet po okresie refleksyjnej fazy rozwoju i określeniu swojej identyfikacji, wyniesione wcześniej z domu rodzinnego doznania zostają w osobowości młodego człowieka utrwalone i rzutują na jego dalsze życie. Korzystnym dla rozwoju osobowego jednostki jest, jeżeli są to wzorce pozytywne. W przeciwnym przypadku potrzebne są działania resocjalizacyjne. Im wcześniej będą one podejmowane, tym większe są szanse na ich powodzenie.

Ważnym czynnikiem w budowaniu tożsamości własnej jest zdolność krytycznego, refleksyjnego myślenia i działania. Podłożem tego jest podejmowanie działań autoedukacyjnych na podstawie obserwacji zdarzeń nie tylko w najbliższym otoczeniu oraz samokształcenie się z wykorzystaniem prasy, literatury, Internetu i innych źródeł elektronicznych. W życiu młodych ludzi szczególną rolę odgrywa

Internet, wszechstronna skarbnica wiedzy z różnych dziedzin naukowych, społecznych, kulturowych, a zwłaszcza wiedzy o ludziach i świecie, na którym żyją, niekiedy w sposób znacznie różniący się od tego, czego dotyczą doświadczenia własne. To bogactwo informacji uświadamia istniejącą różnorodność i może wpływać na przełamywanie barier monokulturowości. Aktywny udział w tzw. „ cyberprzestrzeni” wymaga autoprezentacji, czyli określenia; kim się jest, jakie się posiada walory osobiste, zainteresowania, upodobania, w jakiej żyje kulturze i jakie się preferuje wartości. Są to elementy tożsamości osobistej, stąd można powiedzieć, że Internet może wpływać na kształtowanie się tożsamości, a nawet może ją modyfikować lub wzbogacać. Niczym nieograniczony wybór treści, swoista intymność, swoboda wypowiedzi sprzyjają autokreatywności w tworzeniu swojego wizerunku i kształtowaniu własnej tożsamości. W cyberświecie obowiązuje zasada posługiwania się prawdziwą tożsamością. Zwłaszcza w toku uczestniczenia w specjalistycznych forach lub aukcjach internetowych, ale zdarzają się serferzy posługujący się fałszywymi danymi osobistymi, budujący tzw. „ kreatywną tożsamość”. Niekiedy jest to forma jakiegoś urozmaicenia lub nieszkodliwej zabawy, a niekiedy celowe oszustwo zmierzające do czerpania określonych korzyści.

1.5. BADANIA NAD TOŻSAMOŚCIĄ

Pomimo bardzo dużego zainteresowania problemem tożsamości człowieka, zarówno w ujęciu indywidualnym jak i społecznym, w literaturze specjalistycznej nie odnotowuje się relatywnie dużej liczby badań nad tym problemem. Dominują badania psychologiczne o charakterze podstawowym dla tego zagadnienia, zwłaszcza prace dotyczące statusów tożsamości. Mniej jest badań socjologicznych, a jeszcze mniej badań pedagogicznych z tego zakresu.

Najdonioślejsze badania dla potrzeb pedagogicznych przeprowadziła H. Kwiatkowska (2005), rozpoznając tożsamość zawodową nauczycieli. W wyniku tych badań udzieliła odpowiedzi na pytania: jakie są źródłowe podstawy tożsamości nauczycieli, co przesądza o tym, kim jest dziś nauczyciel, co go określa i wyznacza? Wśród wielu zmiennych znalazły się także informacje, jak radzi sobie współczesny nauczyciel z kategoriami kluczowymi dla demokratycznej szkoły, takimi jak: dialog, tolerancja, konflikt, opór. Podjęła się także określić, jaką część zbiorowości nauczycielskiej stanowią nauczyciele o tożsamości:

- *anomijnej* – bez głębszej świadomości swego nauczycielstwa, kierujący się własną satysfakcją i wygodą, nie respektujący uregulowań normatywnych (nauczycielstwo bezrefleksyjne zawodowo);
- *nauczyciele pracujący zgodnie z nakazami roli* – nie przekraczający konwencjonalnych uregulowań normatywnych nie zastanawiający się nad ich prawomocnością (nauczycielstwo zadośćuczynienia przepisom roli);

- *nauczyciele o tożsamości autonomicznej*, którym nie jest obojętna zasadność roli, którzy poszukują racji dla jej przepisów, dążą do wyzwolenia się z konwencji- (nauczycielstwo autonomicznego działania
- *nauczyciele o tożsamości „autonomicznego ja”* – posiadający dar bycia sobą, zaznaczający się potrzebą i zdolnością działań we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Tożsamość ta zakłada uczestnictwo w definiowaniu sytuacji i warunków działania, wywierania wpływu na uregulowania normatywne. Nauczyciel wykazuje krytyczny stosunek do uregulowań o statusie apriorycznym, pyta o ich zasadność i prawomocność. Nie poddaje się biernie konwencji, dąży do wywierania wpływu na bieg wydarzeń (H. Kwiatkowska 2005 s. 85–86).

Spośród innych badań nad tożsamością o charakterze pedagogicznym spotyka się rozpoznania sondażowe prowadzone w szkołach gimnazjalnych i średnich dotyczące wybranych aspektów tożsamości uczniów np.:

- badania E. Zamojskiej na temat – kulturowej tożsamości młodzieży szkół średnich (Zamojska 1998);
- badania B. Hawras-Napierały i H. Liberskiej (2007) dotyczące relacji między tożsamością młodzieży a stylem wychowania w rodzinie, przeprowadzone na dorastającej młodzieży z Poznania.

Wśród badań nad tożsamością młodzieży studenckiej można wymienić:

- badania eksperymentalne J. Mandrosz-Wróblewskiej z 1983 roku na temat – tożsamości i niespójności *ja* w poszukiwaniu własnej odrębności, przeprowadzone w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie;
- badania M. Jarymowicz (1993) na temat identyfikacji młodzieży studenckiej oraz głównych wyznaczników i źródeł kształtowania się tożsamości, przeprowadzone wśród studentów pedagogiki, psychologii i z kierunku praca socjalna Uniwersytetu Śląskiego i WSP TWP w Warszawie (Instytut Pedagogiki w Katowicach);
- podobne badania na temat identyfikacji tożsamościowej prowadziła E. Wysocka ([w:] Borowik, Leszczyńska 2007).

Penetrując literaturę specjalistyczną, nie natrafiono na szersze badania nad tożsamością osobistą studentów wychowania fizycznego. Uzasadnia to dodatkowo rację podjęcia badań z tego zakresu wśród studentów z kierunku wychowania fizycznego, fizjoterapii oraz turystyki i rekreacji Politechniki Opolskiej.

2. ZAŁOŻENIA BADAŃ

W rozwoju historycznym człowieka, wraz ze wzrostem jego świadomości, wzrastało dostrzeganie różnic między poszczególnymi członkami najbliższej społeczności. Stopniowo budziła się refleksja - „*kim ja jestem?*” Czym się różnię, a w czym jestem podobny do innych ludzi z mojego otoczenia? Takie pytania to prosta próba poszukiwania swojej tożsamości. Trudność w odpowiedzi na nie staje się w obecnym świecie przyczyną wielu problemów i niepowodzeń życiowych. Z określeniem swojej tożsamości wiąże się ustalanie celów życiowych i projektowanie bliższych i bardziej perspektywicznych planów. Określenie tożsamości osobistej ma znaczenie nie tylko osobiste – autoteliczne, ale również znaczenie mieszane – heteroteliczne, bowiem w miarę utrwalona identyfikacja samego siebie pomaga jednostce znaleźć się w otoczeniu społecznym. Z kolei grupie społecznej, w której dany człowiek funkcjonuje, pozwolą poznać cechy osobowości danej jednostki i określić warunki funkcjonowania jej w tym środowisku. Członkowie otoczenia społecznego, indywidualnie lub grupowo, stawiają pytanie: „*kim on jest?*”, jakie on posiada cechy pozytywne, a jakie negatywne, do czego on się nadaje, czego po nim można się spodziewać, jakie z nim można wiązać nadzieje? Coraz częściej pytania o tożsamość zadają pracodawcy, szukając do zatrudnienia ludzi o odpowiednich predyspozycjach. Także uczelnie wyższe rozpoznają, w pewnym stopniu, u kandydatów na studia, dyspozycje osobowościowe związane z nauką na danym kierunku studiów. Dotyczy to przeważnie zasobu określonej wiedzy, uzdolnień artystycznych lub sprawności fizycznej. Można w tym miejscu postawić pytanie; czy takie rozpoznanie cech studenta jest wystarczające, czy nie należałoby wiedzieć czegoś więcej o osobie, z którą będzie się przez kilka lat rozwiązywać różne nie tylko naukowe problemy? Czy walory intelektualne lub artystyczne są wystarczające do opartej na zasadach podmiotowości pracy dydaktycznej ze studentami? Odpowiedź na te pytania, wynika z określenia człowieka jako podmiotu – czyli osoby ludzkiej, widzianej całościowo z wszystkimi przymiotami psychiki, intelektu i ciała. Oznacza to, że studenta należy postrzegać globalnie, tzn., iż oprócz umysłu należy brać pod uwagę również jego psychikę, zmysłowość, świat wartości oraz przymioty ciała. Działaniami, zwłaszcza młodego człowieka, w bardzo dużym stopniu kierują emocje – reakcje uczuciowe na sytuacje, zdarzenia lub przeżycia. Nadają one kolorytu ludzkim czynom, wzmacniają je lub wyhamowują. Przynoszą radość lub smutek, pobudzają je lub ograniczają w działaniu. Z emocjami powiązany jest

świat wartości; rozumienie sensu życia, rozróżnianie dobra od zła i odpowiednie z tym postępowanie. Nie można tych elementów osobowości studenta pomijać, zwłaszcza w naukach humanistyczno-społecznych, a w naukach pedagogicznych w szczególności.

Na kanwie takich rozważań zrodziła się myśl podjęcia badań nad tożsamością osobistą studentów z Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Celem tych badań było rozpoznanie poczucia tożsamości własnej, poprzez siłę identyfikowania się studentów z typowymi wyznacznikami osobowości młodego człowieka. Natomiast zasadniczym problemem badawczym było udzielenie odpowiedzi na pytania: kim są w odczuciu własnym badani studenci, jakie preferują wartości, jaki jest ich stosunek do otaczającej rzeczywistości, jakie kierowały nimi motywy wyboru kierunku studiów i jakie mają plany na przyszłość? Podjęto również próbę rozpoznania różnic w formowaniu swojej tożsamości przez kobiety i mężczyzn. Prowadzono także analizę porównawczą uwzględniającą kształtowanie się tożsamości studentów z poszczególnych kierunków studiów, z których respondenci pochodzili (wychowanie fizyczne, fizjoterapia oraz turystyka i rekreacja). Badaniami sondażowymi objęto głównie studentów trzeciego roku studiów, a więc takich, którzy mają już za sobą nie tylko okres wstępnej weryfikacji w roli studenta, ale mają już wystarczające doświadczenia związane ze studiowaniem, i z należyтым dystansem mogą ocenić siebie, swoje postawy i wybory. Jednak w toku prowadzenia badań okazało się, iż na niektórych kierunkach zachodziła potrzeba uzupełnienia liczebności badawczej o studentów drugiego lub czwartego roku. Badania zostały przeprowadzone na początku roku akademickiego 2008/2009 wśród 476 studentów. Wywodzili się oni z różnych jednostek organizacyjnych, tworzących pięć frakcji, których strukturę liczbową według kierunku i formy studiów przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Rozkład liczebności badanych osób wg kierunku i trybu studiów

Kierunek Płeć	Turystyka i rekreacja		Wych. fizyczne				Fizjoterapia				Łącznie	
			studia stacjonarne		studia nie- stacjonarne		studia stacjonarne		studia nie- stacjonarne			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	57	55	53	53	19	21	60	75	62	63	252	53
Mężczyźni	47	45	47	47	73	79	20	25	38	38	224	47
Razem	104	100	100	100	92	100	80	100	100	100	476	100

Badania metodą sondażu diagnostycznego przeprowadzili studenci–seminarzyści w ramach badań do prac magisterskich. Jako narzędzie badawcze zastosowano audytoryjne badanie ankietowe za pomocą specjalnie skonstruowanego w tym

celu i zweryfikowanego pod względem poprawności metodologicznej kwestionariusza ankiety, składającego się z trzech części. (Aneks nr 3).

Część pierwsza – ogólna; zawierała podstawowe pytania identyfikujące dane osobiste respondentów, takie jak: płeć i wiek, narodowość, wyznanie, miejsce zamieszkania, liczba członków rodziny, typ ukończonej szkoły średniej, znajomość języków obcych. Są to standardowe cechy osobiste zawarte w podstawowych dokumentach tożsamości lub kwestionariuszach osobowych pracodawców lub stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Część druga – ukierunkowana była na rozpoznanie stosunku do klasycznych wartości dla funkcjonowania człowieka w życiu, takich jak: wartości dionizyjskie, prometejskie, apollińskie, sokratyczne, heraklijskie oraz stosunku do tzw. „egzystencjalnych wartości życiowych”, a w tym: zdrowia, miłości, kariery, pieniędzy, rodziny, wiary i uznania społecznego. Skierowano również pytania o stosunek do ludzi innej rasy, narodowości, orientacji seksualnej, politycznej i religijnej. Zapytano o uznawane autorytety. W ten sposób zamierzano określić postawy wobec najistotniejszych w życiu człowieka dóbr osobistych.

Część trzecia – dotyczyła zainteresowań i udziału w kulturze, w tym: w rekreacji i sporcie, zainteresowania teatrem, kinem, muzyką, czytelnictwem, a także zainteresowanie sprawami społecznymi, polityką i nauką.

Część czwarta – zawierała pytania związane z motywami wyboru studiów i specjalności oraz planami na przyszłość. Zapytano również o preferowany styl kierowania zespołami ludzkimi w sytuacji pracy zawodowej i w funkcjonowaniu własnej rodziny.

W pierwszej części kwestionariusza przeważały pytania skategoryzowane. W części dalszej i następnych działach kwestionariusza, gdzie pytania dotyczyły samooceny własnej postawy lub określenia poziomu własnych kompetencji, zastosowana została zmodyfikowana pięciopunktowa skala ocen Likerta, w której wartość 1 – oznaczała bardzo niski poziom kompetencji lub akceptacji, 2 – poziom niski, 3 – poziom przeciętny, 4 – poziom wysoki, 5 – poziom bardzo wysoki. Dla poszczególnych grup pytań lub niektórych pytań pojedynczych pozostawiono miejsce na komentarz.

W opracowaniu statystycznym wyników badań posłużono się procentowym wskaźnikiem struktury rozkładu uzyskanych wyników i wyliczono średnią wartość zastosowanej skali, określając ją mianem wskaźnika skali – WS. Istotność różnic między zmienną niezależną, którą stanowiła płeć osób badanych, a zmiennymi zależnymi zawartymi w narzędziu badawczym, wyliczono za pomocą nieparametrycznego testu chi kwadrat. Ustalono najniższy próg istotności różnic na poziomie $p \leq 0,05$. Wyniki badań zostały przedstawione w formie opisowej, graficznej lub w postaci tabel. Mając na uwadze możliwość przeprowadzenia w przyszłości badań replikacyjnych, w aneksie opracowania zamieszczone zostały w tabelach podstawowe wyniki badań.

Badania te, związane są z problematyką jakości kształcenia, mają charakter diagnozy osobniczej pozwalającej lepiej poznać partnerski podmiot, jakim są lub powinni być dla wykładowców ich studenci. Są one rodzajem diagnozy pedagogicznej osobowości studenta, pogłębionej o pewne aspekty psychologiczno-socjologiczne jego tożsamości osobistej. Badania te mają charakter nie tylko poznawczy, ale i użytkowy. Uzyskany w wyniku badań obraz osobowości studentów, może ułatwić sposoby współpracy z nimi, w realizacji procesu nauczania – uczenia się. Jest to droga do szerszego poznania potencjału osobowościowego studentów, ich aspiracji, ambicji i możliwości. Taka diagnoza, należycie wykorzystana, może przyczynić się do podniesienia jakości kształcenia i uczynić je bardziej skutecznym.

3. WYNIKI BADAŃ

3.1. STANDARDOWE WYZNACZNIKI TOŻSAMOŚCI BADANYCH

Pod względem struktury wieku, na studiach stacjonarnych najliczniejszą grupę (80%) stanowią osoby w wieku 22-23 lata, natomiast na studiach niestacjonarnych 24 lata i nieco powyżej tego wieku. Badani studenci w 75% są absolwentami liceów ogólnokształcących, 16% ukończyło technikum, 9% liceum zawodowe. Wszyscy są obywatelami polskimi; 97% z nich jest narodowości polskiej, natomiast 3% wskazuje narodowość niemiecką. Wyznanie rzymsko-katolickie deklaruje 94%, protestanckie 2%, niewierzących są 4%. Większość badanych (71%) na stałe mieszka w mieście, pozostałe 29% na wsi. W toku studiów 55% dojeżdża na uczelnię z miejsca stałego zamieszkania, 25,0% mieszka na stacji, 15% w akademiku i 5% u rodziny.

Bardzo wielu (87%) posiada prawo jazdy, które uzyskali przeważnie po osiągnięciu, wymaganego prawem, wieku 18 lat. Więcej takich uprawnień posiadają mężczyźni (94%) niż kobiety (80%). Część studentów jest w trakcie jego zdobywania. Prawo jazdy, podobnie jak znajomość języków obcych stało się, zdaniem badanych, podstawowym standardem wykształcenia. Są to kluczowe kompetencje dla dalszego rozwoju i z tej racji przykładają się do nich coraz większą uwagę.

Spośród czterech, najczęściej używanych w naszym kraju języków, w badanej próbie studentów, najbardziej popularnym jest język angielski. W znajomości tego języka dominuje poziom średni (54%). Wysoki poziom jego znajomości deklaruje 15% kobiet i 25% mężczyzn (tab. 2).

Tabela 2

Poziom znajomości języka angielskiego

Skala \ Płeć	B. niski	Niski	Średni	Wysoki	B. wysoki	Razem
	%	%	%	%	%	%
Kobiety	4,2	27,2	53,6	7,3	7,3	100
Mężczyźni	3,4	18,0	53,5	23,3	1,8	100
Razem	3,8	22,6	53,7	15,3	4,6	100

Znacznie niższy jest poziom znajomości języka niemieckiego: 11% określa go w kategoriach wysoki lub bardzo wysoki, 27% jako poziom średni, a 68% wykazuje

niską lub bardzo niską jego znajomość. Bardzo niska jest znajomość języka rosyjskiego (tab. 4) i języka francuskiego (tab. 5).

Tabela 3

Poziom znajomości języka niemieckiego

Skala Płeć	B. niski	Niski	Średni	Wysoki	B. wysoki	Razem
	%	%	%	%	%	%
Kobiety	17,9	42,2	28,6	4,1	7,2	100
Mężczyźni	23,7	41,8	24,1	4,5	5,9	100
Razem	20,8	41,7	26,6	4,3	6,6	100

Tabela 4

Poziom znajomości języka rosyjskiego

Skala Płeć	B. niski	Niski	Średni	Wysoki	B. wysoki	Razem
	%	%	%	%	%	%
Kobiety	86,5	9,1	3,0	1,4	–	100
Mężczyźni	80,8	15,0	3,1	1,1	–	100
Razem	83,0	12,0	3,1	1,3	–	100

Tabela 5

Poziom znajomości języka francuskiego

Skala Płeć	B. niski	Niski	Średni	Wysoki	B. wysoki	Razem
	%	%	%	%	%	%
Kobiety	88,9	8,5	2,6	–	–	100
Mężczyźni	84,8	13,4	1,8	–	–	100
Razem	86,9	10,9	2,2	–	–	100

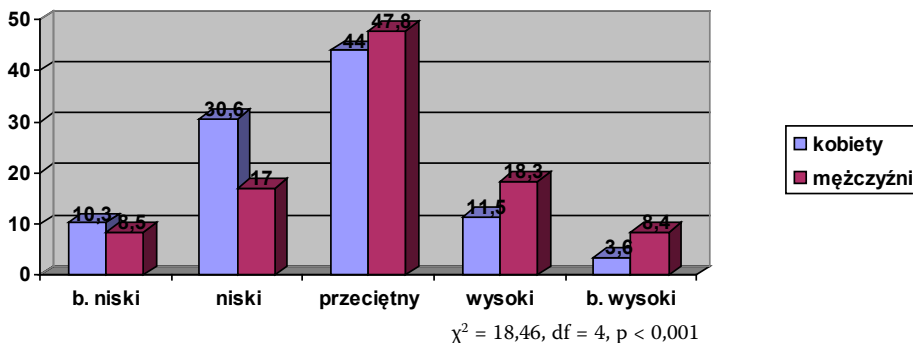
3.2. TOŻSAMOŚĆ W ASPEKTCIE PREFEROWANYCH WARTOŚCI

Spółeczność ludzka, tworząc na drodze rozwoju historycznego określoną kulturę, ustaliła również pewne wartości, czyli to, co uchodzi za ważne i cenne dla jednostki i społeczeństwa oraz jest godne pożądania, co łączy się z pozytywnymi przeżyciami i stanowi jednocześnie cel ludzkich dążeń. Wartości, w ujęciu filozoficznym, to określone idee wysoko cenione przez ludzi. W rozumieniu psychologicznym, wartość to pewien subiektywnie odczuwany stan wysokiego i pozytywnego oceniania (Lewowicki 1987). „Poza podziałem wartości na pozytywne i negatywne, rzeczy dobre i złe, kapitalne znaczenie ma wyróżnienie wartości

użytecznych i symbolicznych. Pierwsze z nich zwane również wartościami typu „mieć” są niezbędne do utrzymania życia i zachowania gatunku. Ale wytwory ludzkich działań mogą mieć również wartość symboliczną, intelektualną, estetyczną, moralną i duchową. Skrótowo można je nazwać wartościami typu „być” (Kozielecki 1998, s.199). Autor ten mówi też, że „w zależności od tego, jakie rzeczy, zdarzenia są szczególnie wartościowe dla jednostki można wyróżnić kilka kategorii ludzi. Każda z nich posiada specyficzną hierarchię wartości”. Przyjęto nadawać tym wartościom nazwy ze świata antycznego. Szczególne znaczenie posiada pięć następujących hierarchii (Kozielecki 1998, s. 203-205).

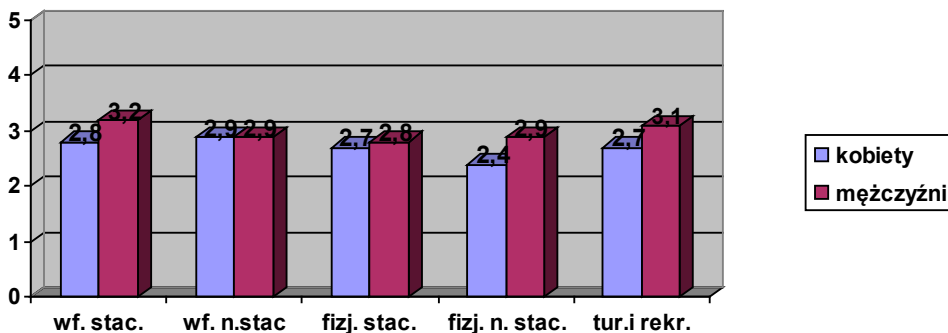
1. Wartości dionizyjskie. Człowiek, który je akceptuje, najwyżej docenia takie dobra jak konsumpcja, komfort i wygodne życie. Dąży do życia pełnego radości i satysfakcji. Uważa, że trzeba brać ze świata jak najwięcej; trzeba w pełni wykorzystać dary współczesnej cywilizacji przemysłowej. Życie będzie miało sens jedynie wtedy, gdy osiągniemy rzeczy i luksus, gdy zanurzymy się w konsumpcyjną obfitość. W krańcowej formie taki styl egzystencji jest egoistyczny i pasożytniczy.
2. Wartości heraklesowe. Są zupełnie inne. Akceptujący je człowiek dąży do dominacji nad innymi ludźmi, do zdobycia władzy i sławy. Nieważne dla niego są komfort i wygody, ważna jest jedynie kontrola nad otoczeniem, grupami i strukturami społecznymi.
3. Wartości prometejskie. Człowiek, który przyjmuje te wartości, widzi siebie jako część wspólnoty, często podejmuje działania altruistyczne oraz prospołeczne. Walka z cierpieniem, złem, okrucieństwem czy agresjami, posiada dla niego najwyższą wartość osobistą.
4. Wartości apollinijskie. Zwolennicy tych wartości przypisują najwyższe znaczenie twórczości, poznaniu świata, rozwojowi nauki i sztuki.
5. Wartości sokratyczne. Zgodnie z nimi najwyższym dobrem człowieka staje się poznawanie i rozumienie samego siebie oraz doskonalenie własnej osobowości. Ciągły rozwój, samokształcenie i samodoskonalenie dają mu największą satysfakcję.

Niewiele ludzi identyfikuje się z jednorodnym systemem wartości, preferując układy mieszane z przewagą jednej z nich. Wartości te różnicują ludzkie zachowania. Rzadko występują one w czystej postaci. Najczęściej w różnych połączeniach, ze zróżnicowaną siłą oddziaływania. Znając preferowaną przez człowieka hierarchię wartości, łatwiej można określić jego tożsamość, dążenia i styl życia. Uwzględniając wielowymiarowość natury ludzkiej, w badaniach naszych zapytano o stopień preferencji dla poszczególnych typów wartości. Respondenci zaznaczali, na pięciopunktowej skali, stopień identyfikowania się ze specyfiką poszczególnych wartości. Rozkład wypowiedzi w odniesieniu do wartości dionizyjskich przedstawiono na ryc. 1.

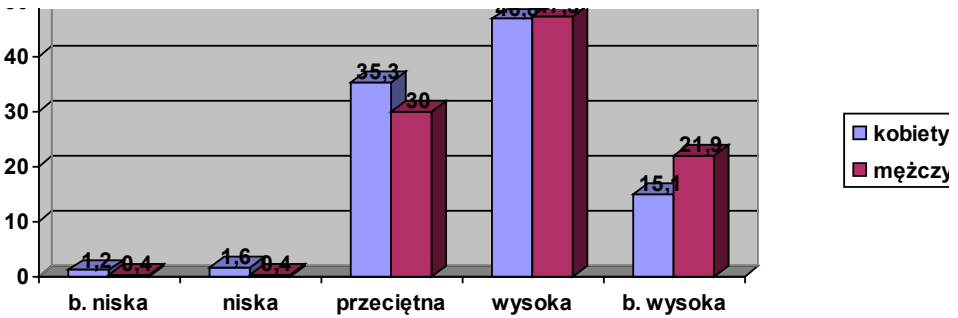
Ryc. 1. Stopień identyfikacji z wartościami dionizyjskimi

Wskazuje on na silniejsze akceptowanie tego systemu wartości przez mężczyzn niż przez kobiety ($\chi^2 = 18,46, p < 0,001$). Oznacza to, iż mężczyźni zdecydowanie bardziej od swoich koleżanek doceniają dostatek, wygodę i uroki życia. Wskaźnik średniej wartość skali (WS) u kobiet wynosi 2,70, a u mężczyzn 2,96.

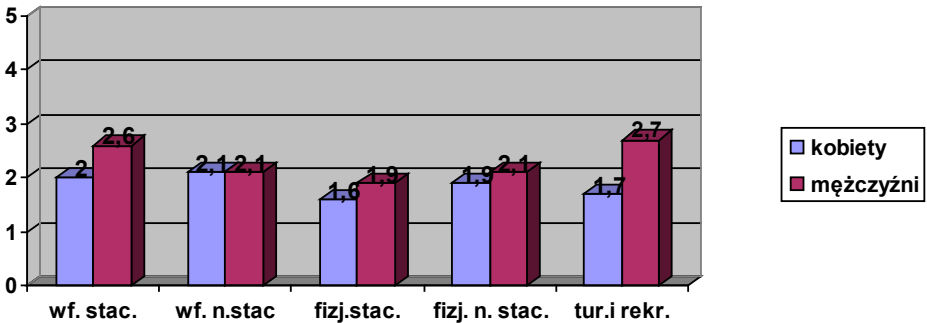
Ryc. 2. Poziom akceptacji wartości dionizyjskich, w ujęciu frakcji badanych studentów. Legenda: wf. stac. – wychowanie fizyczne studia stacjonarne; wf. n.stac. – wychowanie fizyczne studia niestacjonarne; fizj. stac. – fizjoterapia studia stacjonarne; fizj. n. stac. – fizjoterapia studia niestacjonarne; tur. i rekr. – turystyka i rekreacja (studia stacjonarne).

Spśród badanych frakcji studentów wartości dionizyjskie najbardziej cenili sobie mężczyźni ze studiów stacjonarnych wychowania fizycznego (WS = 3,2) oraz mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja (WS = 3,1). Najniższy poziom akceptacji dla tych wartości wyraziły kobiety ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 2,4). Jeszcze większe zróżnicowanie między kobietami i mężczyznami ($\chi^2 = 31,69, p < 0,001$) występuje w stosunku do wartości heraklijskich (ryc. 3). Zdecydowana większość kobiet przypisuje im bardzo niski lub niski poziom akceptacji. W ujęciu ogólnym poziom akceptacji tych wartości jest dosyć niski i wynosi w przypadku kobiet – WS = 1,87, a w przypadku mężczyzn – WS = 2,16. Najwyższy poziom

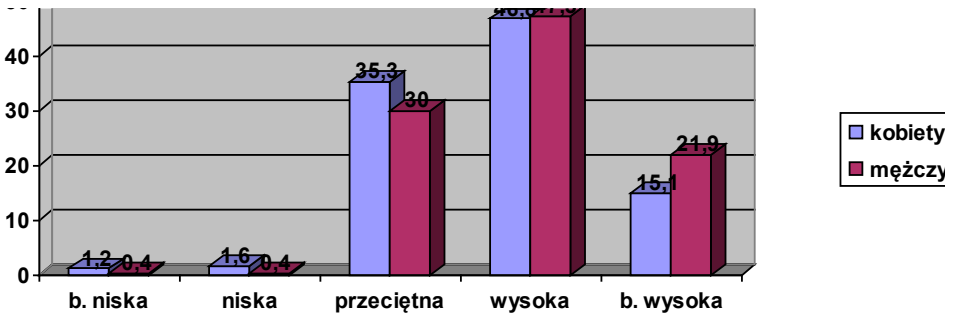

$$\chi^2 = 31,69, df = 4, p < 0,001$$

Ryc. 3. Stopień identyfikacji z wartościami heraklijskimi

Ryc. 4. Poziom akceptacji wartości heraklijskich w ujęciu frakcji badanych studentów

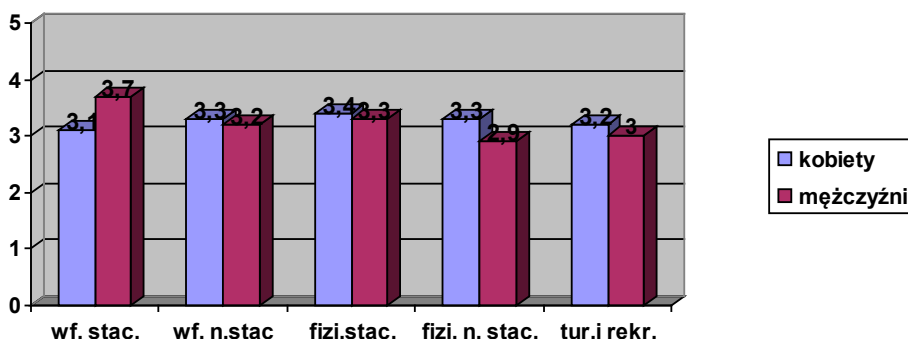

$$\chi^2 = 5,60, df = 4, p > 0,05$$

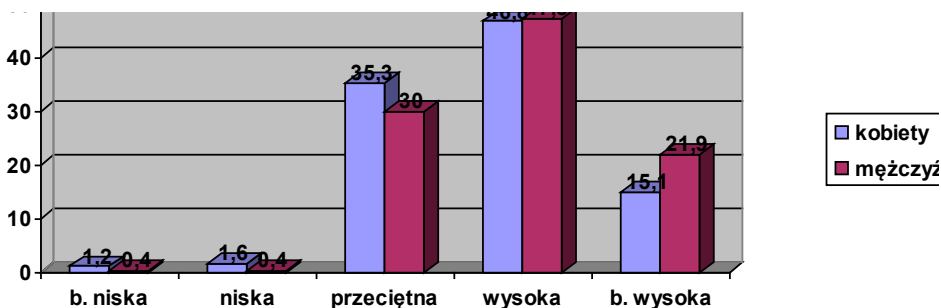
Ryc. 5. Stopień identyfikacji z wartościami heraklijskimi

identyfikacji z wartościami heraklijskimi wykazali mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja (WS = 2,7) i ich koledzy ze studiów dziennych wychowania fizycznego (WS = 2,6). W ten sposób oznajmili swoje nastawienie do przewodzenia innym. Najniższe skłonności przywódcze wykazały kobiety ze studiów stacjonarnych na kierunku fizjoterapia (WS = 1,6) oraz turystyki i rekreacji (WS = 1,7).

Bardzo zbliżony do siebie jest poziom akceptacji wartości prometejskich kobiet (WS = 2,25) i mężczyzn (2,22). Również zbliżone są do siebie rozkłady wypowiedzi dla tej wartości; około 40% badanych ceni je sobie wysoko lub bardzo wysoko, a o połowę mniej badanych (20%) przypisuje im oceny niskie. Pewnym zaskoczeniem jest większa akceptacja wartości prometejskich przez mężczyzn z kierunku wychowanie fizyczne, niż przez ich koleżanki z tego kierunku, które jako jedyne spośród frakcji kobiet uzyskały niższy wynik od mężczyzn (ryc. 6). W przypadku pozostałych frakcji wszędzie nieco wyższe wartości uzyskiwały kobiety. Są one z natury swojej bardziej wrażliwe na ludzką krzywdę i chętnie podejmują działania altruistyczne wobec innych ludzi. W odniesieniu do wartości apollinijskich (ryc. 7), związanych z twórczością i sztuką, postawy respondentów są bardzo do siebie zbliżone; dominuje w nich średni poziom akceptacji (43%), a w pozostałych przedziałach skali bardzo podobne. Także bardzo podobne są do siebie wyniki poszczególnych frakcji badanych studentów.

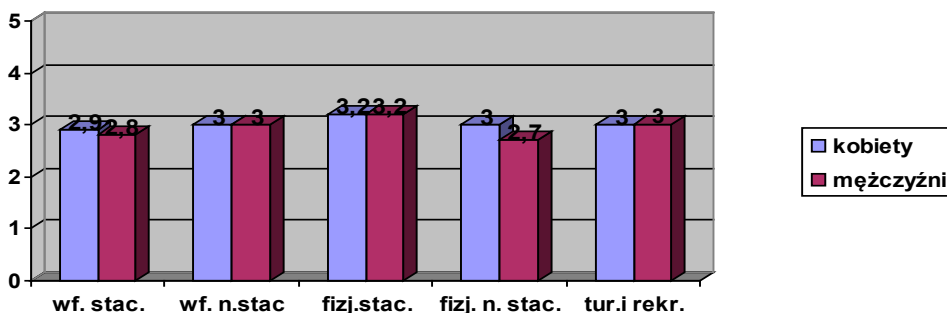
Ryc. 6. Poziom akceptacji wartości heraklijskich w ujęciu frakcji badanych studentów

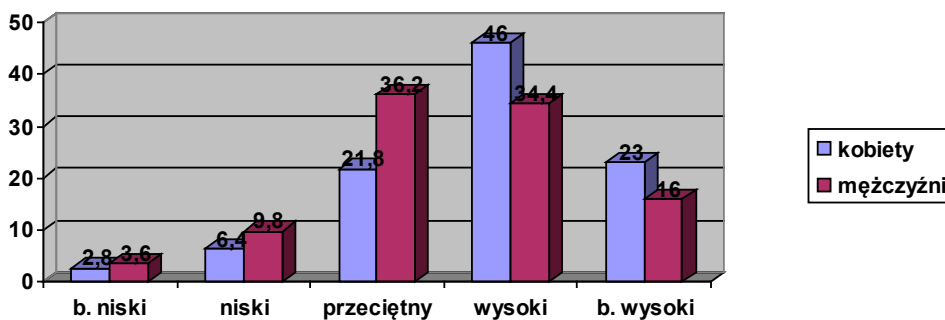
$$\chi^2 = 7,46, df = 4, p > 0,05$$

Ryc. 7. Stopień identyfikacji z wartościami apollinijskimi

Omówienie wyników badań odnośnie klasycznych systemów wartości zamyka prezentacja wyników badań na temat stosunku do wartości sokratycznych zwią-

Ryc. 8. Poziom akceptacji wartości apollinińskich w ujęciu frakcji badanych studentów

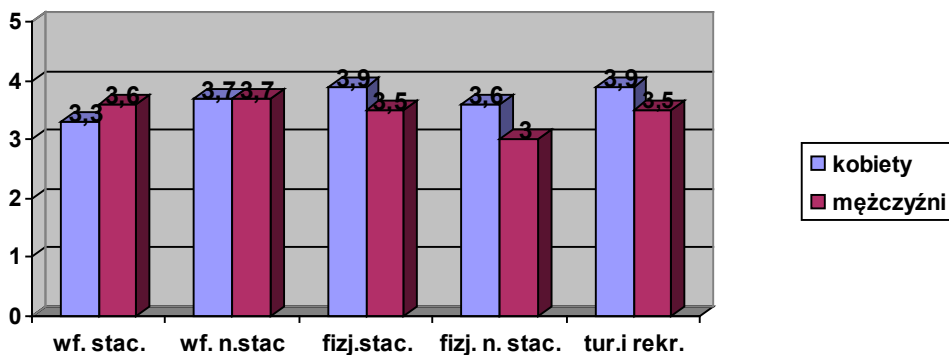

$$\chi^2 = 17,41, df = 4, p < 0,01$$

Ryc. 9. Stopień identyfikacji z wartościami sokratycznymi

zanych z poznawaniem i rozumieniem samego siebie i otaczającej rzeczywistości. Na uwagę zasługuje tu fakt, że 67% kobiet i 50% mężczyzn identyfikuje się z nimi w stopniu wysokim lub bardzo wysokim. ($\chi^2 = 17,41, p < 0,01$); kobiety preferują je w większym stopniu niż mężczyźni. Niewiele, bo około 10% respondentów identyfikuje się z nimi w stopniu niskim lub bardzo niskim. Oznacza to, iż wartości sokratyczne mają dla tych młodych ludzi istotne znaczenie. Najsilniej akceptowały je kobiety ze studiów stacjonarnych fizjoterapii i kobiety z kierunku rekreacja i turystyka (WS = 3,9). Natomiast najniżej mężczyźni ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 3,0, ryc. 10).

Wartości stanowią o życiu człowieka, są ukierunkowaniem do działania i realizacji związanych z tym celów. Ich klasyczny podział jakoby sugeruje predyspozycje do wykonywania niektórych zawodów, np. służba zdrowia – wartości prometejskie, wojskowość, polityka, zarządzanie – wartości heraklesowe, świat artystyczny – wartości apollinińskie, świat nauki i edukacja – wartości sokratyczne. Natomiast wartości dionizyjskie nie wiążą się z żadną profesją, lecz z konsumpcyjnym, nastawionym na sprawianie sobie przyjemności łatwym stylem życia. W opinii wielu teoretyków osobowości, są one w ocenie osobowości najmniej cenione.

Ryc. 10. Poziom akceptacji wartości sokratycznych w ujęciu frakcji badanych studentów

Z zestawienia zbiorczego zawartego w tabeli nr 6 wynika, że dla badanych studentów najistotniejsze są wartości sokratyczne i prometejskie.

Tabela 6

Hierarchiczny układ klasycznych systemów wartości

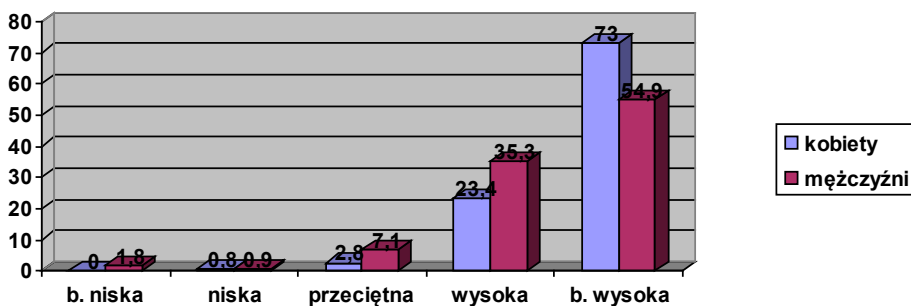
System wartości	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Sokratyczny	I	3,57	I	3,68	I	3,47
Prometejski	II	3,23	II	3,25,	II	3,22
Apoliński	III	2,97	III	3,02	IV	2,93
Dionizyjski	IV	2,83	IV	2,70	III	2,96
Heraklijski	V	2,01	V	1,86	V	2,16

Oznacza to, że pogłębione poznanie i chęć dobrego służenia człowiekowi, to główne motywy i wizja ich działania. Jest to, można powiedzieć, pożądanym wymog selekcji i oczekiwany efekt kształcenia na kierunkach przygotowujących do pracy z ludźmi, w różnych jej wymiarach. Nadmienić przy tym należy, że wyniki te różnią się od wyników z badań przeprowadzonych przez autora w roku 2004 (Szczepański 2006, s. 30), w których to zdecydowanie większa część studentów opowiedziała się za wartościami dionizyjskim. Zastanawiające jest, co na przestrzeni czterech lat spowodowało taki zwrot w nastawieniu do życia i przejście od preferowania wartości konsumpcyjnych do wartości poznawczych i altruistycznych?

Hierarchia klasycznych wartości określa preferowanie pewnego działania, nastawienia w ludzkich poczynaniach. Określenia tego, co w działaniu danej jednostki jest najważniejsze lub szczególnie cenne, i poprzez jakie jego przejawy znajdzie ona swoje spełnienie. Ale, oprócz tego typu wartości są jeszcze inne, bardziej osobiste,

związane z własnymi uczuciami, lub zaspokajaniem potrzeb egzystencjalnych o charakterze utylitarnym. Mogą być również wartości o znaczeniu symbolicznym związane z jakąś uznawaną ideologią. Taką wartością bardzo osobistą jest miłość; piękne, niekiedy bardzo silne uczucie będące wielokrotnie przedmiotem i źródłem inspiracji. Przez niektórych ludzi miłość bywa uważana za sens ludzkiego życia, jego główną siłę napędową, czyniąca je prawdziwym i w pełni szczęśliwym. W badaniach naszych wartość ta została bardzo wysoko doceniona (WS = 4,53)

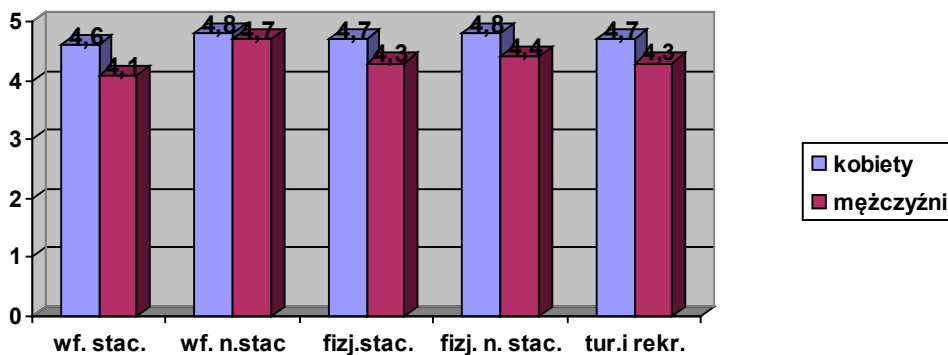
Bardzo wysoką rangę w życiu przypisały miłości kobiety (WS = 4,69). Również wysoko, ale statystycznie znacząco niżej docenili ją mężczyźni (WS = 4,38). Z rozkładu wypowiedzi przedstawionego na rycinie nr 11 widać wyraźne zróżnicowanie ($\chi^2 = 21,68$, $p < 0,001$) wypowiedzi kobiet i mężczyzn; kobiety w 74% przypisały miłości bardzo wysokie znaczenie, a mężczyźni o 19% mniej. Wprawdzie próbowali to kompensować wyższą liczbą wskazań na rangę wysoką, to nie zmienia to faktu przywiązywania do miłości mniejszej roli w życiu, niż uczyniły to kobiety. Porównując wyniki badań dla tej zmiennej, z uwzględnieniem poszczególnych frakcji badanych studentów można zauważyć, że nieco wyżej cenią sobie to uczucie studenci ze studiów niestacjonarnych. Być może powoduje to fakt posiadania większego życiowego doświadczenia.

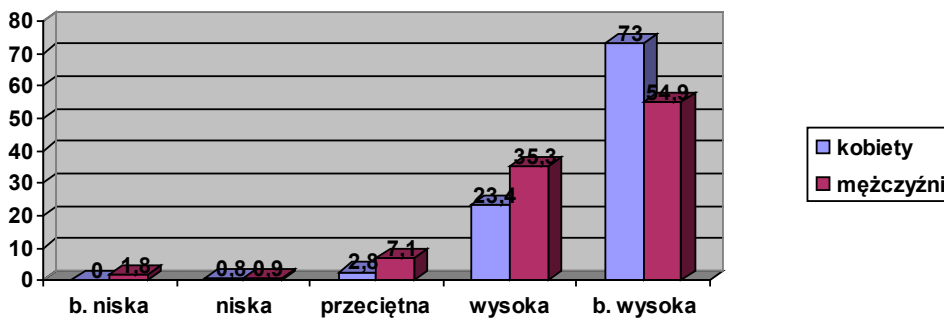
$$\chi^2 = 21,68, df = 4, p < 0,001$$

Ryc. 11. Ranga miłości w życiu osobistym

Z miłością wiąże się budowana na jej fundamentach rodzina, bardzo ważna naturalna i podstawowa instytucja w życiu człowieka. Daje ona specyficzne poczucie więzi, bliskości i wspólnoty celów jej członków, jak również siłę i poczucie bezpieczeństwa. Jej znaczenie w życiu osobistym badani ocenili jeszcze wyżej (WS = 4,68) niż miłość. Również w przypadku rodziny, wyższą rangę tej wartości w życiu wskazały kobiety (WS = 4,80) niż mężczyźni (WS = 4,58). Rozkład wypowiedzi jest nieco słabiej zróżnicowany niż w przypadku poprzedniej zmiennej ($\chi^2 = 17,08$, $p < 0,01$), ale wysoka wartość wskaźnika skali, stanowi jakby kontynuację postawy wobec uczucia miłości. Świadczy to o spójności tych dwóch wartości, przy czym rodzina jest nieco wyżej ceniona przez respondentów niż miłość. Potwierdza się

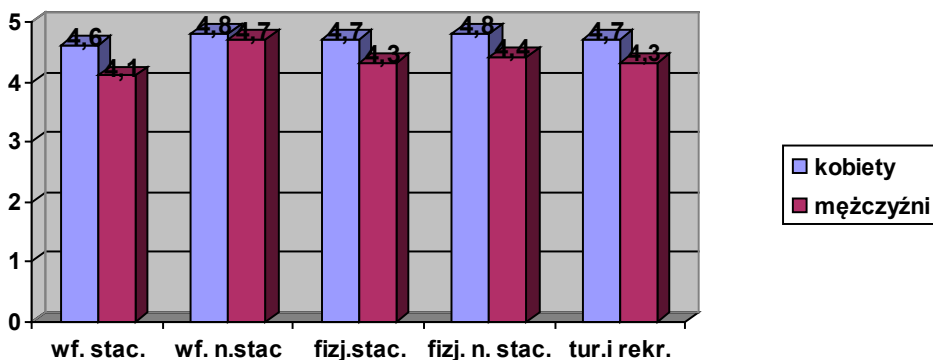

Ryc. 12. Ranga miłości w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

$$\chi^2 = 17,08, df = 4, p < 0,01$$

Ryc. 13. Ranga rodziny w życiu osobistym

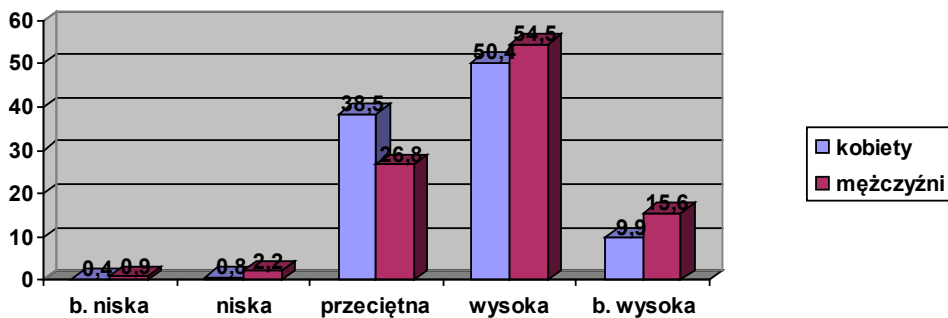

Ryc. 14. Ranga rodziny w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

również spostrzeżenie mówiące o wyższym docenianiu wartości rodziny przez studentów studiów niestacjonarnych. Najniżej znaczenie rodziny ocenili mężczyźni ze studiów stacjonarnych wychowania fizycznego.

Niezbędnym warunkiem do egzystencji współczesnego człowieka oraz utrzymania rodziny jest posiadanie odpowiednich środków finansowych. Sytuacja ekonomiczna rodziny rzutuje na jej byt poprzez realizację celów egzystencjalnych, kulturalnych i wizji rozwoju. Pieniądże są podstawowym warunkiem egzystencji i dają szansę na spełnianie się wielu zamierzeń. Różne jest podejście ludzi do wartości, jaką są pieniądze; dla jednych są one celem samym w sobie, a dla innych nie mają większego znaczenia. Ale bez pieniędzy, w rozumieniu bezpośrednim bądź pośrednim, nie sposób żyć we współczesnym świecie. W związku z tym, można zadać pytanie: czy przez to są pieniądze w życiu najważniejsze? Zdaniem badanych studentów są one mniej ważne niż miłość i rodzina. Wartość wskaźnika skali dla tej zmiennej jest znacznie niższa i wynosi; $WS = 3,76$.

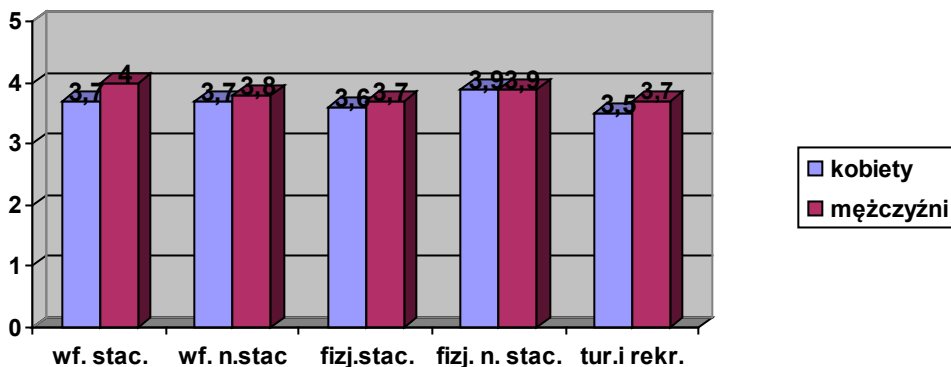
Tym razem wyższe znaczenie pieniądзом przypisują mężczyźni ($WS = 3,82$) niż kobiety ($WS = 3,7$). W rozkładzie wyników (ryc.15) o 10% wyżej od kobiet szacują ich wysoką lub bardzo wysoką przydatność w życiu. Oprócz studentów studiów niestacjonarnych z kierunku fizjoterapii, gdzie zarówno kobiety i mężczyźni jednakowo wysoko ocenili ważność pieniędzy w życiu, w pozostałych frakcjach wyższą rangę przypisywali im mężczyźni. Najbardziej wartość pieniędzy doceniają mężczyźni z kierunku wychowania fizycznego studiów stacjonarnych ($WS = 4,0$), natomiast najniżej kobiety z turystyki i rekreacji ($WS = 3,5$).

$$\chi^2 = 11,68 \text{ df} = 4, p < 0,02$$

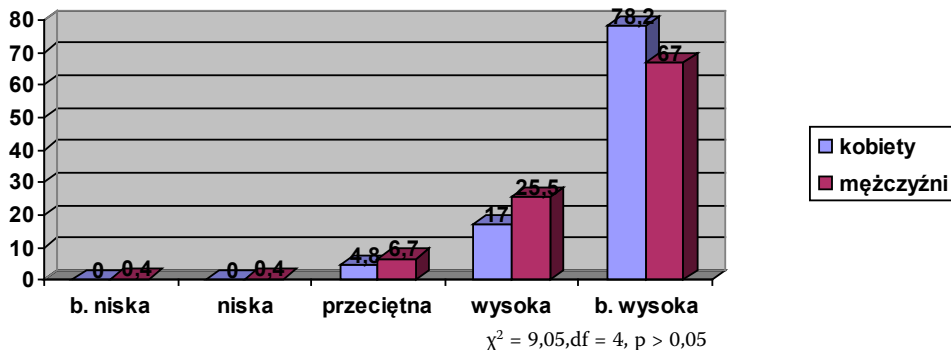
Ryc. 15. Ranga pieniędzy w życiu osobistym

Kolejną, o fundamentalnym znaczeniu wartością w życiu człowieka jest dobre zdrowie. Rozumienie jego znaczenia wzrasta wraz z wiekiem, na bazie wyniesionych z życia doświadczeń dających możliwość dokonania taksonomii poszczególnych wartości. Jest ono pewnym dobrostanem, sytuacją warunkującą całokształt spraw życiowych człowieka. Wpływa na jego samopoczucie, możliwość samorealizacji i perspektywę działań. Powszechnie uznawane jest za wartość podstawową. Doceniają je również badani studenci, uzyskując wielkość wskaźnika skali $WS = 4,64$. Stanowiska kobiet i mężczyzn, aczkolwiek różniące się, nie spełniają wymogu

Ryc. 16. Ranga pieniędzy w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

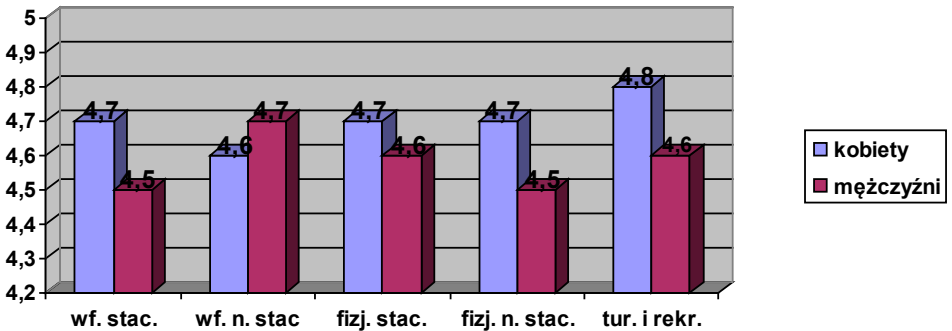
istotności statystycznej ($\chi^2 = 9,05, p > 0,05$). Jednak można zauważyć u kobiet tendencję do wyraźnie większego przywiązywania przez nie wagi do wartości zdrowia, niż jest to w przypadku mężczyzn (ryc. 17). Tylko dwaj mężczyźni nie doceniają wartości zdrowia w ich życiu. Bardzo niewiele, bo 4,8% kobiet 6,7% mężczyzn przykłada do niego tylko średnie znaczenie.

Ryc. 17. Ranga zdrowia w życiu osobistym

Najwyżej wartość zdrowia doceniły studentki z kierunku turystyka i rekreacja (WS = 4.8), a najniżej studenci ze studiów stacjonarnych wychowania fizycznego i ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 4,5).

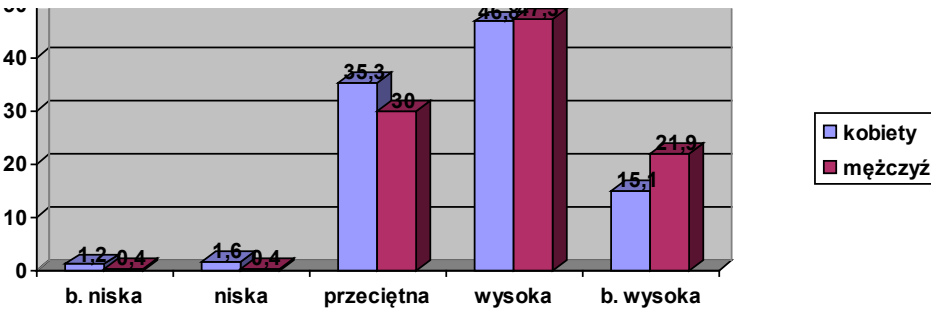
Inną, ważną w życiu wartością jest powodzenie w pracy, nazywane często karierą zawodową, naukową, artystyczną, polityczną i itp. Wyraża się ona osiągnięciem coraz wyższych, akceptowanych społecznie, stanowisk lub poziomów mistrzostwa zawodowego. Praca jest dla wielu ludzi źródłem prestiżu i wiążącego się z tym odpowiedniego statusu ekonomicznego, danej osoby oraz jego rodziny. Dla niektórych ludzi, podobnie jak w przypadku pieniędzy, jest kariera celem sa-

Ryc. 18. Ranga zdrowia w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

mym w sobie, dla innych jest naturalną konsekwencją ich rozwoju, stosowną do posiadanych kwalifikacji i predyspozycji.

Badani studenci, na poziomie pomiędzy średnim a wysokim ($WS = 3,52$), dosyć zgodnie ocenili swój stosunek do kariery w ich życiu. Rozkłady poziomów preferencji dla tej zmiennej są do siebie zbliżone (ryc. 19). Około 60% respondentów ocenia wysoko lub bardzo wysoko jej znaczenie w życiu. Tylko dla 3,6% kobiet i 8% ma ona niskie znaczenie. Ten dosyć wysoki wynik oznacza, że dostrzegają oni rangę i potrzebę funkcjonowania tego mechanizmu w ich i rozwoju.

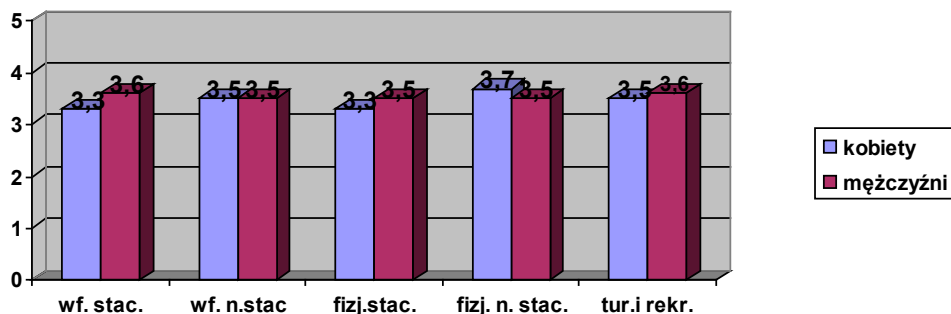

$$\chi^2 = 7,46, df = 4, p > 0,05$$

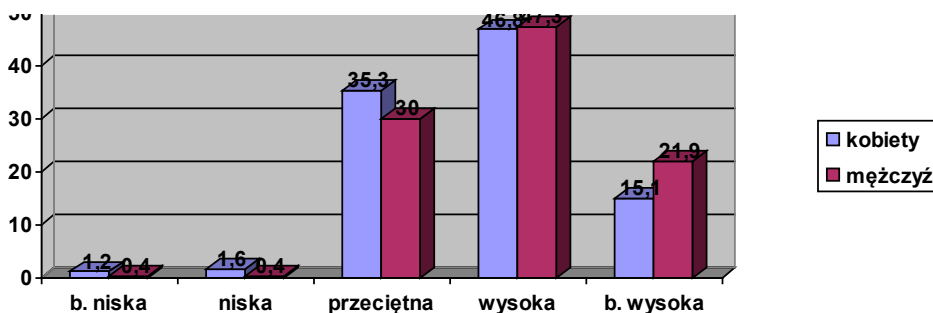
Ryc. 19. Ranga kariery w życiu osobistym

Bardzo podobne do siebie są wyniki w poszczególnych frakcjach badanych studentów (ryc. 20).

Dla wielu ludzi inną istotną wartością jest uznanie społeczne – akceptacja i docenienie tego, co czynią dla określonego dobra. Może to być uznanie dla ich profesjonalizmu, postawy lub innych działań akceptowanych społecznie. Uznanie społeczne nie wyraża się zadośćuczynieniem materialnym, lecz jest wartościującym wyrazem aprobaty, dobrą opinią, sympatycznym gestem, pochwałą, a niekiedy powierzeniem zaszczytnej funkcji społecznej.

Ryc. 20. Ranga kariery w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

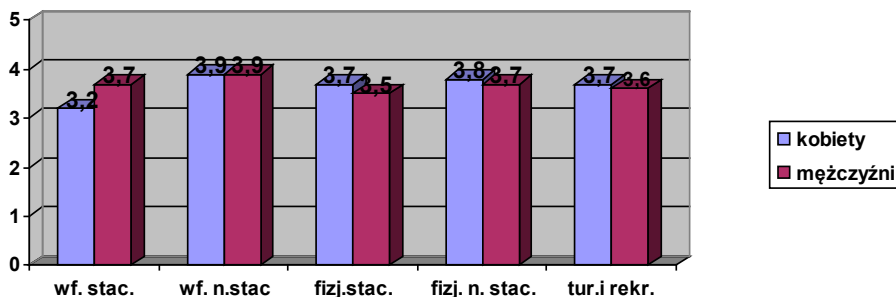

$$\chi^2 = 13,73, df = 4, p < 0,02$$

Ryc. 21. Ranga uznania społecznego w życiu osobistym

Ta wartość jest nieco wyżej doceniana przez badanych studentów ($WS = 3,68$) niż kariera.

Rozkład wyników, w wysokich kategoriach skali, jest do siebie bardzo zbliżony. W ujęciu sumarycznym wynosi około 60% wskazań, co oznacza wysoką akceptację dla rangi uznania społecznego, jako wartości w życiu badanych studentów. Rozkład ten nieznacznie wskazuje opowiedzenie się większej liczby kobiet za przeciętnym znaczeniem tej zmiennej w ich życiu.

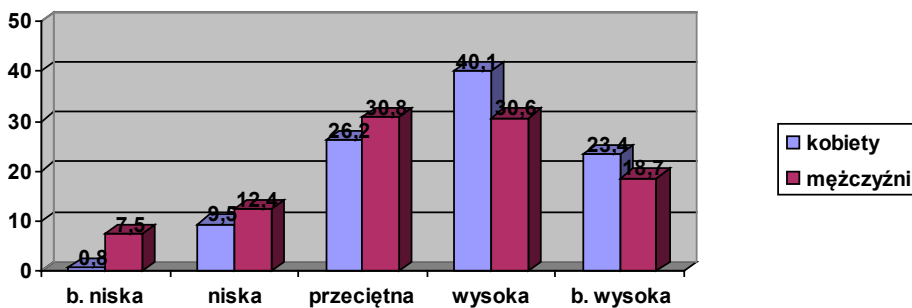

Ryc. 22. Ranga uznania społecznego w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

Uznanie społeczne najbardziej doceniają studentki i studenci niestacjonarnych studiów wychowania fizycznego (WS = 3,9). Natomiast najniżej z badanych frakcji studentów oceniają je kobiety ze studiów dziennych wychowania fizycznego (WS = 3,2).

Ostatnią z rozpoznawanych w badaniach cech charakteryzujących tożsamość studentów względem wartości jest stosunek do wiary. W podstawowym pojęciu wiara oznacza wewnętrzne przekonanie o czymś, co nie wymaga dowodów na udowodnienie tego. Takie przekonania mogą dotyczyć wielu spraw, rzeczy, lub sytuacji. Najczęściej jednak wiara kojarzy się z wyznawaną religią i związanymi z nią założeniami – dogmatami, które przyjmuje się jako warunek konieczny. W prezentowanych badaniach zapytano, jak ważna jest dla respondentów wiara, co sugerowało jakieś wyznanie religijne. W tym też znaczeniu omówione zostaną uzyskane wyniki badań.

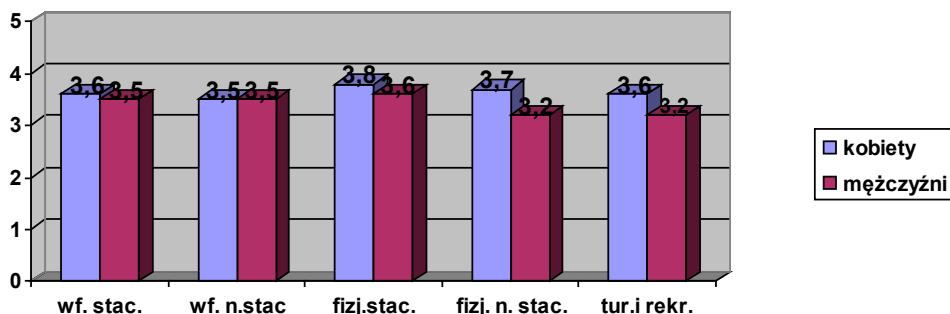
Średnia wartość wskaźnika skali dla tej zmiennej wynosi WS = 3,51. Rozkład wypowiedzi jest silnie zróżnicowany ($\chi^2 = 20,72$, $p < 0,001$); studentki przywiązują do wiary dużo większe znaczenie niż ich koleżdy. Odnotowano u nich 63,5% wypowiedzi o dużym i bardzo dużym znaczeniu wiary w ich życiu, a u mężczyzn 49,5% takich wypowiedzi (ryc. 23). Po stronie ocen niskich na skali, znalazło się 10,3% kobiet i 20% mężczyzn. Najwyższą wartość wskaźnika uzyskały studentki z kierunku fizjoterapia (WS = 3,8), z kolei najniższy wynik spośród badanych frakcji studentów uzyskali mężczyźni ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 3,2, ryc. 24).

$$\chi^2 = 20,72, df = 4, p < 0,001$$

Ryc. 23. Ranga wiary w życiu osobistym

Hierarchiczne zestawienie preferencji studentów dla analizowanych podstawowych wartości osobistych, (tab. nr 7) ukazuje rodzinę i zdrowie jako najwyższe wartości w życiu osobistym badanych studentów. Niewiele mniejsze znaczenie ma miłość. Ta triada wartości dominuje nad pozostałymi pod względem wartości wskaźnika skali i oznacza, że dla tych młodych ludzi wchodzących w dorosłe, odpowiedzialne życie najważniejsze jest posiadanie dobrej kochającej się rodziny i dobrego zdrowia. Znacznie niżej, bo o cały jeden poziom skali, cenione są pieniądze

Ryc. 24. Ranga wiary w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów

i uznanie społeczne. Jeszcze niżej spośród tych wartości lokuje się kariera osobista i sprawy związane z wiarą. Postawy kobiet i mężczyzn są do siebie zbliżone. Taka postawa badanych studentów potwierdza kontynuację, utrwalonego w polskiej tradycji, modelu funkcjonowania jednostki w środowisku rodziny, która jest dla niego najwyższym dobrem.

Tabela 7

Hierarchiczny układ podstawowych wartości osobistych

Wartość	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Rodzina	I	4,69	I	4,80	I	4,58
Zdrowie	II	4,64	II	4,70	I	4,58
Miłość	III	4,53	IV	4,69	III	4,38
Pieniądze	IV	3,74	II	3,70	IV	3,82
Uznanie społeczne	V	3,68	V	3,67	V	3,69
Kariera	VI	3,52	VII	3,48	VI	3,57
Wiara	VII	3,51	VI	3,63	VII	3,40

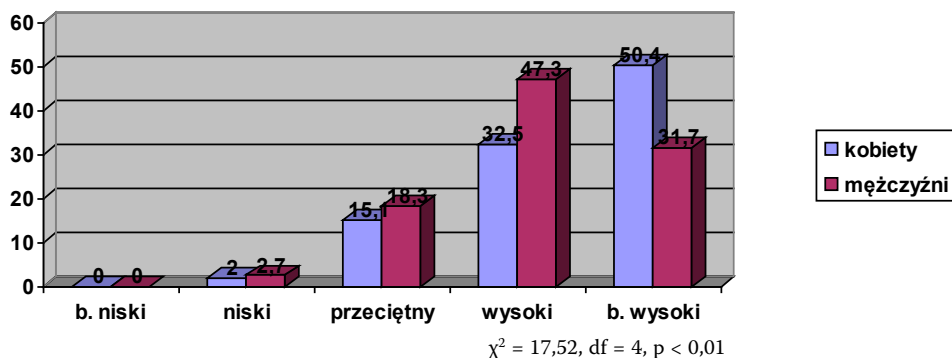
3.3. WYBÓR AUTORYTETÓW

Z wartościami silnie wiąże się wybór jakichś wzorców osobowych – autorytetów. Pojęcie autorytetu sugeruje przeważnie wartości pozytywne, ale w pewnych subkulturach uznawany autorytet ma negatywne konotacje społeczne. Określenie autorytet wywodzi się od łacińskiego słowa *auctoritas*, co oznaczało wzór, przykład, powagę, godność, wpływ, znaczenie, społeczne uznanie (Słownik łacińsko – polski 1986, s. 59). Uznanie to może odnosić się do osób, instytucji lub grup społecznych i jest oparte na cenionych w danym społeczeństwie wartościach. Poprzez taki wybór daje się wyraz idei lub wartości, jakiej ów autorytet jest nośnikiem. Jest to

zatem dobry, choć pośredni identyfikator tożsamości osoby admiratora (osoby dokonującej wyboru). W naszych badaniach penetrację tego zagadnienia ograniczono do zbadania siły uznania dla tzw. „autorytetów emocjonalnych” funkcjonujących w najbliższym otoczeniu badanych. Ten rodzaj autorytetów zasadza się na szacunku, miłości, zdolności przewodzenia innym, dużej inteligencji emocjonalnej lub charyzmie. Rozwijający się młody człowiek może dokonywać wyboru autorytetów z otoczenia rodzinnego i otoczenia społecznego.

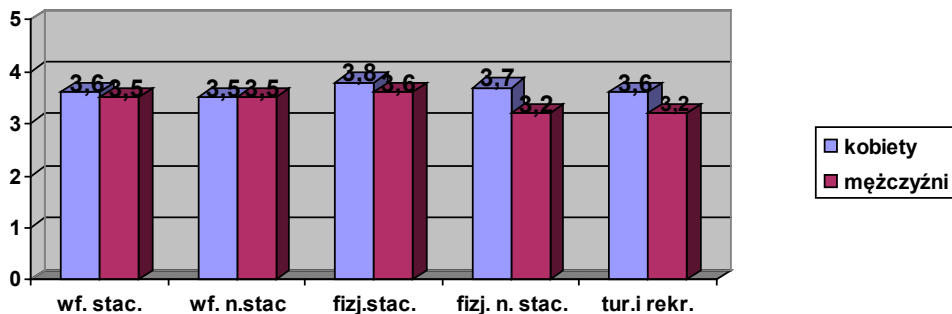
Dla każdego człowieka osobą najbliższą z jego otoczenia jest matka. Łączy go z nią naturalna więź biologiczna i emocjonalna. Jest ona dla małego dziecka jakoby jego częścią, a wraz z rozwojem świadomości pierwszym wzorcem do naśladowania – autorytetem. W toku usamodzielniania się dziecka, a zwłaszcza zdolności krytycznego myślenia, więzi te słabną lub zmieniają charakter.

Z badań naszych wynika, że autorytet matki jest wysoki (WS = 4,17); siła jego uznania przez kobiety wynosi WS = 4,28, a przez mężczyzn WS = 4,07. Rozkład wypowiedzi kobiet i mężczyzn (ryc. 25) jest istotnie zróżnicowany; kobiety zdecydowanie silniej podkreślają bardzo wysoki autorytet matki (50,4%), niż czynią to mężczyźni (31,7%). Warto jednak zaznaczyć, że w ujęciu łącznym obu kategorii skali, powyżej wartości średniej, wskazania kobiet – 82% i mężczyzn – 79% są do siebie bardzo zbliżone. Tylko około 2% badanych zaznacza niski autorytet matki, a około 17% określa go jako przeciętny. Z zestawienia na ryc. 26 widać dużą zgodność postaw kobiet i mężczyzn z kierunku wychowanie fizyczne, w odniesieniu do autorytetu matki, oraz pewne zróżnicowanie na kierunkach pozostałych.

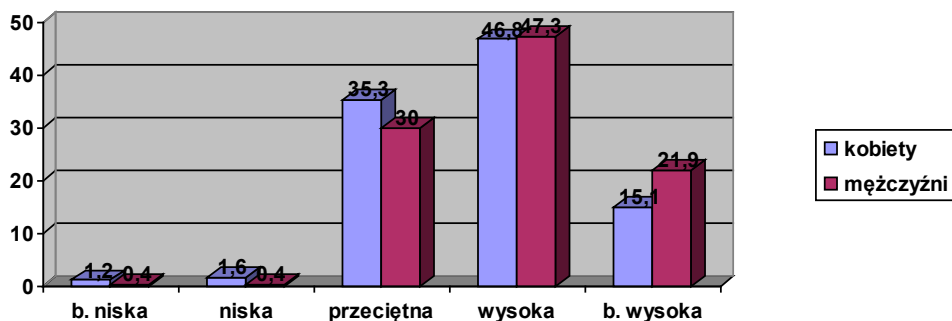

Ryc. 25. Poziom uznania autorytetu matki

W porównaniu z matką pozycja ojca jako autorytetu jest słabsza (WS = 3,82). Tym razem to mężczyźni cenią sobie nieco wyżej jego walory osobowościowe (WS = 3,85) niż kobiety (WS = 3,79). Wobec autorytetu ojca znacznie więcej jest ocen negatywnych; kobiety 11%, mężczyźni 7,3%. Niższy jest także odsetek ocen wysokich, zwłaszcza w opinii kobiet (69%).

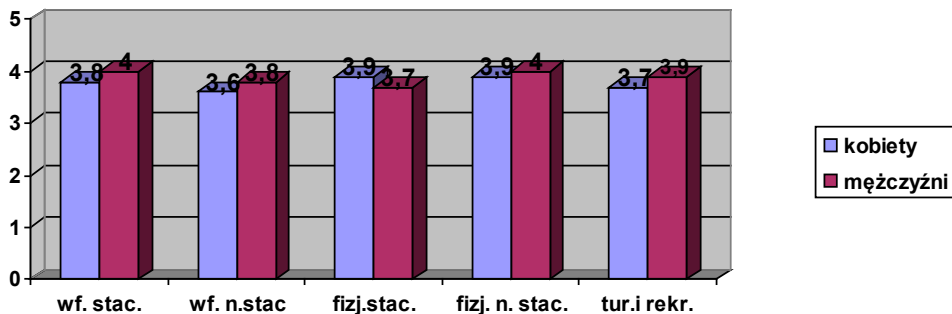

Ryc. 26. Poziom uznania autorytetu matki w ujęciu frakcji badanych studentów

$$\chi^2 = 6,11, df = 4, p > 0,05$$

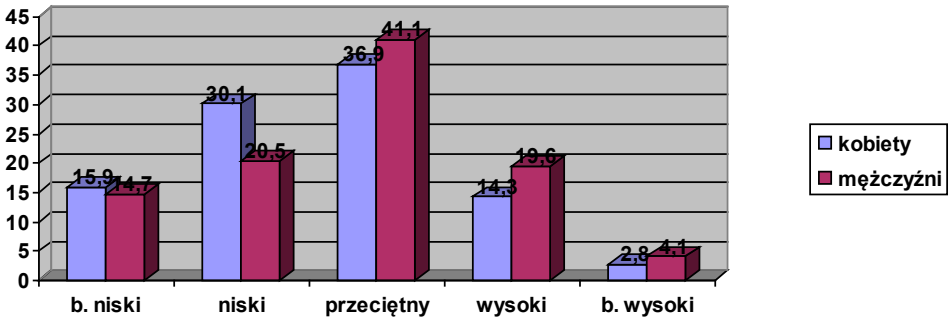
Ryc. 27. Poziom uznania autorytetu ojca

Ryc. 28. Poziom uznania autorytetu ojca, w ujęciu frakcji badanych studentów

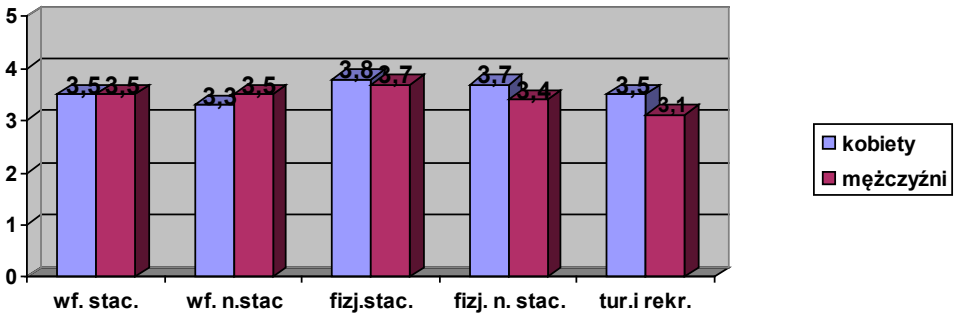
Tylko studentki studiów dziennych fizjoterapii uznały autorytet ojca wyżej niż ich koledzy z tego kierunku. W pozostałych przypadkach autorytet ojca nieco wyżej oceniali mężczyźni.

Kolejnym źródłem autorytetu, z kręgu rodzinnego, jest rodzeństwo. Zazwyczaj odnosi się to do rodzeństwa starszego, chociaż nie jest to sztywną regułą. W przypadku naszych badań autorytet rodzeństwa istotnie wyżej oceniają kobiety

$$\chi^2 = 10,7, df = 4, p < 0,05$$

Ryc. 29. Poziom uznania autorytetu rodzeństwa

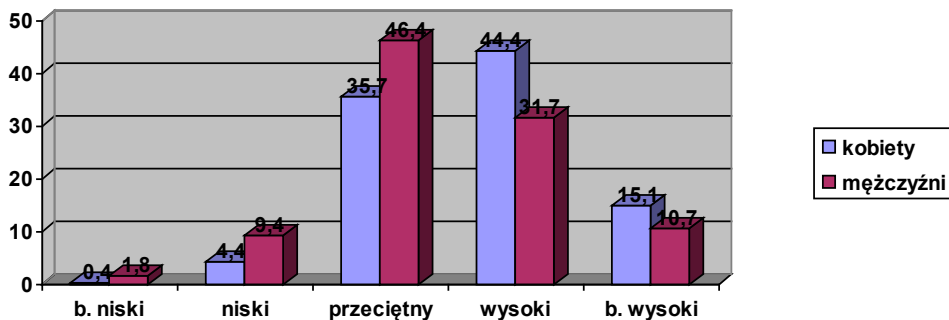

Ryc. 30. Poziom uznania autorytetu rodzeństwa, w ujęciu frakcji badanych studentów

(WS = 3,54) niż mężczyźni (WS = 3,16). Większość, bo 56% kobiet określa go jako wysoki lub bardzo wysoki, natomiast ocenę taką autorytetowi rodzeństwa przypisuje 45% mężczyzn. Duży odsetek mężczyzn (40%) uważa go jako średni. Najwyższy wskaźnik uznania autorytetu rodzeństwa WS = 3,8 zaznaczyły studentki ze studiów dziennych fizjoterapia, natomiast najniżej oszacowali go mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja WS = 3,1.

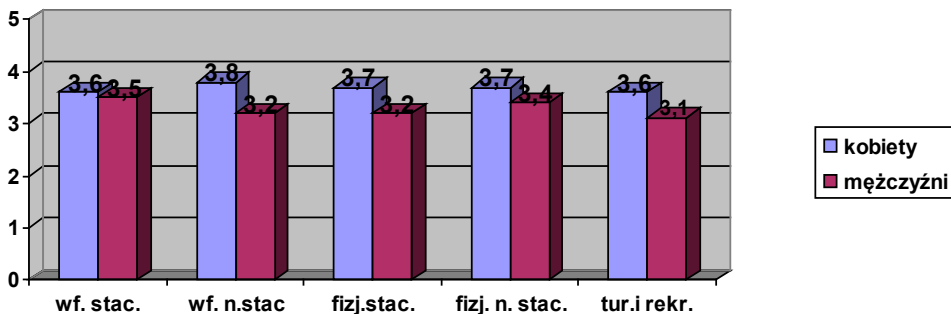
Poza związkami rodzinnymi najbliższą osobą może być przyjaciel lub przyjaciele; ludzie których obdarzamy uczuciem przyjaźni wyrażającym się bliskimi serdecznymi stosunkami i wzajemną sympatią, opartymi na wzajemnej życzliwości, szczerości, zaufaniu, możliwości liczenia na daną osobę w każdej okoliczności. Jest to relacja między ludźmi wynikająca z wyboru, dobrej woli, bez jakichkolwiek zewnętrznych uwarunkowań. Dlatego, tak cenne jest posiadanie dobrych przyjaciół. Przyjaźń, podobnie jak wolność, jest ważną wartością osobistą każdego człowieka.

Uznanie autorytetu przyjaciela kształtuje się na wyższym poziomie niż autorytet rodzeństwa; jego średni poziom wynosi W = 3,52. Znacznie wyżej od mężczyzn (WS = 3,34) cenią sobie ten autorytet kobiety (WS = 3,71). Prawie 60%

$$\chi^2 = 16,7, df = 4, p < 0,01$$

Ryc. 31. Poziom uznania autorytetu przyjaciela

Ryc. 32. Poziom uznania autorytetu przyjaciela, w ujęciu frakcji badanych studentów

kobiet uważa swoich przyjaciół za osoby o wysokim lub bardzo wysokim dla nich autorytecie. Tymczasem wśród mężczyzn wskaźnik ten wynosi 42%. Oznacza to, że kobiety mają z osobami zaprzyjaźnionymi silniejsze niż mężczyźni więzi emocjonalno – merytoryczne, bardziej mogą im ufać, polegać na ich kompetencjach, a tym samym w razie potrzeby oczekiwać ich wsparcia.

W każdej z badanych frakcji studentów, kobiety zaznaczyły wyższe wartości skali niż mężczyźni. Największa różnica występuje między studentkami a studentami ze studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego (WS = 3,8 i 3,2)).

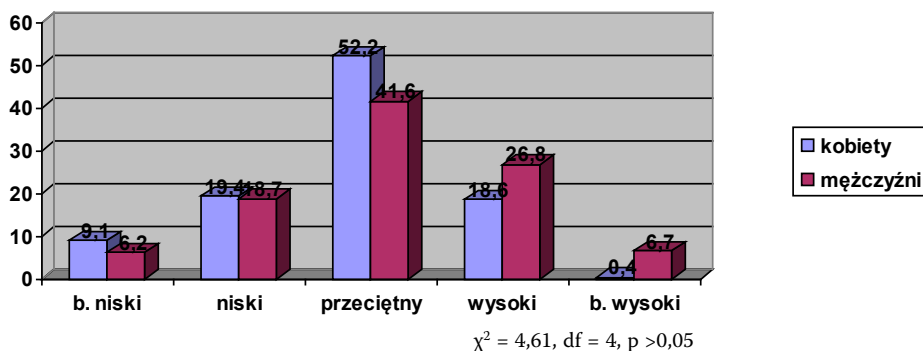
Oprócz rodziny i przyjaciela w najbliższym otoczeniu dorastającego młodego człowieka znajdują się:

- nauczyciel, bowiem wszyscy uczniowie uczęszczają do szkoły, a on jest tam centralną postacią;
- ksiądz, ponieważ jest to organiczny element narodowej kultury, osadzony mocno w wierze katolickiej. Dla wielu uczniów religia jest też przedmiotem szkolnym;
- osoba/osoby (można to określić) – medialne z kręgu nauki, kultury, polityki lub innych dziedzin mogące oddziaływać na młodzież poprzez środki masowego przekazu.

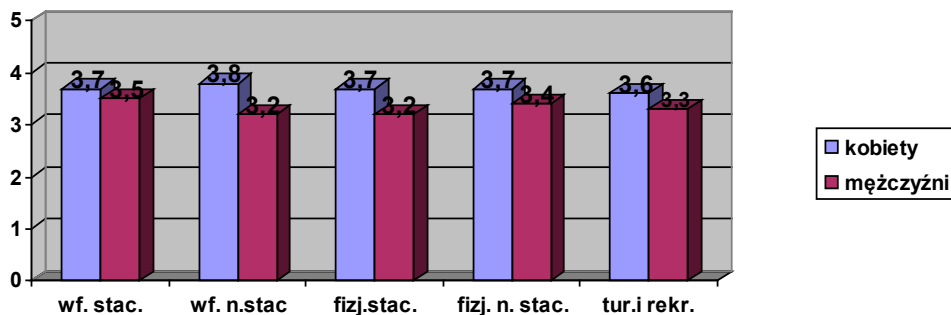
Uznając potencjalnie za wzorotwórczą rangę takich osób, w badaniach zapytano o ich autorytet.

Nauczyciel jest główną postacią w szkole, on realizuje programy kształcenia i wychowania i od jakości jego pracy, w bardzo dużej mierze, zależy poziom pracy szkoły. W powszechnym odczuciu, to on powinien być wzorcem, z którego mają korzystać uczniowie. W badaniach zapytano o autorytet nauczyciela/wykładowcy, co pozwalało respondentom odnieść się do osoby nauczyciela z okresu szkolnego lub nauczyciela akademickiego. Opinie studentek i studentów o autorytecie nauczyciela są do siebie bardzo zbliżone; wielkość wskaźnika skali wynosi WS = 3,17 u kobiet i 3,11 u mężczyzn. W rozkładzie opinii dominuje wartość średnia.

Bardzo niewiele jest ocen bardzo wysokich (4%) i bardzo niskich (2%). Tę szczytkowość ocen na skrzydłach skali ocen można interpretować na zasadzie, błędu statystycznego. Dla 28% studentów nauczyciele posiadają wysoki autorytet (ryc. 33). Najwyżej autorytet nauczyciela/wykładowcy oceniły studentki ze studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego (WS = 3,8), natomiast najniżej ich koleżki i mężczyźni ze studiów stacjonarnych fizjoterapii (WS = 3,2).

Ryc. 33. Poziom uznania autorytetu nauczyciela/wykładowcy

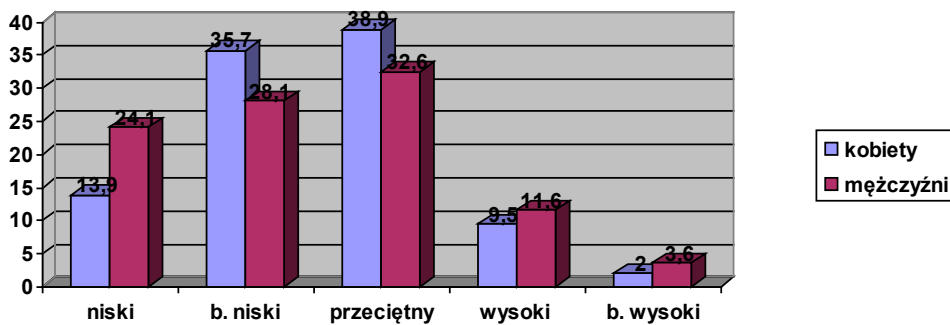

Ryc. 34. Poziom uznania autorytetu nauczyciela/wykładowcy w ujęciu frakcji badanych studentów

Ksiądz jako osoba duchowna jest sługą wiernych i powinien być ucieleśnieniem ideałów, jakie głosi religia, której służy i w jej duchu oddziałuje na młode pokolenie. Każdy ksiądz posiada nie tylko gruntowne wykształcenie teologiczne, ale również psychopedagogiczne potrzebne do pracy z wiernymi. Ponieważ 94% badanych deklaruje wyznanie rzymsko-katolickie, wyniki badań dla tej zmiennej mogą być nieco niższe niż w przypadku wcześniej rozpatrywanych zmiennych.

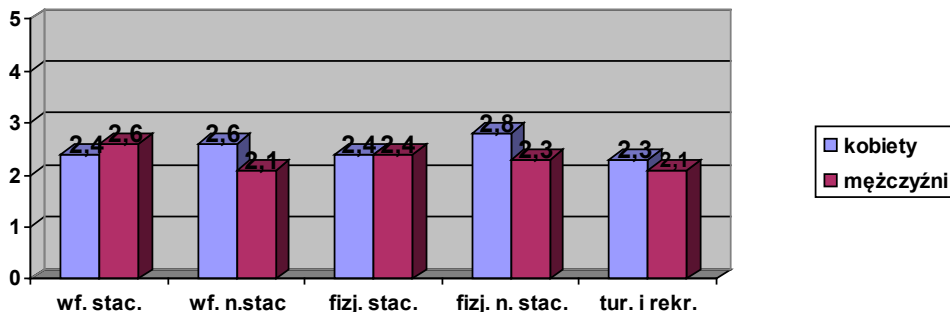
Średnia wartość wskaźnika skali dla uznania księdza jako autorytetu wynosi $WS = 2,39$; wyższy wynik dla tej zmiennej uzyskały kobiety ($WS = 2,48$), niższy mężczyźni ($WS = 2,30$). Z rozkładu wypowiedzi (ryc. 35) widać, że oceny autorytetu księdza są zróżnicowane ($\chi^2 = 11,65$, $p < 0,02$), zwłaszcza w dolnych poziomach skali, gdzie wskazania kobiet i mężczyzn są dosyć duże i wyraźnie przemienne; 14% kobiet i 24% mężczyzn określa autorytet księdza jako bardzo niski, a 36% kobiet i 28% mężczyzn, jako niski. Łącznie połowa studentów umieszcza go w niskich kategoriach skali. Niewielkie są różnice pomiędzy poszczególnymi frakcjami badanych studentów (ryc. 36).

Osoba medialna pochodzi z zewnętrznego kręgu oddziaływania na człowieka, ale poprzez środki przekazu, może silnie wpływać na jego postawę, jeżeli swoimi

($\chi^2 = 11,65$, $df = 4$, $p < 0,02$)

Ryc. 35. Poziom uznania autorytetu księdza

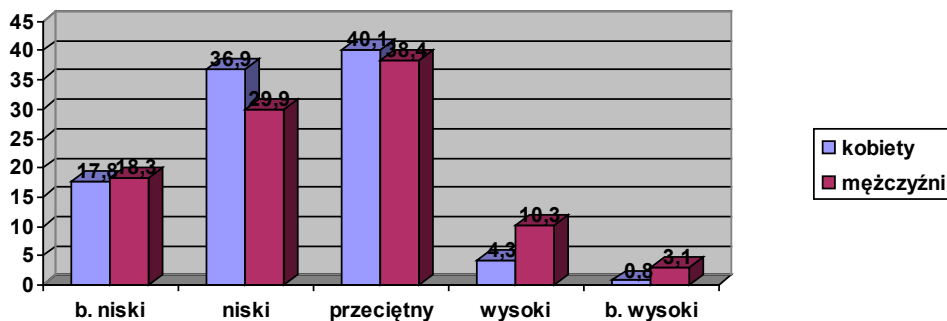
Ryc. 36. Poziom uznania autorytetu księdza w ujęciu frakcji badanych studentów

walorami potrafi wzbudzić zainteresowanie odbiorcy i przekonać go do siebie. Istotą tej jednostronnej relacji jest akceptowanie przez odbiorcę prezentowanych przez nadawcę określonych wartości. Mogą one dotyczyć każdej ze sfer życia ludzkiego.

Z analizy statystycznej tej zmiennej widać, że to źródło tworzenia się autorytetów nie jest silne. Wartość wskaźnika skali wynosi – $WS = 2,45$ przy czym bardziej podatni na wpływ osób medialnych są mężczyźni ($WS = 2,53$) niż kobiety ($WS = 2,38$). Potwierdzeniem tego jest rozkład wypowiedzi przedstawiony na rycinie nr 37, z którego wynika, że 13,4% mężczyzn, w budowaniu swoich autorytetów, jest w wysokim stopniu pod wpływem osoby medialnej. Tymczasem taką podatność wykazuje tylko 5% kobiet, one też w większym stopniu zaznaczają dla tej zmiennej niższe kategorie skali (54%) niż czynią to mężczyźni (47%).

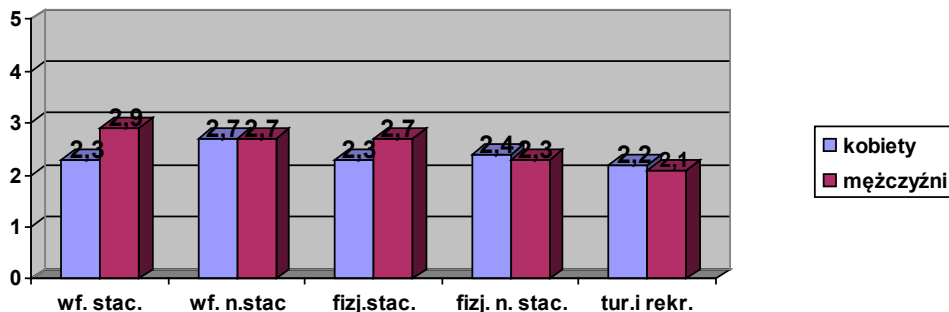
Wśród badanych frakcji (ryc. 38) swoje uznanie dla autorytetu osób medialnych najniżej ocenili studenci z kierunku turystyka i rekreacja, a najwyższej studenci ze studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego.

Jak widać z hierarchicznego zestawienia omawianych autorytetów (tab. 8), to matka jest dla badanych najwyższym i jednoznacznym autorytetem. Nieco

$$(\chi^2 = 11,01, df = 4, p < 0,05)$$

Ryc. 37. Poziom uznania autorytetu osoby medialnej

Ryc. 38. Poziom uznania autorytetu osoby medialnej w ujęciu frakcji badanych studentów

niżej oceniono autorytet ojca, który zajmuje drugą lokatę w ustalonej hierarchii. Na trzecim miejscu jest przyjaciel, niżej od niego oceniono rodzeństwo. Można powiedzieć, iż tak układa się krąg najwęższy wzorów osobowych – autorytetów badanych studentów. Potwierdza to rolę najbliższej rodziny i przyjaciół na kształtowanie własnego życia. Słabiej obdarzono uznaniem osoby z kręgu zewnętrznego, chociaż pozycja nauczyciela – wykładowcy wyraźnie przewyższa inne autorytety, takie jak osoby medialne lub duchowne.

Tabela 8

Hierarchiczny układ uznania dla autorytetów

Autorytet	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Matka	I	4,17	I	4,28	I	4,07
Ojciec	II	3,82	II	3,79	II	3,85
Przyjaciel	III	3,52	III	3,71	III	3,34
Rodzeństwo	IV	3,33	IV	3,54	IV	3,16
Nauczyciel/wykładowca	V	3,14	V	3,17	V	3,11
Osoby medialne	VI	2,45	VII	2,38	VI	2,53
Ksiądz	VII	2,39	VI	2,48	VII	2,30

3.4. STOSUNEK DO INNOŚCI

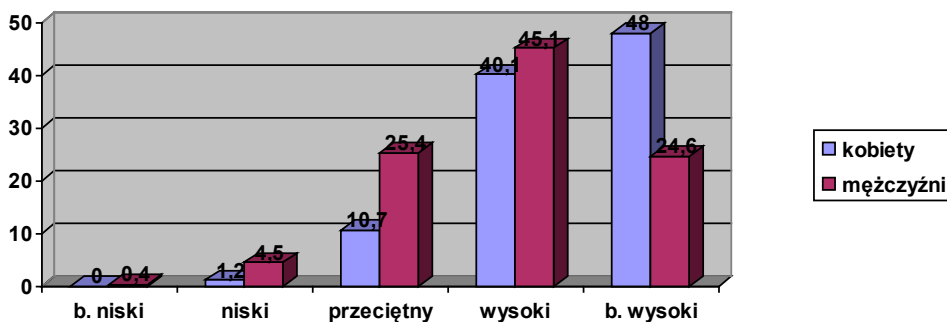
W życiu każdego człowieka ważne miejsce zajmują inni ludzie. W teorii tożsamości określani, jako „inny”, czyli „nie ja”, ale ktoś z zewnątrz, różniący się ode mnie. Jeżeli ta inność jest zgodna z wyznawanymi poglądami, wówczas występuje zjawisko akceptacji, natomiast, jeżeli jest w rażącej sprzeczności z uznawanymi wartościami, wówczas nie jest ono tolerowane. Ale istnieją sfery życia, które mimo braku akceptacji należy tolerować, tzn. wyrażać zgodę na tę inność, pod warunkiem, że ona dopuszczająco się mieści w ustalonych normach społecznych. Tolerancja, to także szacunek, wyrozumiałość dla inności, czasami pobłażliwość dla czyichś zachowań. W życiu człowieka jest wiele obszarów i sytuacji, wobec których można lub trzeba wykazać się tolerancją. Z tego też względu, stosunek człowieka do innych może być dobrym identyfikatorem jego tożsamości.

W badaniach podjęto próbę rozpoznania poziomu tolerancji dla, naszym zdaniem, najbardziej różnicujących poglądy ludzi obszarów życia społecznego, tj.: stosunku do inności narodowej, religijnej, politycznej, rasowej i inności seksualnej.

Narodowość określa poczucie przynależności do danego narodu, który łączy przede wszystkim wspólnota języka i terytorium, a także wspólnota pochodzenia, wspólny sposób życia, religia, tradycja, obyczaje, wspólnota losów historycznych

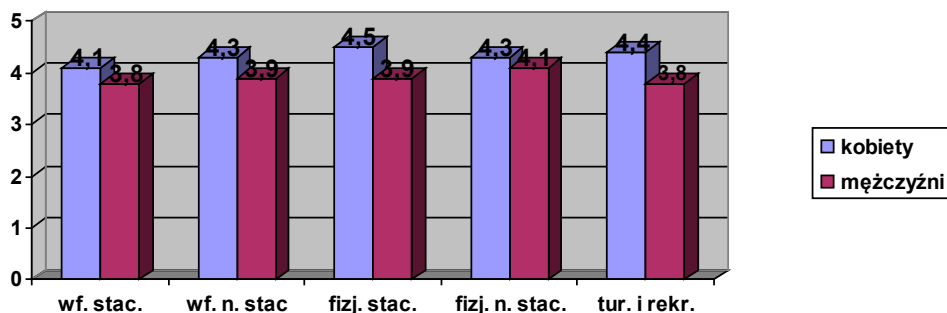
i politycznych. Naród jako wspólnota kulturowa jest zjawiskiem trwalszym od państwa, ale potrzebuje ram organizacyjno-prawnych dla życia jednostkowego, na danym obszarze geograficznym, jakie daje państwo. W Polsce przeważnie państwo utożsamia się z jednym narodem, tymczasem funkcjonują w nim obywatele innych narodowości posiadających swoją odrębność kulturową, która powinna być uwzględniana i szanowana. Z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, jesteśmy we wspólnocie narodów różniących się kulturowo, ale mających wspólne cele i zadania rozwoju społeczno-ekonomicznego. Możliwość swobodnego podróżowania daje szansę poznania innych ludzi pod względem narodowym i rasowym. Sytuacja taka stwarza możliwość budowania z nimi odpowiednich, pozytywnych relacji.

Wyniki badań dotyczące tolerancji badanych studentów dla innej narodowości (ryc. 39) wskazują na wysoki jej poziom ($WS = 4,13$). Szczególnie kobiety wyrażają taką postawę ($WS = 4,34$); aż 88% spośród nich ocenia swój poziom tolerancji, jako wysoki lub bardzo wysoki. Tylko 1,2% kobiet zgłasza niski poziom tolerancji. Mężczyźni są mniej tolerancyjni ($WS = 3,93$); wysoki poziom tolerancji wyraża 70% spośród nich, a 5% ma niski poziom tolerancji dla ludzi innych narodowości. To zróżnicowanie między kobietami a mężczyznami jest bardzo dobrze widoczne na

$$(\chi^2 = 38,71, df = 4, p < 0,001)$$

Ryc. 39. Poziom tolerancji dla ludzi z innej narodowości

Ryc. 40. Poziom tolerancji dla innej narodowości w ujęciu frakcji badanych studentów

ryc. 40 prezentującej rozkład wyników między poszczególnymi frakcjami badanych studentów. Na każdym kierunku lub formie studiów wyniki mężczyzn są niższe od wyników kobiet. Ze statystycznego punktu widzenia, postawy kobiet i mężczyzn wobec tolerancji narodowościowej, są w bardzo wysokim stopniu zróżnicowane ($p < 0,001$).

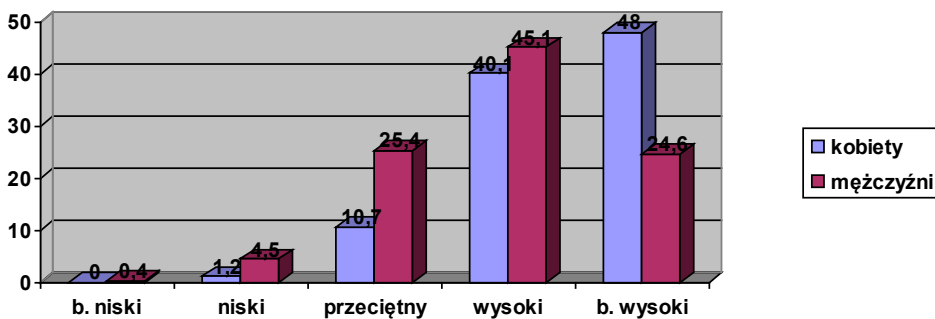
Kolejną zmienną dotyczącą stosunku respondentów do inności jest tolerancja religijna.

Religia w życiu społeczeństwa polskiego odgrywa bardzo doniosłą rolę. Około 90% społeczeństwa deklaruje wyznanie rzymskokatolickie. Na tej podstawie można powiedzieć, że jest ono pod tym względem prawie monolityczne. Tym bardziej region południowo-zachodni, z którego pochodzi zdecydowana większość badanych studentów. Na obszarze tym nie występują większe skupiska innych kościołów, przez co kontakty z ludźmi innych wyznań nie są częste. Dlatego wypowiedzi respondentów mają raczej charakter deklaracyjny, nie poparty większym doświadczeniem w obcowaniu z wyznawcami innej religii.

Prawie dwie trzecie badanych studentów (66%) ujawnia swój wysoki lub bardzo wysoki poziom tolerancji religijnej (ryc. 41). Tylko 0,4% kobiet i 5,7% mężczyzn przyznaje się do niskiej tolerancji w tym zakresie, natomiast 73% studentek i 58% ich kolegów oceniają poziom swojej tolerancji religijnej, jako wysoki lub bardzo wysoki. Taki wynik oznacza, że badani studenci są bardziej tolerancyjni pod względem inności narodowościowej, niż pod względem inności religijnej. Poziom tolerancji religijnej jest dosyć wysoki i wynosi $WS = 3,80$.

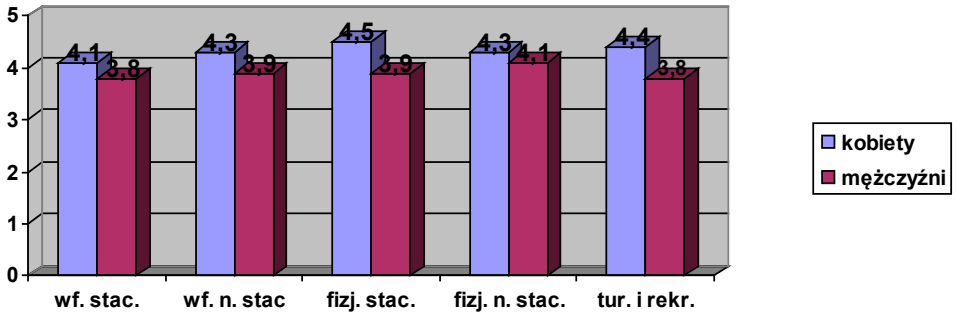
Podobnie jak poprzednio, kobiety wykazały istotnie wyższy poziom tolerancji religijnej ($WS = 3,92$) niż mężczyźni ($WS = 3,69$). Najwyższy poziom tolerancji deklarowały studentki studiów dziennych fizjoterapii ($WS = 4,5$).

Obecnie w Polsce rzadko spotyka się ludzi innych ras, spotkanie z nimi budzi zaciekawienie głównie pod względem tego, czym różnią się oni od nas. W historii naszego kraju nie występowały konflikty rasowe i nie posiadamy ani pozytywnych, ani negatywnych doświadczeń w tym zakresie. Jednak od czasu do czasu, głównie

$$(\chi^2 = 12,84, df = 4, p < 0,02).$$

Ryc. 41. Poziom tolerancji dla innej religii

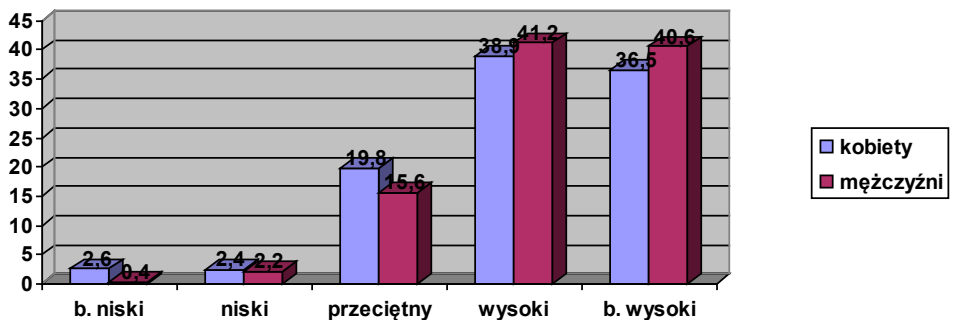

Ryc. 42. Poziom tolerancji religijnej, w ujęciu frakcji badanych studentów

z inspiracji pewnych subkultur, pojawiają się hasła zaczerpnięte z ideologii rasi-stowskiej uznającej wyższość jednej rasy nad innymi. Stosunek do człowieka innej rasy jest ważnym identyfikatorem tożsamości, określa on rozumienie istoty osoby ludzkiej, jej godności oraz prawa i możliwość współdziałania z ludźmi z różnych stron świata.

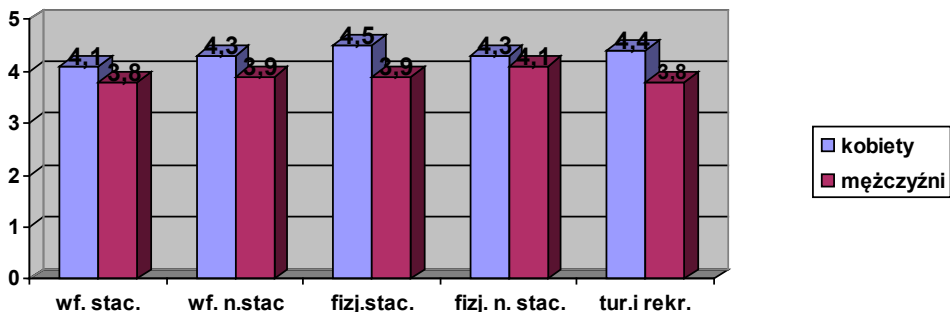
Wyniki naszych badań świadczą o wysokiej tolerancji rasowej badanych studentów ($WS = 3,96$). Podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich rodzajów tolerancji, kobiety wykazały się znacząco wyższym poziomem tolerancji wobec ludzi innych ras ($WS = 3,07$) niż mężczyźni ($WS = 2,86$). W rozkładzie wyników na skali (ryc. 43) widać, że 75% kobiet i 69% mężczyzn ocenia swoją tolerancję w kategoriach wysokich. Tylko 3% studentów przyznaje się do niskiej tolerancji rasowej. We wszystkich rozpatrywanych frakcjach studentów (ryc. 44) kobiety wykazują wyższy poziom tolerancji od mężczyzn.

Innością budzącą wiele emocji, i niekiedy skrajnych poglądów, jest stosunek do innej orientacji seksualnej niż ta, która jest akceptowana przez większość społeczeństwa. Sprawa seksualności człowieka jest w naszym społeczeństwie traktowana zbyt intymnie, stanowi sferę przemilczania i niedopowiedzeń.

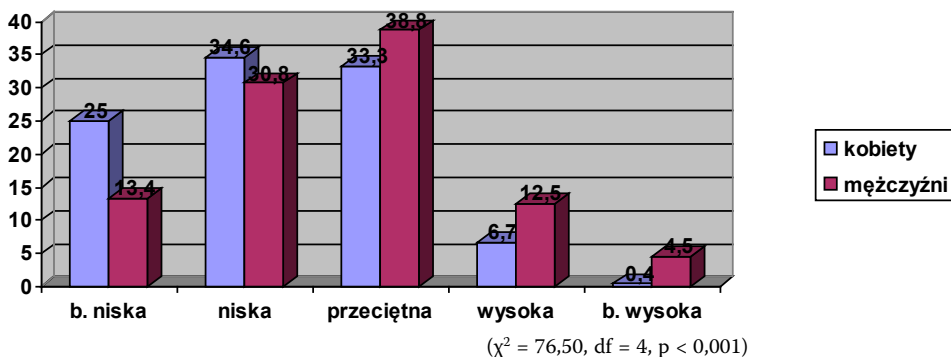

$$(\chi^2 = 12,84, df = 4, p < 0,02)$$

Ryc. 43. Poziom tolerancji dla ludzi innej rasy

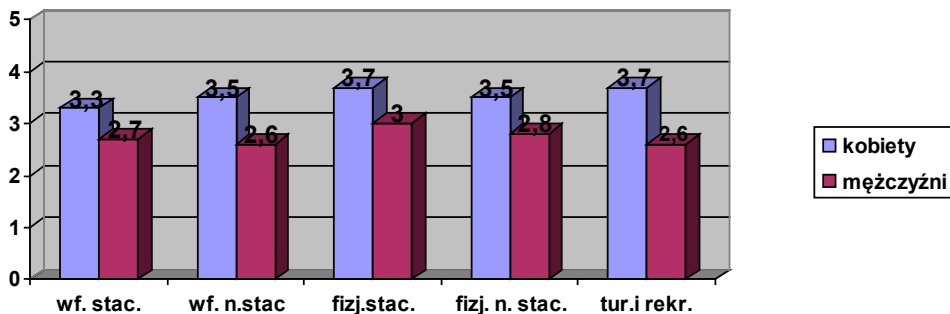

Ryc. 44. Poziom tolerancji wobec ludzi innej rasy w ujęciu frakcji badanych studentów

Ryc. 45. Poziom tolerancji dla ludzi innej orientacji seksualnej

Wynik badania ukazuje olbrzymie zróżnicowanie w podejściu do tego problemu przez kobiety i przez mężczyzn; 54% kobiet i 24% mężczyzn podchodzi z wysoką tolerancją do osób o innej orientacji seksualnej. Z kolei niski poziom tolerancji wykazuje 11% kobiet i 41% mężczyzn. Ta diametralność postaw ukazuje bardziej tolerancyjne kobiety i nietolerancyjnych dla innej orientacji seksualnej

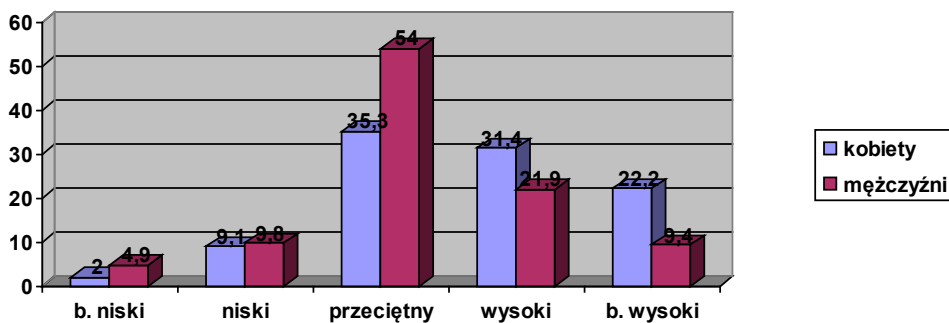

Ryc. 46. Poziom tolerancji wobec ludzi innej orientacji seksualnej w ujęciu frakcji badanych studentów

mężczyzn. Spostrzeżenie to potwierdza się w rozkładzie wyników dla badaniach frakcji studentów (ryc. 46), gdzie różnica między wynikami kobiet i mężczyzn wynosi 0,9 punkta wskaźnika skali.

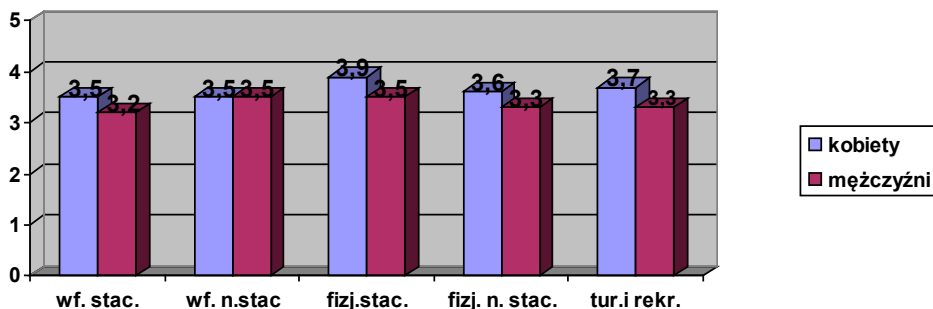
Ostatnim z badanych przejawów tolerancji jest tolerancja wobec innych orientacji politycznych. Jest to temat budzący również u niektórych ludzi, a nawet całych grup społecznych, wielkie emocje, bowiem dotyczy władzy i zarządzania państwem. W społeczeństwie demokratycznym powinna panować otwartość i tolerancja, każdy może dążyć do realizacji swych celów i interesów społecznych, a także jest uprawniony do oceniania poczynań sprawujących władzę. Ścieranie się poglądów demokratycznych z autorytarnymi powoduje wewnętrzne konflikty zaostrażające sytuację społeczną i odwracają troskę o dobro państwa w kierunku walki politycznej ugrupowań partyjnych. Są to powody do rodzenia się wrogości politycznej i wzajemnej nietolerancji.

Stosunek badanych studentów do innych orientacji politycznych, można określić jako umiarkowany ($WS = 3,49$), ale silnie zróżnicowany ($\chi^2 = 28,55$, $p < 0,001$), ponieważ 53,6% kobiet posiada wysoki lub bardzo wysoki stopień tolerancji, a mężczyźni tylko 31,3% takich wskazań. Większość mężczyzn (54%) opowiada się

($\chi^2 = 28,55$, $df = 4$, $p < 0,001$)

Ryc. 47. Poziom tolerancji dla ludzi innej orientacji politycznej

Ryc. 48. Poziom tolerancji wobec ludzi innej orientacji politycznej, w ujęciu frakcji badanych studentów

za tolerancją polityczną na poziomie przeciętnym. Niewielki odsetek badanych, bo 11% kobiet i 15% mężczyzn wykazuje niski poziom tolerancji dla ludzi z innych orientacji politycznej. Być może są to osoby zaangażowane politycznie lub ludzie o bardziej radykalnych postawach w sprawach społeczno-politycznych.

Przedstawiony w tabeli nr 9 układ hierarchiczny tolerancji wobec pięciu podstawowych inności, ukazuje zgodność badanych kobiet i mężczyzn wobec ich rangi, ale również zaznacza różnicę wobec siły ich akceptowania. Generalizując to zagadnienie, można powiedzieć, że kobiety są bardziej tolerancyjne wobec inności występujących w ich otoczeniu społecznym niż mężczyźni.

Tabela 9

Hierarchiczny układ tolerancji wobec inności

Obszar tolerancji	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Inna narodowość	I	4,13	I	4,34	I	3,93
Inna rasa	II	3,96	II	4,07	II	3,86
Inna religia	III	3,80	III	3,92	III	3,69
Inna orientacja polityczna	IV	3,49	IV	3,62	IV	3,36
Inna orientacja seksualna	V	3,14	V	3,52	V	2,77

Badani studenci wykazują największą tolerancję wobec innych narodowości i ludzi innych ras. Nieco mniejsza jest tolerancja wobec innych religii. Jeszcze mniejsza w odniesieniu do innych orientacji politycznych. Najmniejszą tolerancję wykazują badani do inności seksualnych, dotyczy to zwłaszcza stanowiska mężczyzn, które można określić jako dosyć radykalne.

3.5. ZAINTERESOWANIA JAKO ELEMENTY TOŻSAMOŚCI

Specyficzną cechą osobowości ludzkiej są zainteresowania, czyli nastawienia poznawcze i emocjonalne wobec przedmiotów i zjawisk w rzeczywistości. Jest to cecha nabywana w toku rozwoju osobniczego. Specyfiką kształtowania się zainteresowań jest ich jakby ponadczasowość; rozwijają się one nie tylko we wczesnych okresach rozwoju, ale mogą być kształtowane nawet w okresie późnej starości. W początkowej fazie w formie zaciekawienia, potem ukierunkowanego działania, a w końcowej fazie mogą się przekształcić w zamiłowania, czyli trwałe i silne zaangażowanie skierowane na określony obiekt lub objęte zainteresowaniem w wykonywaniu określonych czynności. Zainteresowania są silnie związane z motywacjami i osobistą hierarchizacją uznawanych wartości. Z zainteresowań i zamiłowań wynika ciekawość poznawcza i hobbystyczna. Towarzyszy im przyjemność i satysfakcja z samorealizacji w tym zakresie. Jeżeli wykonywana praca wiąże się

z osobistymi zainteresowaniami, to również praca staje się przyjemnością. To czym się człowiek interesuje, czym się zajmuje, i jakie ma pasje, jest bardzo znaczącym wyznacznikiem jego tożsamości. Można by powiedzieć: pokaż mi czym się interesujesz, a powiem ci, kim jesteś.

W prezentowanych badaniach oprócz zainteresowań sportowych, które są jakby naturalnym uwarunkowaniem podjęcia studiów na wydziale wychowania fizycznego, rozpoznawano również zainteresowania z kręgu kulturowego i społecznego jako podstawowe podłoże kształtowania się młodej inteligencji.

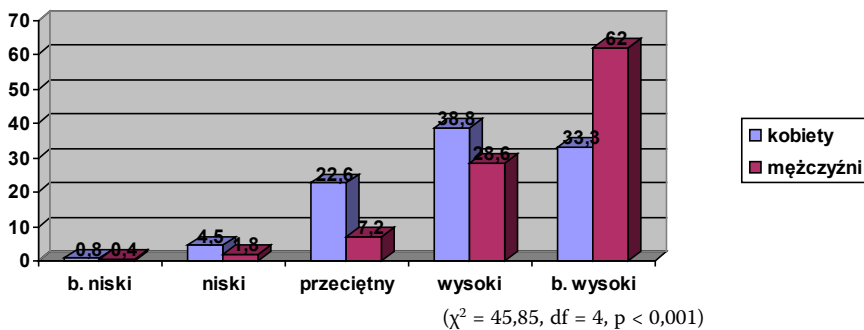
3.5.1. Zainteresowania z zakresu aktywności ruchowej

Jak już wspomniano wcześniej, zainteresowanie aktywnością ruchową jest specyfiką studiów wychowania fizycznego. Na kierunku wychowanie fizyczne kształcą się specjaliści do pracy w szkole lub klubie sportowym w celu przygotowania młodzieży do udziału w szeroko rozumianej kulturze fizycznej. Zamiarem tego oddziaływania jest wyrobienie u wychowanków rozumienia istoty, potrzeb i sposobów kształtowania fizycznej strony swojej osobowości, dla osiągnięcia zdrowia fizycznego i psychicznego oraz umiejętności utrzymania sprawności fizycznej przez całe życie. Wykorzystuje się do tego szeroką gamę środków, metod oraz form organizacji i realizacji ćwiczeń ruchowych poprzez np. rekreację ruchową, sport oraz turystykę. Specjaliści z kierunku rekreacji i turystyki poznają różne formy organizacyjne zagospodarowania, w sposób aktywny ruchowo, czasu wolnego ludzi w różnym wieku. Fizjoterapeuci natomiast zajmują się głównie skutkami niedostatku aktywności ruchowej i terapeutycznym zastosowaniu ruchu w kompensowaniu lub poprawianiu zaistniałych odchyłeń od norm biologicznych w funkcjonowaniu organizmu, a zwłaszcza aparatu ruchu.

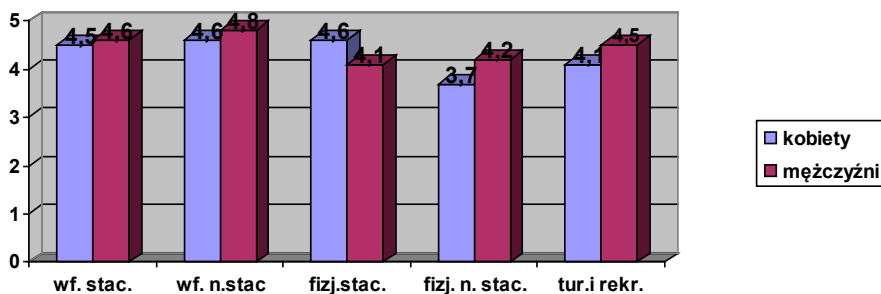
Na wszystkich tych kierunkach specyfikę kształcenia stanowi fizyczna strona osobowości człowieka i sposoby wpływania na nią. Bardzo przydatne w procesie studiowania są osobiste zainteresowania studentów, a zwłaszcza upodobania w zakresie aktywności ruchowej oraz wysoki jej poziom.

W przedstawionych na rycinach 49 i 50 wynikach badań wyraźnie widać wysoki poziom zainteresowania studentów sportem i rekreacją ruchową ($WS = 4,36$) oraz różnicę poziomu tych zainteresowań między kobietami i mężczyznami ($\chi^2 = 45,85$, $p < 0,001$).

Aż 91% mężczyzn ocenia wysoko lub bardzo wysoko zainteresowanie tą dziedziną aktywności, gdy tymczasem kobiety czynią to w 72%. Najwyższy poziom zainteresowania wykazują mężczyźni – studenci z kierunku wychowanie fizyczne ($WS = 4,8$), natomiast najniżej studentki ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii ($WS = 3,7$). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że we wszystkich pozostałych frakcjach badanych studentów osiągnięto wyniki powyżej poziomu 4 – oznaczającego bardzo wysoki poziom uczestnictwa w sporcie lub rekreacji ruchowej.

Ryc. 49. Poziom zainteresowania sportem lub rekreacją ruchową

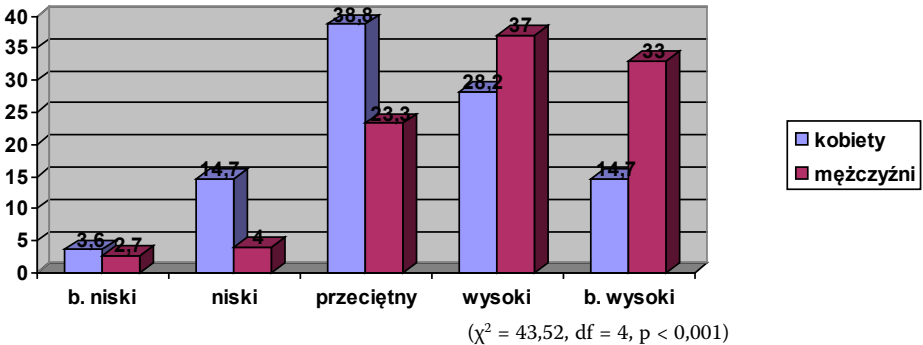

Ryc. 50. Poziom zainteresowania sportem lub rekreacją ruchową w ujęciu frakcji badanych studentów

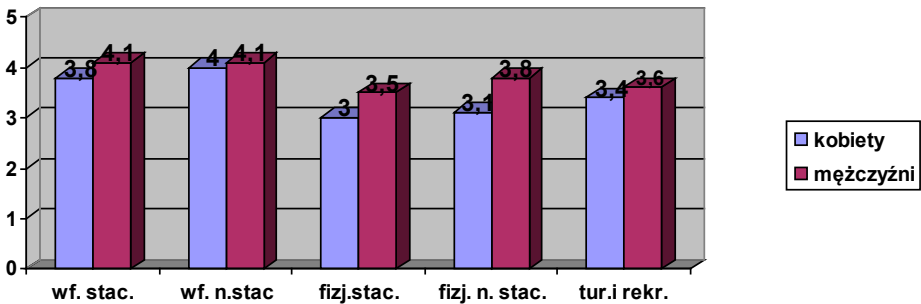
Te, tak ważne dla osobowości badanych zainteresowania, a może nawet zamiłowania, wymagają pewnego uszczegółowienia, określenia choćby typu aktywności sportowej lub rekreacyjnej.

Najbliżej tożsamości człowieka jest postępowanie indywidualne, zależne głównie od jego własnego „ja”, w którym on sam podejmuje decyzje i ponosi za ich realizację pełną odpowiedzialność. Taki warunek spełniają sporty indywidualne np.: lekka atletyka, sporty walki, narciarstwo, pewne konkurencje gimnastyczne, pływanie narciarstwo i inne.

W badaniach zapytano respondentów o poziom zainteresowania podstawowymi dziedzinami sportów lub dziedzin aktywności indywidualnej. Podobne jak w przypadku globalnego podejścia do sportu i rekreacji ruchowej, mężczyźni wykazują zdecydowanie wyższe ($WS = 3,83$) zainteresowanie sportami indywidualnymi niż kobiety ($3,83$). W rozkładzie wyników na skali 70% mężczyzn zaznacza wartości wysokie (ryc. 51), tymczasem kobiety czynią to tylko w 43% ($\chi^2 = 43,52$ $p < 0,001$). Potwierdzeniem mniejszego zainteresowania kobiet sportami indywidualnymi jest stosunkowo wysoki, bo 18% odsetek ocen niskich. Większe zainteresowanie tymi sportami wykazują studenci wychowania fizycznego, natomiast znacznie niższe studenci fizjoterapii i rekreacji.

Ryc. 51. Poziom zainteresowania sportami indywidualnymi

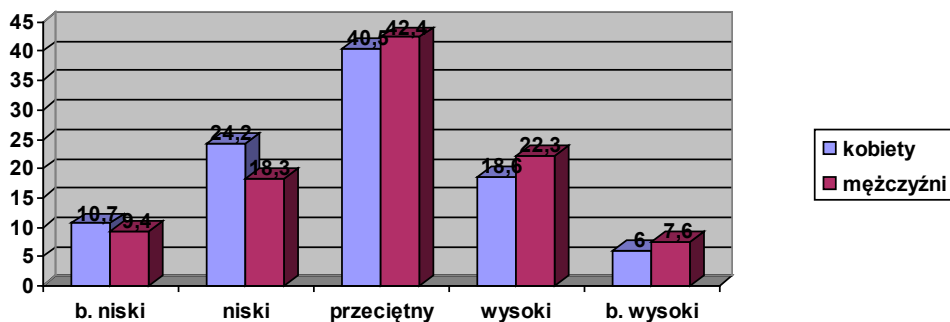

Ryc. 52. Poziom zainteresowania sportami indywidualnymi w ujęciu frakcji badanych studentów

Przeciwieństwem sportów indywidualnych są gry drużynowe, które oprócz sprawności indywidualnej wymagają umiejętności współpracy w zespole. Również ten rodzaj udziału w sporcie lub w rekreacji wywołuje zdecydowanie wyższe zainteresowanie mężczyzn (WS = 3,92 niż kobiet (WS = 3,58). Aż 43% mężczyzn darzy gry sportowe bardzo wysokim zainteresowaniem.

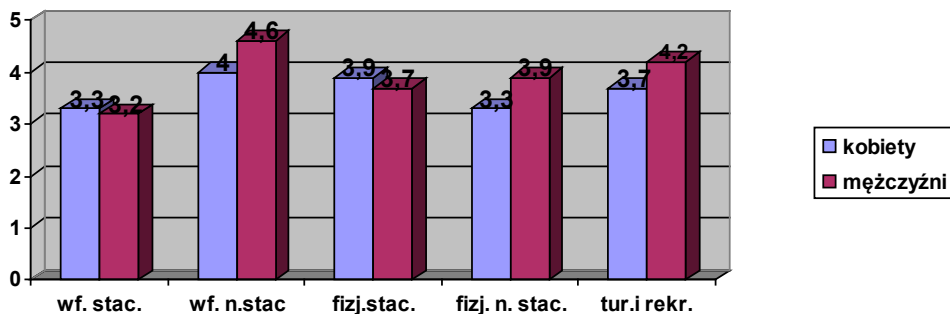
Wysoki poziom zainteresowania wskazuje niewiele, bo 14% kobiet (ryc. 53). Najbardziej zainteresowani grami są studenci studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego (WS = 4,6). Pewne zaskoczenie może budzić najniższy, spośród badanych frakcji studentów, poziom zainteresowania grami sportowymi, wykazany przez kobiety jak i mężczyzn ze studiów dziennych wychowania fizycznego (WS = 3,3).

Dziedziną aktywności ruchowej, której istnienia doświadcza prawie każdy człowiek jest gimnastyka. Dzieli się ją na gimnastykę podstawową, sportową i artystyczną. Dawniej wymieniano jeszcze gimnastykę leczniczą. Wybór gimnastyki do naszych badań sondażowych wynikał z jej popularności w programach szkolnych wychowania fizycznego. Argumentem na to jest przede wszystkim fakt, że ćwiczenia gimnastyczne stanowią organiczną część każdej dyscypliny sportowej,

$$(\chi^2 = 51,88, df = 4, p < 0,001)$$

Ryc. 53. Poziom zainteresowania grami sportowymi

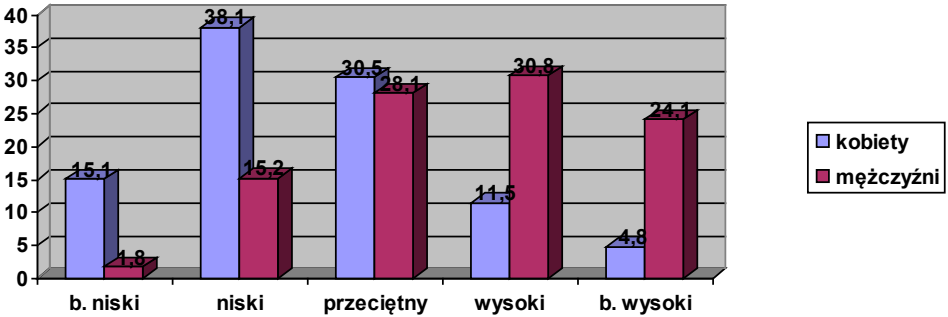
Ryc. 54. Poziom zainteresowania grami sportowymi, w ujęciu frakcji badanych studentów

są podstawą wszystkich ćwiczeń ogólnorozwojowych. Zadane w badaniach pytanie nie określało rodzaju gimnastyki, pozostawiliśmy to interpretacji respondentów.

Wyniki badań na temat poziomu zainteresowania gimnastyką wskazują, że jest to domena kobiet (WS = 3,17). Mężczyźni interesują się nią w wyrażnie mniejszym stopniu (WS = 2,71).

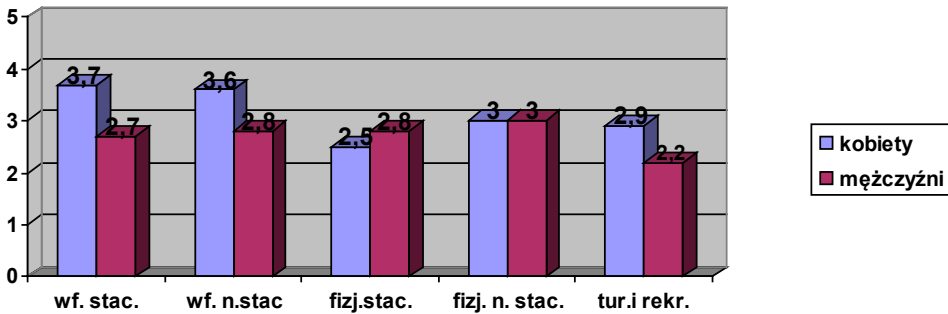
Zarówno w opinii kobiet jak i mężczyzn dominuje średni poziom zainteresowania tą dziedziną aktywności ruchowej. Około 30% kobiet i 19% mężczyzn w wysokim stopniu interesuje się gimnastyką, znacznie więcej, bowiem ponad 30% kobiet i 40% mężczyzn wykazuje niski poziom zainteresowania tą dziedziną aktywności. Najwyższe wartości wskaźnika zainteresowania gimnastyką (ryc. 56) osiągnęły studentki z kierunku wychowanie fizyczne (WS = 3,7). Natomiast najniższe mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja (WS = 2,2). Ta duża rozbieżność wyników wiąże się z większym upodobaniem kobiet do uprawiania różnych form gimnastyki lub być może z doświadczeniem związanym liczebnością zajęć praktycznych z tej dziedziny w toku studiów.

Okres życia studenckiego to, oprócz nauki, okres radosnej zabawy, której towarzyszy taniec. Jest to jedna z najpopularniejszych form aktywności ru-

$$(\chi^2 = 15,31, df = 4, p < 0,01)$$

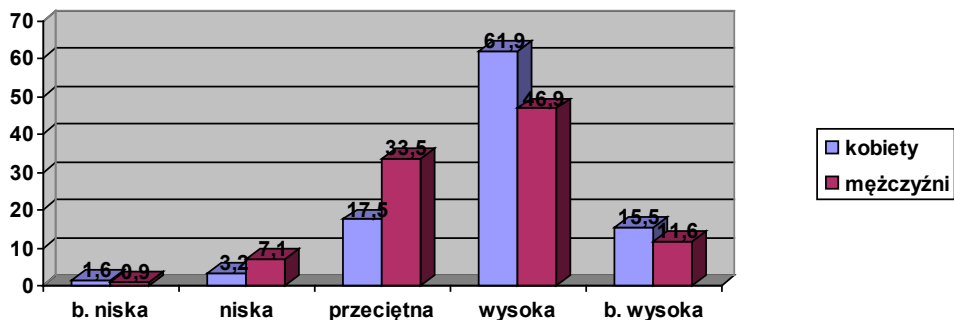
Ryc. 55. Poziom zainteresowania się gimnastyką

Ryc. 56. Poziom zainteresowania gimnastyką w ujęciu frakcji badanych studentów

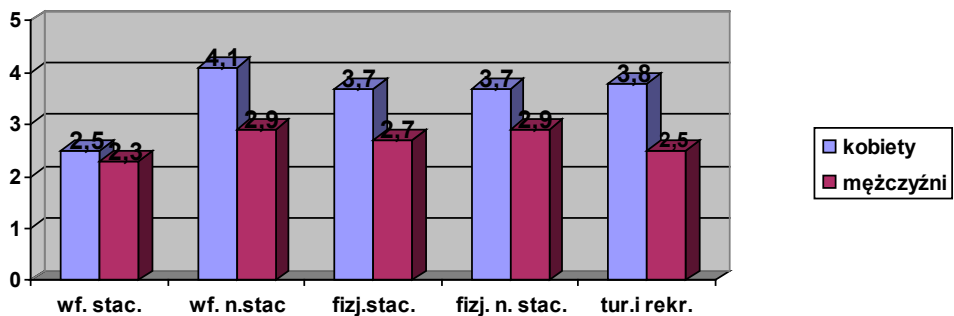
chowej, dająca się realizować prawie w każdych warunkach i prawie przez całe życie. Siłą tańca jest wyzwalanie pozytywnych emocji, w rytm muzyki, w formie ekspresji ruchowej, a poprzez to pobudzanie do tak potrzebnej człowiekowi autokreacji. Taniec jest nośnikiem wartości kulturowych z zakresu estetyki ruchu, łączenia ruchu z muzyką, nawiązywanie do wartości narodowych i regionalnych. Uczy współżycia w grupie i zachowania obowiązujących norm społecznych.

Walory tańca zdecydowanie bardziej doceniają kobiety (WS = 3,53) niż mężczyźni (2,67). Ponad 60% kobiet przypisuje tańcowi wysoki lub bardzo wysoki poziom zainteresowania. Natomiast mężczyzn z takimi zainteresowaniami jest zdecydowanie mniej – tylko 24%. Duży odsetek mężczyzn – 37% zaznacza niskie poziomy zainteresowania. Udział niskiego zainteresowania mężczyzn tańcem jest o 20% wyższy niż u kobiet. Podobnie jak w przypadku gier sportowych, zaskakująco niski jest poziom zainteresowania tańcem studentów studiów dziennych wychowania fizycznego (WS = 2,5 kobiety i 2,2 mężczyźni). W porównaniu z najwyższym wynikiem (WS = 4,1) jaki osiągnęły studentki ze studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego, daje to różnicę prawie dwóch punktów skali. Jest sytuacja nie

$$(\chi^2 = 58,94, df = 4, p < 0,001)$$

Ryc. 57. Poziom zainteresowania się tańcem

Ryc. 58. Poziom zainteresowania tańcem w ujęciu frakcji badanych studentów

bardzo zrozumiała, a jej przyczyna tkwi albo w jakimś zbiegu okoliczności, albo w jakichś złych doświadczeniach związanych z tańcem.

Tabela 10

Hierarchiczny układ zainteresowania dziedzinami sportu i rekreacji

Dziedzina	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Gry sportowe	I	3,75	I	3,58	I	3,92
Sporty indywidualne	II	3,65	III	3,46	II	3,83
Taniec	III	3,10	II	3,53	IV	2,67
Gimnastyka	IV	2,94	IV	3,17	III	2,71

Deklarowane przez respondentów ogólne zainteresowanie uprawianiem sportu lub rekreacji ruchowej (WS = 4,36) jest wyższe od poziomu analizowanych pojedynczo czterech dziedzin aktywności ruchowej (WS = 3,28). Oznacza to, że istnieją jeszcze jakieś obszary aktywności ruchowej, na których realizują oni swoje

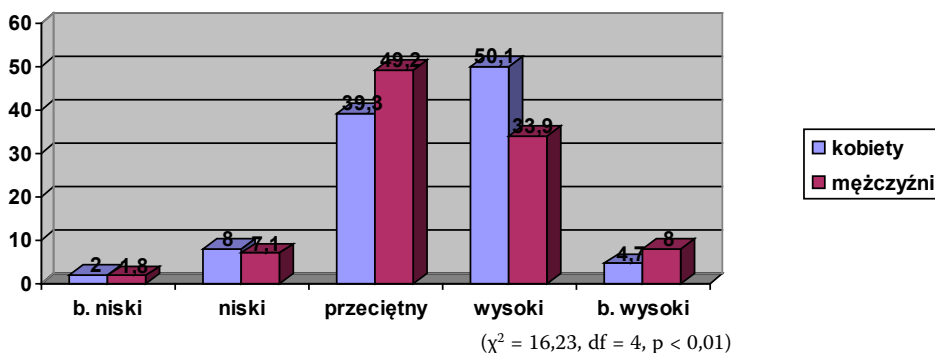
zainteresowania ruchowe. Z układu hierarchicznego badanych dziedzin aktywności ruchowej widać, że gry sportowe i sporty indywidualne cieszą się największym zainteresowaniem, natomiast znacznie mniejszym taniec i gimnastyka. Wynikać to być może z objętości ofert programowych, jakie one obejmują lub dostępności do nich.

3.5.2. Inne zainteresowania

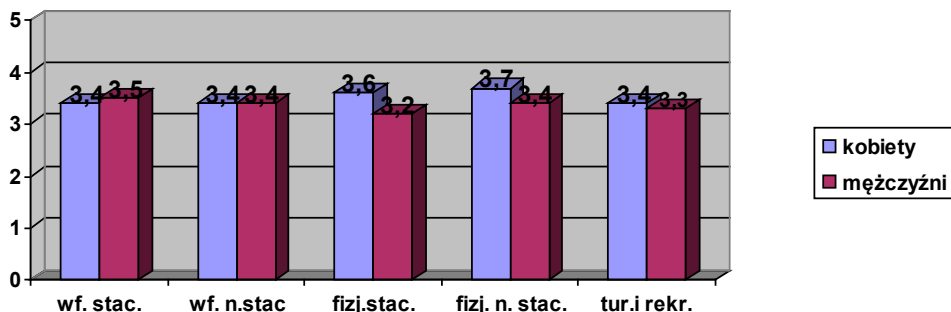
Prezentowane wcześniej wyniki badań nad zainteresowaniami z zakresu aktywności ruchowej eksponowały specyfikę studiów, które wybrali sobie badani studenci. Jest to jednak tylko wąska dziedzina zainteresowań związana bezpośrednio z przyszłą profesją. Człowieka, przede wszystkim, otacza tzw. kontekst ogólny życia, związany z całokształtem dorobku kulturowego i realizacją indywidualnych potrzeb. Wiadomym jest, że oprócz podstawowych potrzeb egzystencjalnych, dąży się też zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu, związanych z potrzebami intelektualnymi i kulturalnymi. Postrzegając kulturę jako całokształt dorobku ludzkości na drodze jej rozwoju, należy podkreślić wiodącą rangę nauki i wiedzy o człowieku, o otaczającym go świecie i rządzących nim prawach natury, jak również prawach i ustaleniach, które stworzyli ludzie.

Nauka jest podstawą i warunkiem postępu cywilizacyjnego, a wynikająca z niej wiedza podstawowym warunkiem rozwoju intelektualnego i społecznego człowieka. Nauką, czyli wyjaśnianiem spraw świata, w którym człowiek żyje, w tym również pogłębianiem wiedzy związanej z kierunkiem studiów, interesuje się w stopniu ponadprzeciętnym 55% kobiet i 41% mężczyzn (ryc. 59). O 10% więcej mężczyzn niż kobiet zajmuje się nauką w stopniu średnim. To powoduje istotne statystycznie zróżnicowanie wyników badań ($\chi^2 = 16,23$, $p < 0,01$).

Niewielu badanych, bo około 10% ocenia swoje zainteresowanie nauką w kategoriach niskich. W zestawieniu wyników poszczególnych frakcji (ryc. 60) uwiadcniają się zbliżone do siebie poziomy zainteresowania. Najwyższy poziom

Ryc. 59. Poziom interesowania się nauką

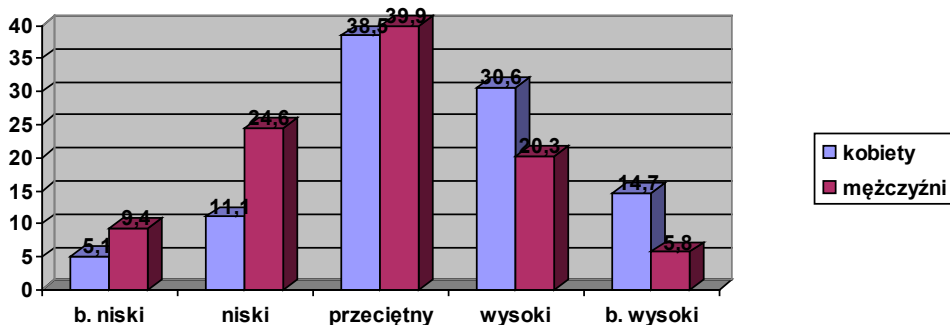

Ryc. 60. Poziom zainteresowania nauką, w ujęciu frakcji badanych studentów

zainteresowania nauką przejawiają studentki z kierunku fizjoterapia (WS = 3,7), najniższy ich koledzy ze studiów niestacjonarnych (WS = 3,2). W pozostałych frakcjach badanych wyniki są do siebie zbliżone.

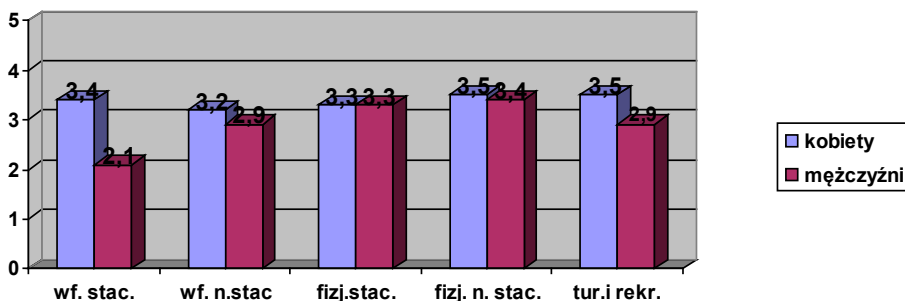
Nie ma nauki bez czytelnictwa, które jest podstawowym źródłem poznania. Do niedawna kojarzyło się ono głównie z książką, czasopismami i gazetami. Obecnie w dobie elektroniki dołączyło następne, bardzo bogate w treści i możliwości dotarcia źródło, jakim jest Internet. W badaniach naszych zapytano respondentów o zainteresowania książką/czytelnictwem, co odnosiło się nie tylko do symbolu czytelnictwa – książki, ale również innych źródeł pisanych, w tym elektronicznych.

Wyniki badań dla tej zmiennej (ryc. 61) układają się na poziomie średnim; kobiety osiągnęły średnią wartość skali WS = 3,36, mężczyźni WS = 2,80. Są to efekty istotnie zróżnicowane ($\chi^2 = 28,78$, $p < 0,001$), bowiem zarówno na poziomach wysokich skali, jak i na poziomach niskich, kobiety uzyskały wyraźnie korzystniejsze wyniki. Oprócz mężczyzn ze studiów stacjonarnych wychowania fizycznego, którzy w bardzo niskim stopniu interesują się książką (WS = 2,1), na pozostałych kierunkach poziom czytelnictwa jest na poziomie średnim (WS = 3,3, ryc. 62).

($\chi^2 = 28,78$, $df = 4$, $p < 0,001$)

Ryc. 61. Poziom zainteresowania się książką/czytelnictwem

Ryc. 62. Poziom zainteresowania książką/czytelnictwem, w ujęciu frakcji badanych studentów

Jeszcze niższe jest zainteresowanie studentów czytelnictwem literatury: u kobiet kształtuje na poziomie $WS = 2,95$, a u mężczyzn $WS = 2,71$.

W badaniach podjęto również próbę rozpoznania zainteresowań studentów kulturą artystyczną, związaną z wrażliwością na piękno. Ograniczono się przy tym do zainteresowań w odniesieniu do trzech najbardziej powszechnych dziedzin życia kulturalnego, tj. do teatru, kina i muzyki.

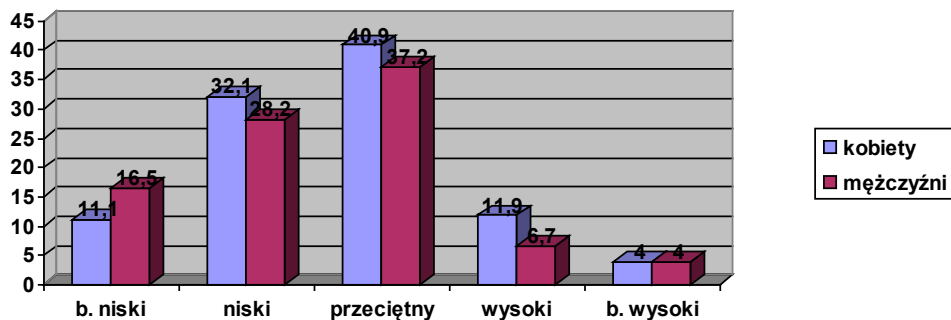
Sztuka sceniczna w formie teatru, poruszająca problemy z życia ludzi przedstawiana na żywo przez aktorów, stała się obecnie, w dobie telewizji i kina, dziedziną dość elitarną. Jej zwolennicy wywodzą się głównie z kręgów inteligencji. Obecne zainteresowania teatrem dotyczą bardziej formy niż treści przekazu, jaki proponuje realizator spektaklu.

Nasze badania wskazują, że tą dziedziną udziału w kulturze nie interesuje się zbyt wielu studentów. Średnia wartość wskaźnika zainteresowania wynosi $WS = 2,53$; przeważa przeciętny poziom zainteresowania – 38%, poziom niski dotyczy 30% badanych, a bardzo niski 13%. Około 15% zgłasza wyższe niż przeciętne zainteresowanie teatrem. W ujęciu statystycznym, kobiety wykazują większe zainteresowanie teatrem niż mężczyźni. Wyniki poszczególnych frakcji studentów są do siebie bardzo zbliżone.

Zainteresowanie kinem jest wyraźnie wyższe niż zainteresowanie teatrem. Poziom zainteresowania kobiet i mężczyzn ma taką samą wartość i wynosi ($WS = 3,57$). Bardzo zbliżone do siebie są również wyniki dla poszczególnych frakcji badanych studentów.

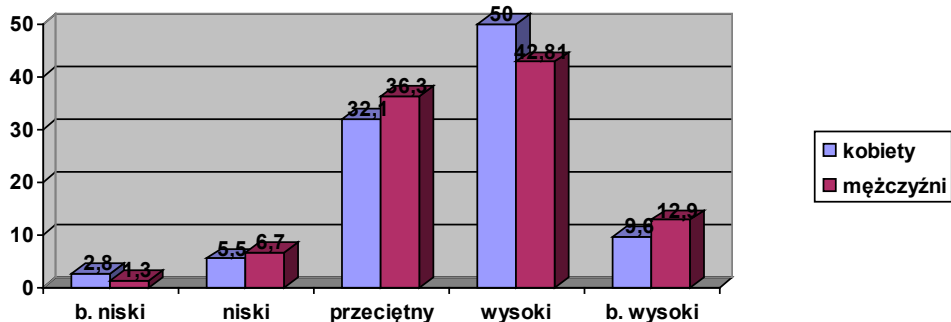
Około 60% studentek i studentów interesuje się kinem w sposób ponadprzeciętny, 34% w sposób przeciętny, a 10% poniżej tego poziomu (ryc. 64).

Dzięki rozwojowi techniki, zwłaszcza techniki elektronicznej, dostępność muzyki stała się powszechna. Można nawet powiedzieć, że muzyka jest wszechobecna, a niekiedy wręcz natarczywie stosowana, o nieodpowiedniej jakości i nie zawsze w odpowiednim miejscu i w odpowiednim czasie. Zainteresowanie muzyką może być realizowane w formie biernej, przez jej słuchanie w filharmonii, na różnych koncertach, lub z odtworzenia (muzyka mechaniczna) oraz przez własne muzy-

$$(\chi^2 = 12,08, df = 4, p < 0,02)$$

Ryc. 63. Poziom interesowania się teatrem

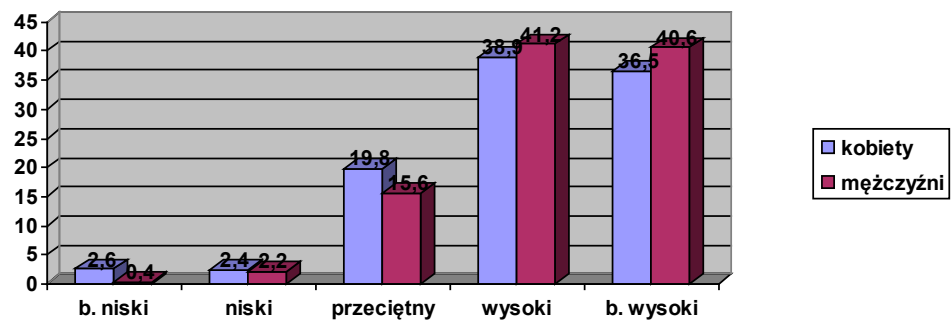

$$(\chi^2 = 4,53, df = 4, p > 0,05)$$

Ryc. 64. Poziom interesowania się kinem

kowanie, śpiew lub czytelnictwo o tematyce muzycznej. W badaniach naszych nie pytano o formę zainteresowania się muzyką, lecz o jego poziom.

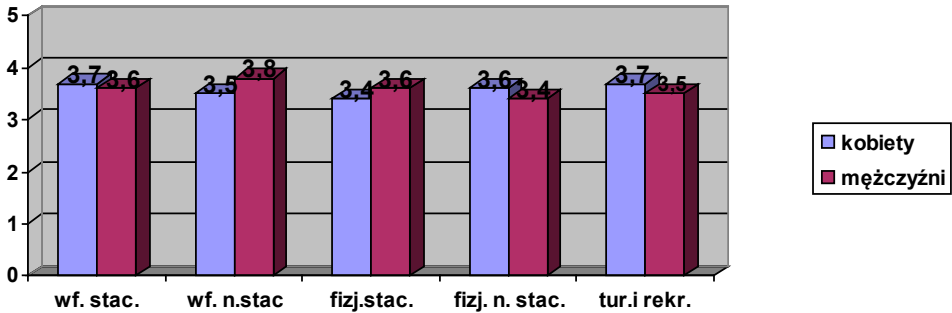
Z rozkładu wyników (ryc. 65) widać, że ponad 80% badanych interesuje się muzyką w stopniu wysokim, albo bardzo wysokim. Tylko dla 5% kobiet i 3% mężczyzn

$$(\chi^2 = 4,89, df = 4, p > 0,05)$$

Ryc. 65. Poziom interesowania się muzyką

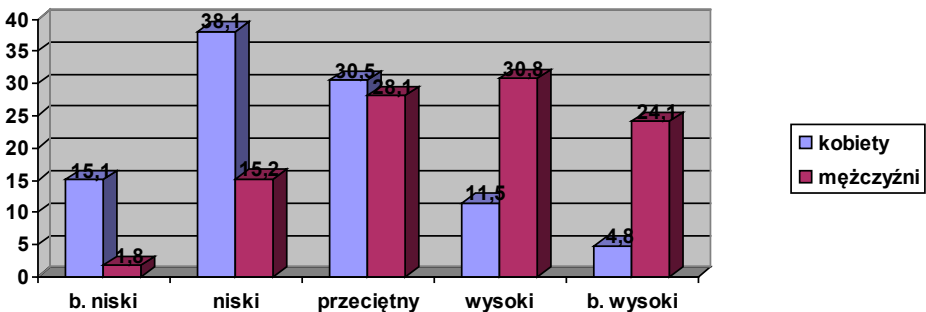
muzyka ma bardzo małe lub małe znaczenie. Nieco wyższy poziom zainteresowania muzyką wykazali mężczyźni (WS = 4,19) niż zadeklarowały to kobiety (WS = 4,07). Wyniki dla poszczególnych frakcji studentów są do siebie zbliżone (ryc. 66).

Ryc. 66. Poziom zainteresowania muzyką w ujęciu badanych frakcji studentów

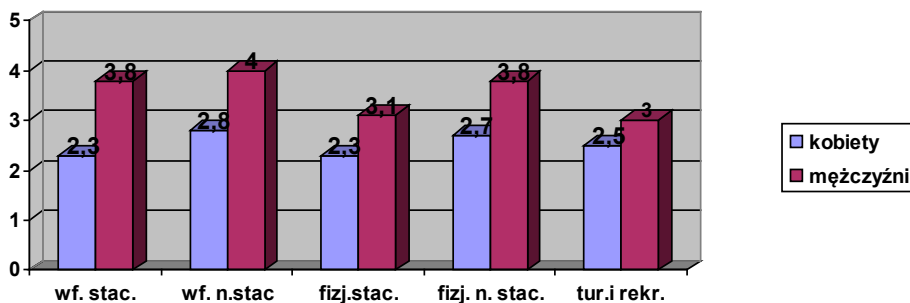
W ramach rozwoju cywilizacyjnego duże znaczenie ma technika, jej postęp jest ważnym czynnikiem rozwoju i warunkuje postęp wielu innych dziedzin życia. Wśród dziedzin technicznych, obecnie duże zainteresowanie budzi motoryzacja. Staje się ona jakby organiczną częścią człowieka, niezbędną do funkcjonowania we współczesnym zurbanizowanym i wymagającym dużej mobilności środowisku. Dla wielu samochód jest koniecznym urządzeniem do wykonywania swoich obowiązków, dla innych elementem ułatwiającym odpoczynek i rekreację po pracy. Stąd potrzebna jest wiedza o nim samym i o posługiwaniu się nim.

Badania nasze potwierdzają fakt, że motoryzacja jest domeną mężczyzn; 55% z nich interesuje się nią w stopniu wysokim lub bardzo wysokim, gdy tymczasem zainteresowanie, na tym poziomie skali, wykazuje tylko 16% kobiet. Bardzo dużo kobiet -53% i znacznie mniej mężczyzn -17% ujawnia swoje małe zainteresowanie tą dziedziną (ryc. 67). Najbardziej motoryzacją zainteresowani są mężczyźni z kie-

$$(\chi^2 = 100,00, df = 4, p < 0,001)$$

Ryc. 67. Poziom interesowania się motoryzacją

Ryc. 68. Poziom zainteresowania motoryzacją, w ujęciu frakcji badanych studentów

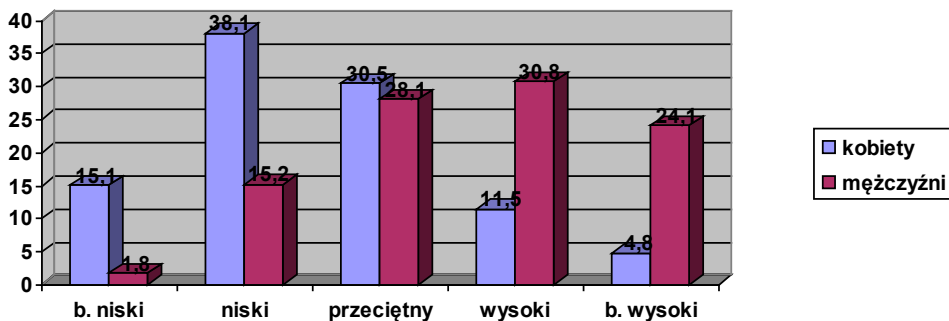
runku wychowanie fizyczne i ich koledzy ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 4 i 3,8).

Inną dziedziną zainteresowań, powszechnie uznawaną za bardziej męską, jest polityka. Każdy z ludzi w jakimś stopniu interesuje się tym, jak zorganizowane jest życie społeczne i gospodarcze. Dzięki posiadaniu prawa wyborczego, może wpływać na wybór władz na różnym szczeblu, a poprzez wybranych przedstawicieli, na zarządzanie gminą, miastem województwem, a nawet państwem. Można przez to powiedzieć, że polityka dotyczy wszystkich obywateli demokratycznego państwa i każdy w pewnym stopniu w niej uczestniczy. Jedni czynią to w sposób bierny, a aktywność swoją wykazują przeważnie w narzekaniach, inni śledzą aktywnie wydarzenia polityczne i komentują je, poprzestając na stwierdzeniu określonych faktów. Jeszcze inni czynnie uczestniczą w życiu politycznym przez przynależność do partii politycznych lub innych ugrupowań społecznych, pełnią określone funkcje we władzach politycznych lub samorządowych.

Wyniki badań na temat zainteresowania polityką ukazują stosunkowo niski poziom zaangażowania studentów, szczególnie ze strony kobiet (WS = 1,99). Znacznie wyższe jest ono u mężczyzn (WS = 2,67). Potwierdza to opinię o męskiej dominacji w polityce. Zmienna ta silnie różnicuje postawy badanych kobiet i mężczyzn ($\chi^2 = 52,72$, $p < 0,001$). Ponad połowa mężczyzn (55%) wykazuje silne zainteresowanie polityką, tymczasem ich koleżanki 16%.

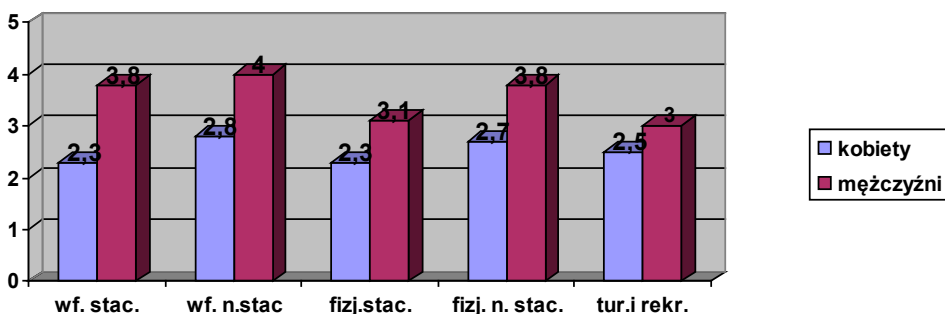
Z kolei w najniższych kategoriach skali postaw, kobiety wykazały 72% akceptacji, natomiast mężczyźni 43% (ryc. 69). Fakt większego zainteresowania mężczyzn polityką potwierdzają również wyniki osiągnięte przez poszczególne frakcje studentów (ryc. 70).

Z polityką wiążą się sprawy społeczne dotyczące funkcjonowania jednostki w środowisku i wpływu określonej społeczności na jej byt. Interesowanie się sprawami społecznymi oznacza świadomość funkcjonowania jednostki w danej zbiorowości i jej aktywny udział w realizacji założonych celów i zadań. Zakres i sposób działania zależy od charakteru grupy społecznej, dziedziny aktywności i zasięgu działania. Działalność społeczna dotyczyć może wszystkich sfer życia społeczności

($\chi^2 = 52,72$, $df = 4$, $p < 0,001$)

Ryc. 69. Poziom interesowania się polityką

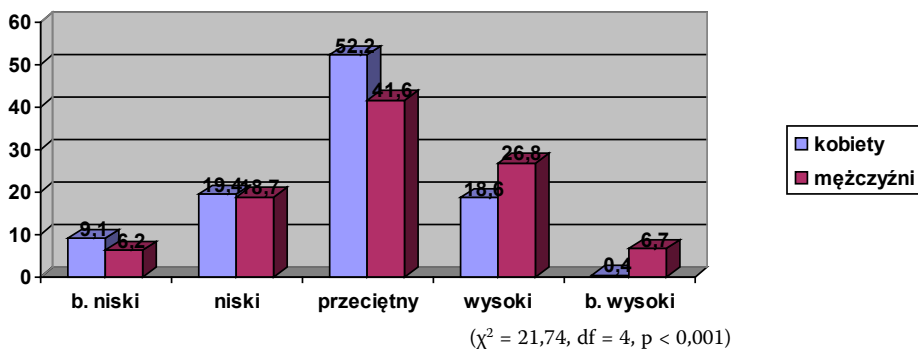
Ryc. 70. Poziom zainteresowania polityką w ujęciu frakcji badanych studentów

lokalnej lub szerszego kręgu działania. Dotyczyć ona może spraw bytowych, edukacyjno-wychowawczych, opiekuńczych, sportowych, kulturalnych i innych, za które nie pobiera się żadnych świadczeń przynoszących korzyści własnych.

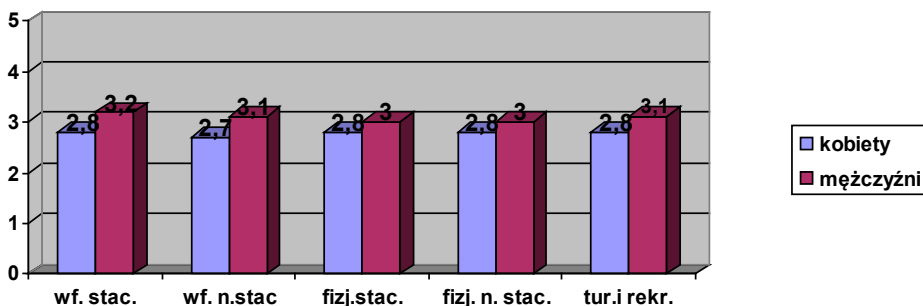
Okazuje się, że mężczyźni są większymi społecznikami ($WS = 3,07$) niż kobiety ($WS = 2,80$); 34% mężczyzn angażuje się w sprawy społeczne w stopniu wysokim lub bardzo wysokim, a kobiety tylko 18%. Najwięcej respondentów (47%) wskazało średni poziom zainteresowania sprawami społecznymi. Niższe poziomy zaznaczyło 13% (ryc. 71). Na wszystkich kierunkach studiów wyższe wskaźniki uzyskali mężczyźni (ryc. 72).

Z dokonanej analizy zainteresowań pozasportowych badanych studentów, i po ustaleniu na podstawie wartości skali ich hierarchii (tab. 11) wynikają następujące spostrzeżenia:

- główną dziedziną zainteresowań pozasportowych badanych kobiet i mężczyzn jest muzyka, a na drugim miejscu, o znacznie niższym poziomie zaangażowania, znajduje się zainteresowanie kinem. Na tym kończy się zbieżność stanowisk kobiet i mężczyzn.
- na trzeciej pozycji kobiety lokują naukę, a mężczyźni motoryzację;

Ryc. 71. Poziom interesowania się sprawami społecznymi

Ryc. 72. Poziom zainteresowania sprawami społecznymi w ujęciu frakcji badanych studentów

- niższe lokaty zajmują takie dziedziny jak czytelnictwo, sprawy społeczne i zainteresowanie literaturą;
- najniższe jest zainteresowanie teatrem i polityką.

Tabela 11

Hierarchia zainteresowań pozasportowych

Dziedzina	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Muzyka	I	4,13	I	4,07	I	4,19
Kino	II	3,57	II	3,57	II	3,57
Nauka	III	3,43	III	3,51	IV	3,36
Czytelnictwo	IV	3,08	IV	3,36	VI	2,80
Sprawy społeczne	V	2,93	VI	2,80	V	3,07
Motoryzacja	VI	2,87	VIII	2,53	III	3,52
Literatura	VII	2,83	V	2,95	VII	2,71
Teatr	VIII	2,53	VII	2,65	IX	2,41
Polityka	IX	2,33	IX	1,99	VIII	2,67

3.6. MOTYWY WYBORU STUDIÓW

O tym, kim kto jest, w dużym stopniu decydują powody jego postępowania, czyli motywacje. W potocznym rozumieniu pod określeniem tym, rozumie się także zamiar lub intencję jakiegoś działania podejmowanego przez siebie lub innego człowieka. Cechą motywacji jest jej ukierunkowanie na określony cel. Na podstawie motywów zapadają decyzje o podjęciu działania. Po decyzjach określa się wartość ludzkiego działania, które jest podstawowym wyznacznikiem tożsamości danej osoby.

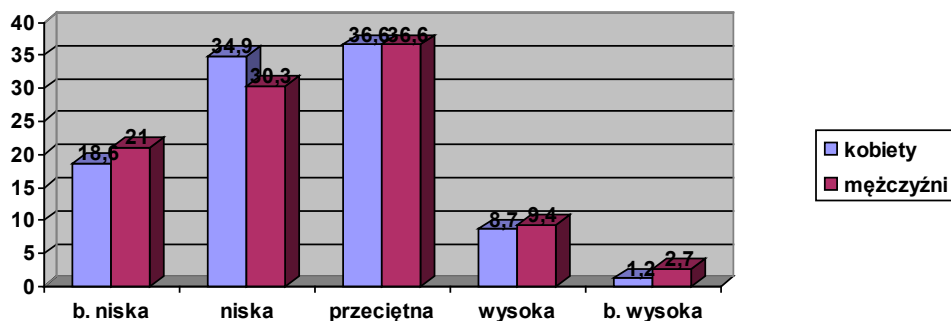
W badaniu tożsamości studenta niezbędnym jest rozpoznanie motywów podjęcia przez niego decyzji o wyborze uczelni i kierunku, na którym studiuje.

Na zapytanie naszych respondentów, czy w wyborze studiów na Wydziale Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej kierowali się jej prestiżem, wyrażona w ankiecie siła motywacji dla tej zmiennej nie była wielka i wynosiła $WS = 2,38$.

W wypowiedziach studentów przeważały niskie poziomy motywacji (53%) i poziom średni (37%). Niewiele, bo zaledwie 9% studentów uznało czynnik prestiżu uczelni jako wysoki, a tylko około 2% jako bardzo wysoki. Wypowiedzi kobiet i mężczyzn były do siebie bardzo zbliżone (ryc. 73). Wśród rozpatrywanych frakcji studentów, siła poziomu motywacji była bardzo zbliżona, tylko nieco wyższą wartość wskaźnika skali, uzyskali mężczyźni z kierunku wychowania fizycznego studiów stacjonarnych (ryc. 74).

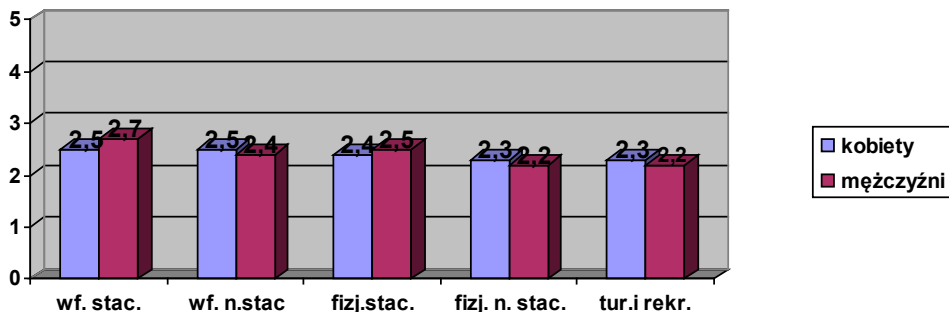
Skoro nie prestiż uczelni, to może motywem jej wyboru była łatwość dostania się na dany kierunek? Taki motyw świadczyłby o kalkulacyjnym podejściu do pokonywania trudności i umiejętności wyboru łatwiejszej drogi dostania się na studia.

Tego typu motywacja towarzyszyła 20% mężczyznom i 12% kobiet. Około 40% studentów uwzględniało ten motyw w stopniu średnim. Natomiast 50,5% kobiet i 38% mężczyzn brało go pod uwagę w stopniu niskim lub bardzo niskim. Jak widać, wybór łatwiejszej drogi jest bliższy mężczyznom niż kobietom ($\chi^2 =$

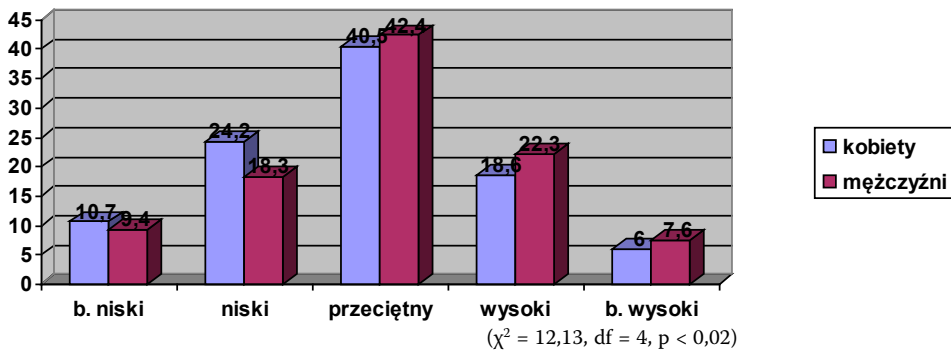
$$(\chi^2 = 2,51, df = 4, p > 0,05)$$

Ryc. 73. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na jej prestiż

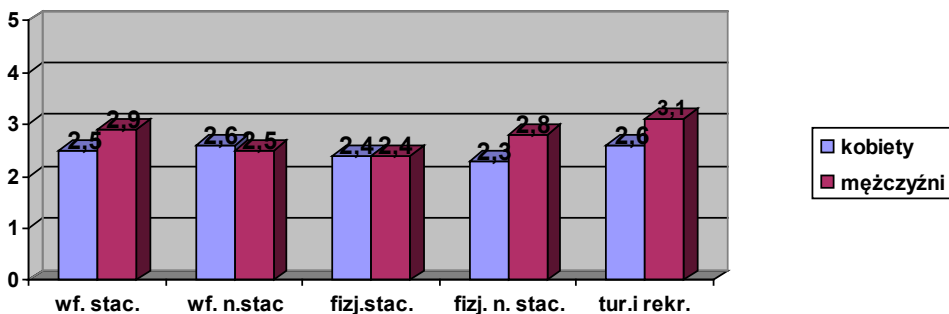

Ryc. 74. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na jej prestiż, w ujęciu frakcji badanych studentów

12,13, $p < 0,02$). Motyw łatwości dostania się na studia w najniższym stopniu ($WS = 2,3$) brały pod uwagę kobiety ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii, a najbardziej ($WS = 3,1$) uwzględniali go mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja (ryc. 70).

Ryc. 75. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość dostania się na studia

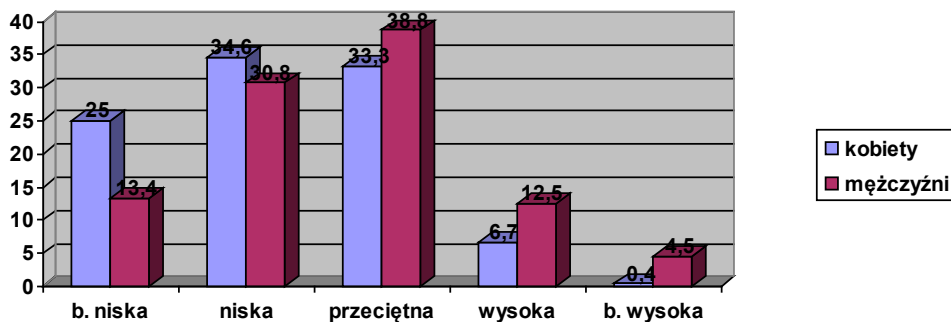

Ryc. 76. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość dostania się na studia w ujęciu frakcji badanych studentów

Innym motywem związanym z wyborem łatwiejszej drogi jest wybór uczelni lub kierunku studiów ze względu na łatwość studiowania na nim. W badaniach naszych siła tego motywu nie jest duża; kobiety uzyskały średnią wartość skali WS = 2,33, a mężczyźni 2,61.

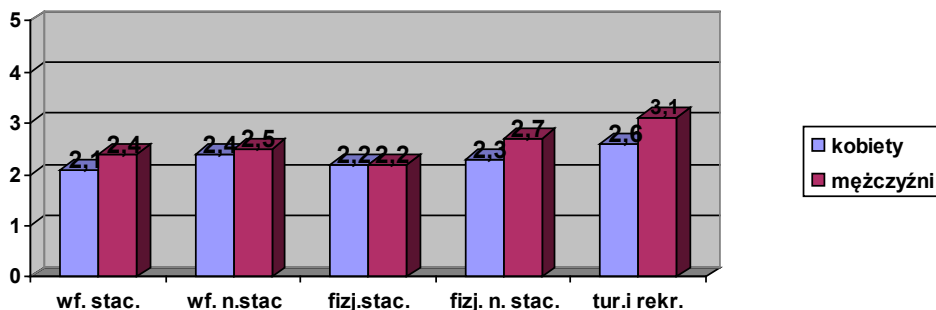
Jednak na rozkładzie wyników badań (ryc. 75) widać wyraźne zróżnicowanie, z którego wypływa wniosek, że to mężczyźni bardziej kierowali się tym motywem (17%) w dostaniu się na studia, natomiast kobiety bardziej stanowczo go odrzucały (25%). Różnica ta jest dobrze widoczna w deklaracjach odnoszących się do niskich poziomów motywacji; kobiety - 60%, mężczyźni - 44% wyborów. Łatwością dostania się na studia najbardziej kierowali się mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja, a najmniej kobiety ze studiów dziennych wychowania fizycznego.

Wśród motywów podjęcia określonego kierunku studiów, bierze się także się pod uwagę perspektywę możliwości znalezienia pracy po ich ukończeniu. Ten aspekt motywacji związany jest ze stroną egzystencjalną bytu jednostki, jakże często silniejszą od innych wartości mogących przynosić satysfakcję w wymiarze duchowym. Jest to więc ewidentny przejaw racjonalnego myślenia i działania, ważny identyfikator tożsamości osobistej danego człowieka.

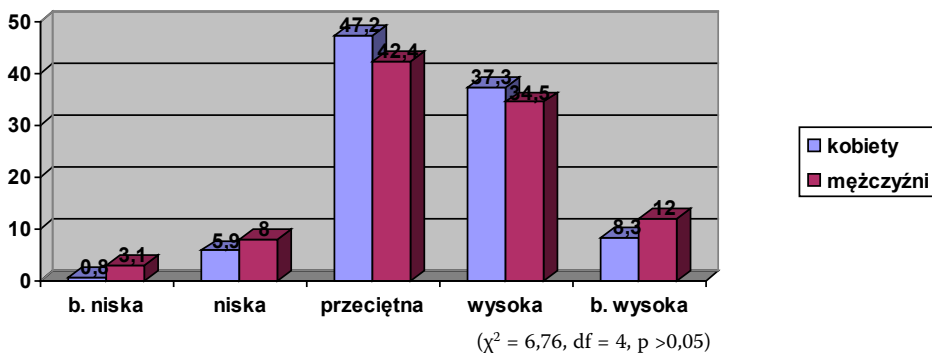

$$\chi^2 = 22,30, df = 4, p < 0,001$$

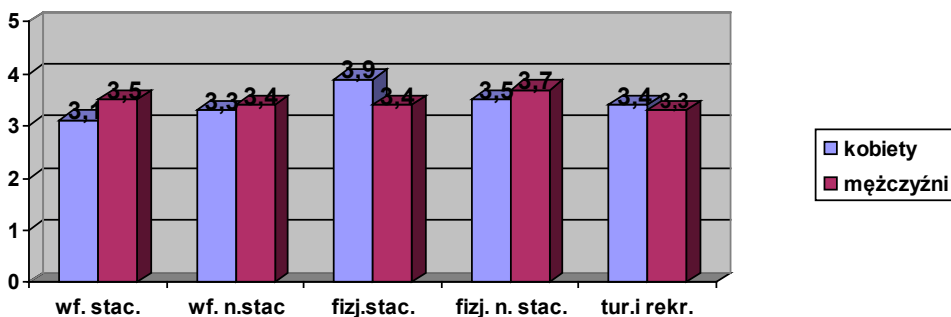
Ryc. 77. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość studiowania

Ryc. 78. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość studiowania w ujęciu frakcji badanych studentów

Ryc. 79. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na możliwość uzyskania pracy po ich ukończeniu

Ryc. 80. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na możliwość uzyskania pracy po ich ukończeniu w ujęciu frakcji badanych studentów

Zdaniem naszych respondentów, motyw ten brany był pod uwagę w stopniu wyższym niż przeciętny ($WS = 3,45$). Blisko 50% studentów uwzględniało go w stopniu wysokim, natomiast 45% w stopniu średnim. Tylko 6% kobiet i 11% mężczyzn nie brało tego aspektu pod uwagę.

Możliwością uzyskania w przyszłości pracy w wyuczonym zawodzie najbardziej kierowali się studenci fizjoterapii ($WS = 3,62$), nieco słabiej studenci z pozostałych kierunków.

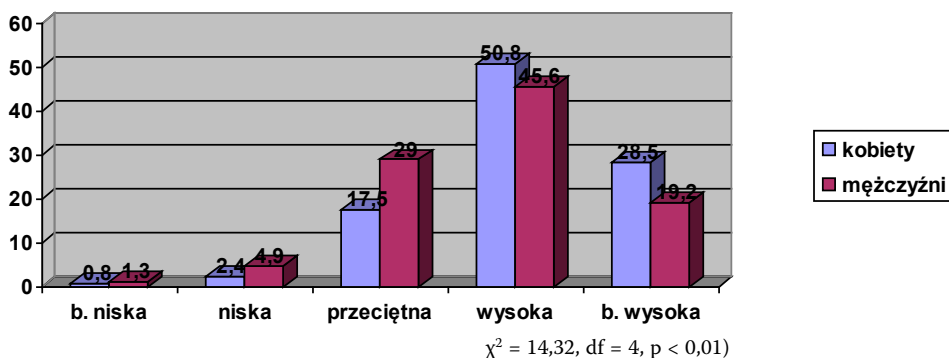
Uwzględnianie tego aspektu, w motywach podjęcia studiów, wskazuje na rozpoznanie rynku pracy przez kandydatów na studia na tych kierunkach. W ujęciu tożsamości osobistej świadczy to o zdolności racjonalnego myślenia i działania badanych podmiotów.

W przeprowadzonych w 2002 roku badaniach nad motywami podjęcia studiów na kierunku wychowanie fizyczne Politechniki Opolskiej (Szczepański 2004), 72% studentów uznało, że posiadane przez nich zainteresowania i uzdolnienia były głównym motywem podjęcia przez nich studiów. Jest to oczywiste z psychologicznego punktu widzenia, ponieważ zainteresowania i uzdolnienia, są wyrazem współ-

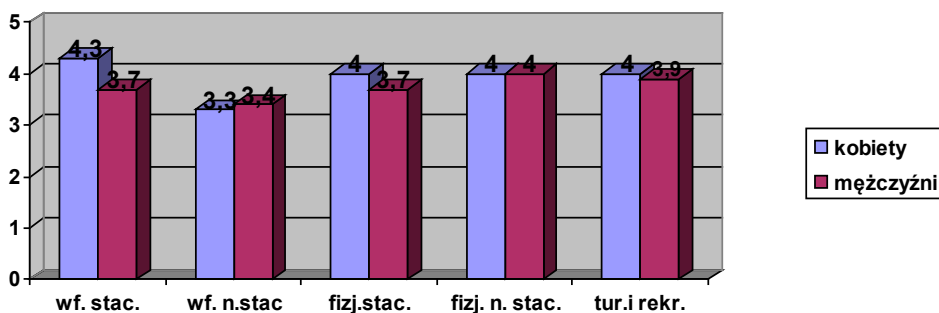
istnienia odpowiednich predyspozycji intelektualnych, emocjonalnych, kompetencyjnych, a w przypadku specjalności wychowanie fizyczne również predyspozycji motorycznych, potrzebnych do realizacji programu studiów.

Wyniki tamtych badań potwierdzają się w badaniach obecnych. Wysoką zgodność zainteresowań i uzdolnień z wybranym kierunkiem studiów wykazuje 78% kobiet i 64% mężczyzn, co daje średnią wartość 71% zgodności. Bardzo niewielki odsetek studentów zaznacza małą zgodność zainteresowań i uzdolnień z wybranym kierunkiem studiów. Ujmując tę zmienną jako postawę wobec siebie i własnej samorealizacji, to kobiety są bardziej konsekwentne w realizacji swoich zainteresowań niż mężczyźni ($\chi^2 = 14,32$, $p < 0,01$). Najwyższa zgodność z zainteresowaniami i kierunkiem studiów występuje u kobiet ze studiów dziennych wychowania fizycznego. Najniższa zaś u ich koleżanek z tego samego kierunku, lecz studiujących w systemie niestacjonarnym (ryc. 80).

Inną, bardzo ważną cechą osobowości jest samodzielność, którą najogólniej można by określić jako: – nie łatwe uleganie wpływom i nie poszukiwanie wsparcia z zewnątrz w sytuacji potrzeby podjęcia decyzji, ale bycie samodzielnym sprawcą

Ryc. 81. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na posiadane zainteresowania i uzdolnienia

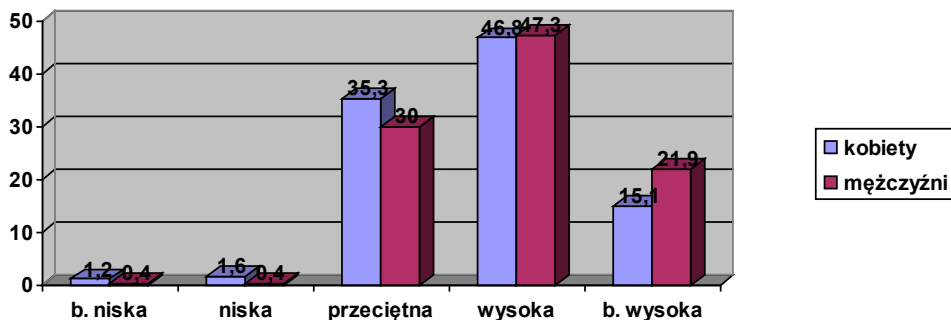

Ryc. 82. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na posiadane zainteresowania i uzdolnienia, w ujęciu frakcji badanych studentów

swoich poczynań, w oparciu o samodzielne motywy działania. Wybór uczelni i kierunku studiów jest jedną z najpoważniejszych decyzji w życiu młodego człowieka i silnie rzutuje ona na jego przyszłość.

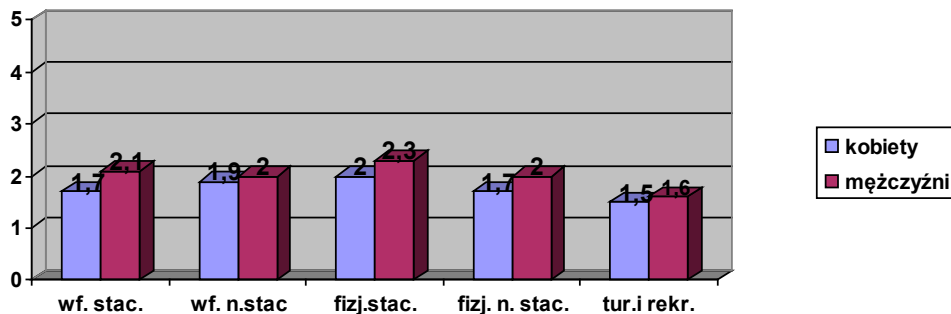
Jest to okres walki motywów, ścierających się argumentów własnych i z najbliższego otoczenia. Podjęcie decyzji o wyborze studiów zależy od wielu czynników. Ze względu na siłę oddziaływania autorytetów na postępowanie młodego człowieka, stojącego w obliczu podjęcia tak ważnej decyzji w programowaniu swojej przyszłości, niezwykle ważną rolę spełnia jego najbliższe otoczenie, tj. rodzina i przyjaciele/koledzy.

Z przedstawionego na rycinie nr 81 rozkładu wyników nie wynika, ażeby członkowie rodziny wywierali jakiś większy wpływ na podjęcie decyzji o wyborze studiów przez naszych respondentów. Tylko 6% kobiet i 9% mężczyzn wybrało kierunek studiów pod silnym wpływem rodziny. W odniesieniu do około 17% studentów ten wpływ był na poziomie średnim, a w przypadku 80% kobiet i 70% mężczyzn był on bardzo niski lub niski. Świadczy to o dużej samodzielności badanych studentów w podejmowaniu tak ważnej w życiu decyzji. Nieco większą samodzielnością wykazały się kobiety. Najmniejszy wpływ na wybór studiów mieli

$$\chi^2 = 7,05, df = 4, p > 0,05$$

Ryc. 83. Wpływ rodziców na wybór uczelni i kierunku studiów

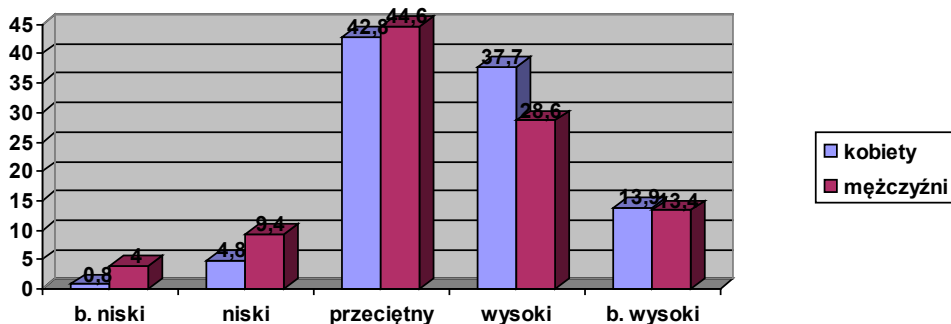
Ryc. 84. Wpływ rodziców na wybór uczelni i kierunku studiów, z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

rodzice studentów z kierunku turystyka i rekreacja ($WS = 1,55$), natomiast stosunkowo największy na studentów studiów dziennych fizjoterapii ($WS = 2,15$).

Niemal identycznie wyniki odnoszą się do wpływu kolegów lub przyjaciół na podjęcie tej decyzji (kobiety $WS = 1,72$, mężczyźni $WS = 2,00$), przy czym mężczyźni okazali się bardziej podatni na wpływ kolegów niż kobiety ($\chi^2 = 11,11$, $p < 0,05$). Podobny efekty badawcze odnoszą się do wpływu tradycji rodzinnej (tab. 44 w zał.)

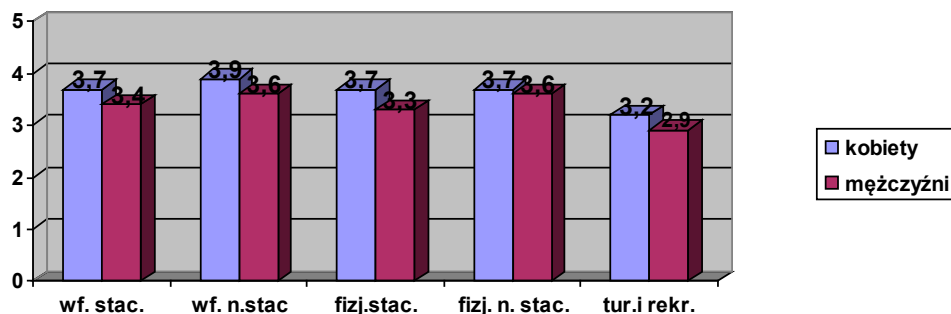
Motywy, który nie wynika z racjonalnego uzasadnienia, ale zasadza się na bardzo silnych zainteresowaniach lub zamiłowaniach, jest tzw. „powołanie życiowe” do podejmowania pewnych czynności, zawodów lub służby. Powołaniem jest to, co kogoś bezgranicznie absorbuje, przyciąga, jest główną ideą jego życia, jego misją i daje mu satysfakcję.

Na pytanie czy respondenci traktują wybór kierunku studiów jako powołanie życiowe; 14% przypisało temu motywowi rangę bardzo wysoką, 34% wysoką, 44% średnią, 7% rangę niską, a 2% bardzo niską. Średnia wartość wskaźnika skali wynosi $WS = 3,49$. Dla kobiet ($WS = 3,64$) motyw ten ma istotnie większe znaczenie niż dla mężczyzn ($WS = 3,35$, $\chi^2 = 13,14$, $p < 0,01$).

$$\chi^2 = 13,14, df = 4, p < 0,01$$

Ryc. 85. Wpływ „powołania życiowego” na wybór kierunku studiów

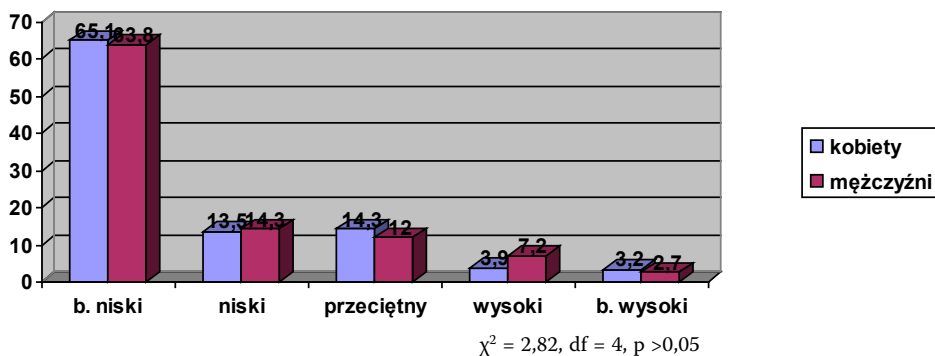

Ryc. 86. Wpływ „powołania życiowego” na wybór kierunku studiów w ujęciu frakcji badanych studentów

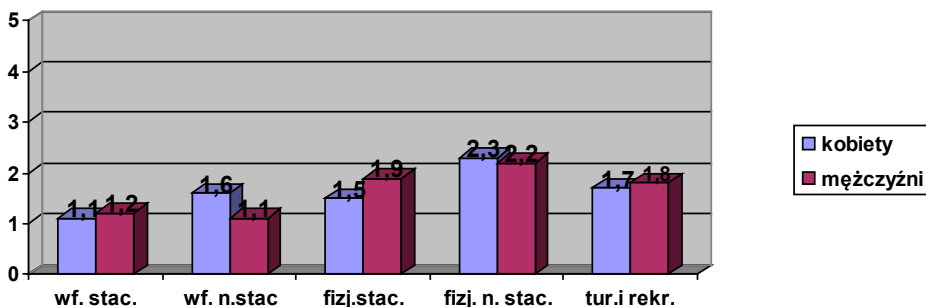
Spośród badanych frakcji studentów, najmniejsze znaczenie na wybór kierunku studiów miało „powołanie życiowe” dla studentów turystyki i rekreacji (WS = 3,0), a w szczególności dla mężczyzn z tego kierunku (WS = 2,9).

Należy wskazać, że dla 8% respondentów silnym czynnikiem sprawczym, dostania się na studia, był przypadek, jakiś specyficzny zbieg okoliczności, który spowodował to nieplanowane zdarzenie. Pośredniej roli przypadku w dostaniu się na studia, nie wyklucza 13% studentów. W bardzo niskim stopniu przez przypadek podjęli studia studenci wychowania fizycznego ze studiów stacjonarnych (WS = 1,1). Najsilniej przypadek zaznaczył się w sytuacji studentów fizjoterapii studiujących w trybie niestacjonarnym (WS = 2,2).

Na podstawie analizy wyników badań można stwierdzić, że w podjęciu decyzji o wyborze uczelni i kierunku studiów, badani studenci kierowali się głównie zainteresowaniami, uzdolnieniami, powołaniem życiowym oraz możliwością uzyskania pracy po ich ukończeniu (tab. 12). Nie bez znaczenia była przy tym łatwość dostania się na te studia i łatwość studiowania. Nieco mniejsze znaczenie miał prestiż uczelni lub ranga wybranego kierunku. Bardzo niewielka liczba studentów dostała się na te studia przez przypadek.

Ryc. 87. Udział przypadku w wyborze kierunku studiów

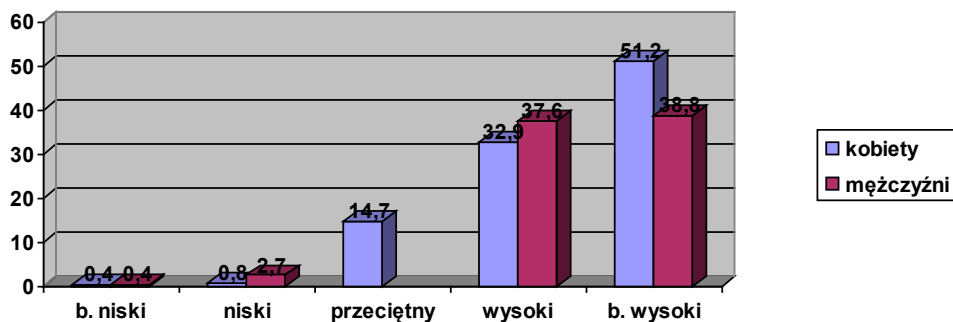

Ryc. 88. Udział przypadku w wyborze kierunku studiów, z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Tabela 12

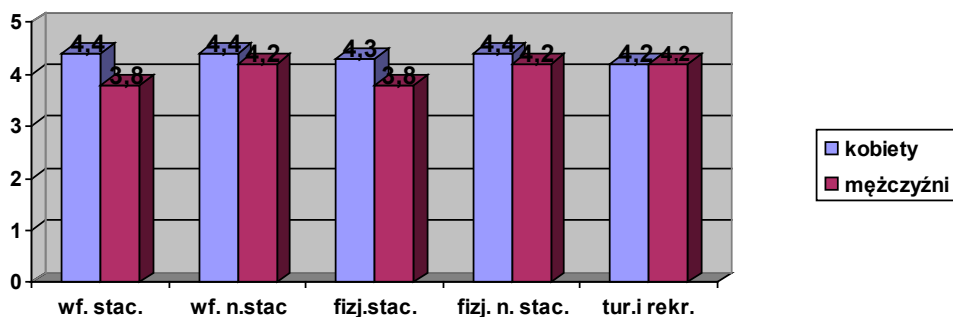
Hierarchia motywów związanych z wyborem kierunku studiów

Motywy	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Zainteresowania/uzdolnienia	I	3,84	I	3,94	I	3,73
Powołanie życiowe	II	3,49	II	3,64	III	3,35
Możliwość uzyskania pracy	III	3,44	III	3,43	II	3,46
Łatwość dostania się na studia	IV	2,62	IV	2,47	IV	2,78
Łatwość studiowania	V	2,47	VI	2,33	V	2,61
Prestiż uczelni/kierunku	VI	2,38	VI	2,41	VI	2,36
Tradycja rodzinna	VII	1,92	VIII	1,75	VII	2,10
Namowa rodziców	VIII	1,89	VII	1,77	VIII	2,02
Namowa kolegów/przyjaciół	IX	1,86	IX	1,72	IX	2,00
Przypadek	X	1,62	X	1,62	X	1,63

$$\chi^2 = 9,69, df = 4, p < 0,05$$

Ryc. 89. Poziom samodzielnosci w wyborze studiów

Ryc. 90. Poziom samodzielnosci w wyborze studiów, z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Pomimo wpływu otoczenia rodzinnego, przyjaciół i kolegów, bardzo znaczna większość studentów; 84% kobiet i 77% mężczyzn – decyzję o wyborze studiów podejmowała samodzielnie ($WS = 4,19$). Świadczy to o ich ukształtowanej osobowości i związanej z tym odpowiedzialności w procesie decyzyjnym. Warto także zaznaczyć, iż większą podatność na wpływy zewnętrzne na podejmowanie decyzji o podjęciu studiów wykazali mężczyźni. Oni też, w większym stopniu niż kobiety, uwzględniali aspekt łatwiejszego dostania się na nie i łatwiejszego studiowania, niż na innych uczelniach.

3.7. PREFEROWANE STYLE KIEROWANIA

Każdy człowiek funkcjonuje w jakiejś grupie społecznej, która posiada określoną organizację i ustalone zasady działania. Podział ról i zadań oraz sposób ich realizacji, określa się mianem zarządzania zasobami ludzkimi. Może to być dominujące w naszej społeczności zarządzanie o charakterze hierarchicznym, opartym na kierowniczej roli osób funkcyjnych lub też, spotykane częściej w życiu rodzinnym, tzw. „zarządzanie sieciowe” polegające na zmienności ról poszczególnych wykonawców określonych zadań. Sprawujący władzę – przełożeni – w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów mogą postępować według pewnych schematów, zwanych stylami kierowania. Wyróżnia się trzy podstawowe style kierowania; od najbardziej władczego narzucającego konkretne reguły pracy do tego, który uznaje każdy sposób prowadzący do sukcesu za dobry. Postawa wobec stylu kierowania i związane z tym preferencje mogą być dobrymi wyznacznikami tożsamości danego człowieka.

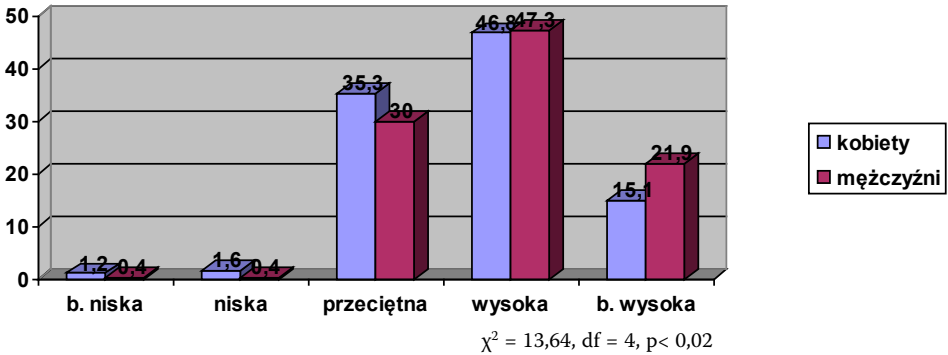
Styl autorytarny zakłada rolę kierownika jako organizatora, mającego szeroki zakres kontroli i ingerencji w prace swoich podwładnych. Pracownikowi przedkłada się nie tylko cele i zadania, ale również ściśle określone metody i formy realizacji. Rola wykonawcy sprowadza się wyłącznie do ścisłego wykonywania poleceń przełożonego.

W badaniach naszych, pytanie to zostało zadane w dwóch aspektach; najpierw w aspekcie zawodowym i społecznym, a potem w aspekcie życia rodzinnego.

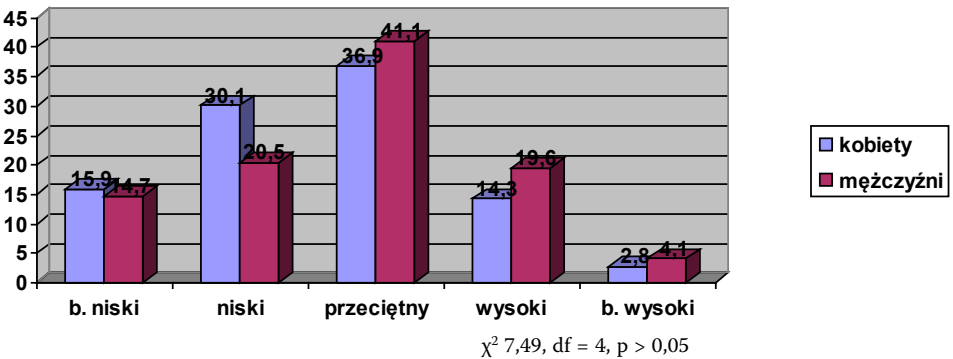
Autokratyczny sposób zarządzania i kierowania w pracy zawodowej (ryc. 89) akceptuje w stopniu wysokim lub bardzo wysokim 30% badanych ($WS = 2,97$), natomiast w życiu rodzinnym (ryc. 80) znacznie mniej, bo 20% respondentów. Wskazuje to na swoisty dualizm traktowania stosunków społecznych przez badanych studentów. Oznacza to, że w pracy potrzebne są bardziej radykalne sposoby zarządzania niż w rodzinie. Dotyczy to szczególnie postawy mężczyzn ($\chi^2 = 13,64$, $p < 0,02$).

Wyniki przedstawione na rycinie 92 ukazują mężczyzn z kierunku wychowanie fizyczne jako największych zwolenników autorytarnego stylu stosunków w rodzinie ($WS = 3,00$). Najniższy poziom akceptacji, dla takich relacji w rodzinie

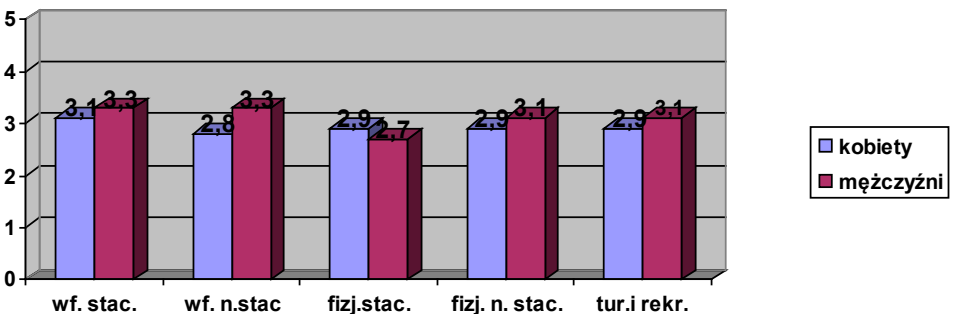
($WS = 2,30$) wyrażają mężczyźni z kierunku turystyka i rekreacja. Przeciwieństwem autorytarnego kierowania zespołami ludzkimi jest styl liberalny, charakteryzujący się zupełną biernością lidera. W takiej organizacji pracy, kierownik zespołu określa

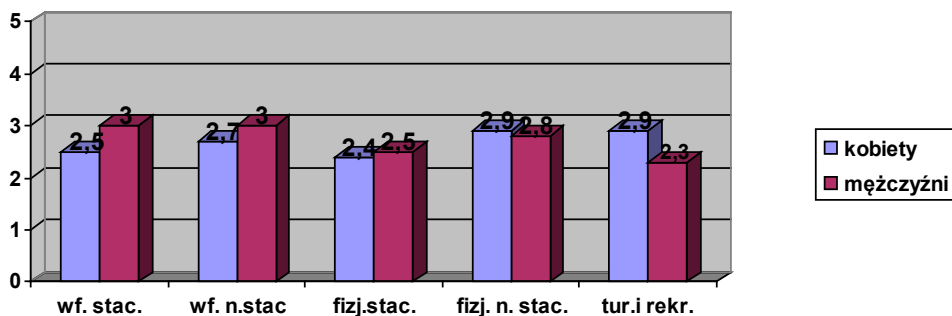
Ryc. 91. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej

Ryc. 92. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Ryc. 93. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu zawodowym i społecznym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

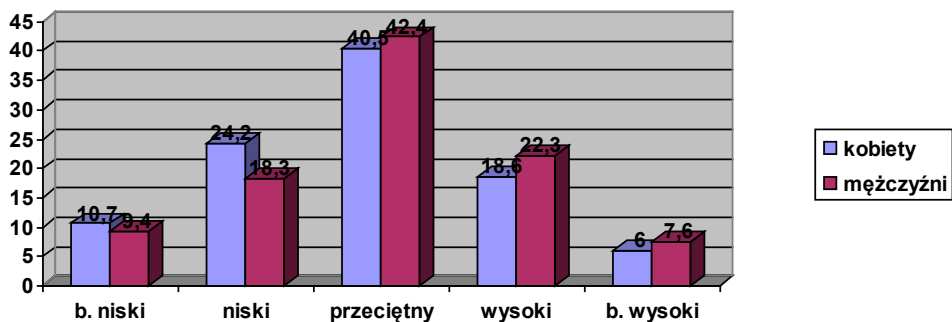
Ryc. 94. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu rodzinnym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

tylko zadania i termin ich wykonania, nie ingeruje w proces realizacji. Nie kontroluje jakości wykonania i nie stosuje systemu kar i nagród. Pracownik posiada pełną dowolność w wykonywaniu poleconych czynności. Taki styl kierowania uważany jest powszechnie za mało efektywny.

Zdaniem badanych studentów, jest on nieco niżej oceniany od stylu autorytarnego zarówno w odniesieniu do pracy zawodowej ($WS = 2,73$), jak i w odniesieniu do kształtowania relacji w życiu rodzinnym ($WS = 2,77$). Uwidacznia się tutaj różnica w postawach kobiet i mężczyzn ($\chi^2 = 13,13$, $p < 0,02$); w kategoriach wysokich poziomów akceptacji lokuje się 20% kobiet i 29% mężczyzn, a w przedziałach niskiej akceptacji proporcje są odwrotne: 41% kobiet i 28% mężczyzn (ryc. 93).

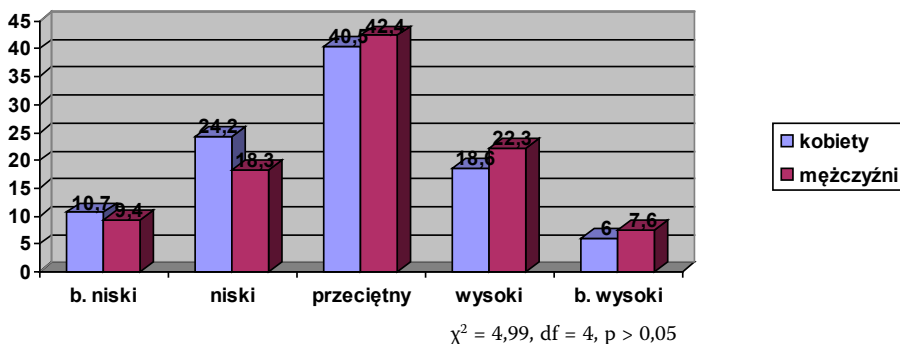
W odniesieniu do liberalnych stosunków w życiu rodzinnym, rozkład postaw jest podobny do rozkładu poprzedniego, tylko mniej zróżnicowany. Także w tej sytuacji mężczyźni wykazują większą niż kobiety skłonność do akceptowania liberalnych relacji w rodzinie (ryc. 94).

Rozkłady poziomów akceptacji dla tego stylu zarządzania są do siebie podobne we wszystkich frakcjach badanych studentów.

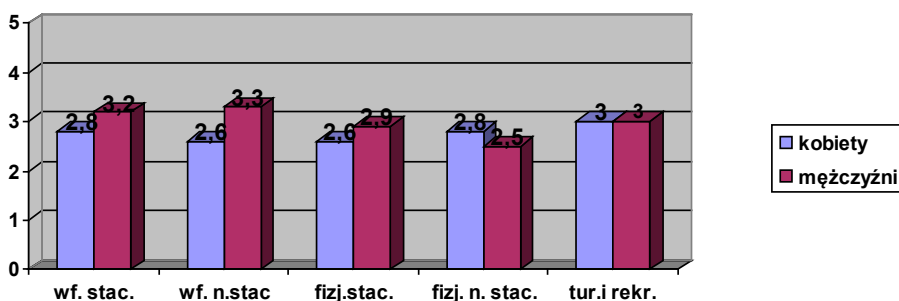

$$\chi^2 = 13,13, df = 4, p < 0,02$$

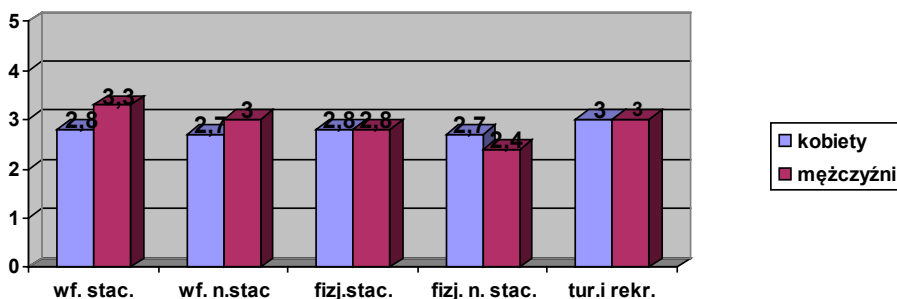
Ryc. 95. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej

Ryc. 96. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Ryc. 97. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

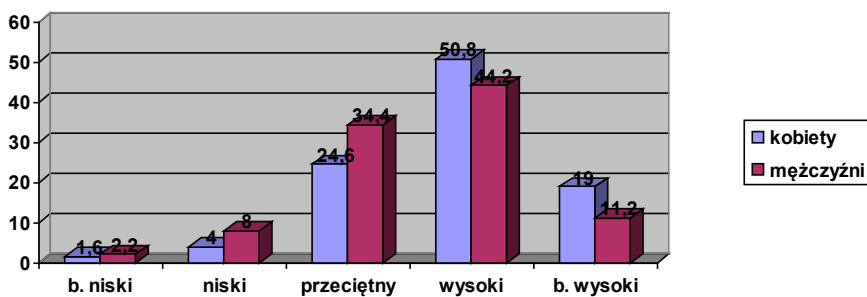
Ryc. 98. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w życiu rodzinnym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Trzeci z analizowanych stylów kierowania – styl demokratyczny – wywodzi się z humanistycznej koncepcji człowieka traktującej osobę ludzką jako największą wartość, a ludzi wobec siebie równymi.

Charakteryzuje się on współdziałaniem pracowników lub członków grupy w procesie podejmowania decyzji i zakłada współdziałanie kierownika w realizacji zadań. Kierownik deleguje uprawnienia na członków grupy, zachęca do uczestnictwa

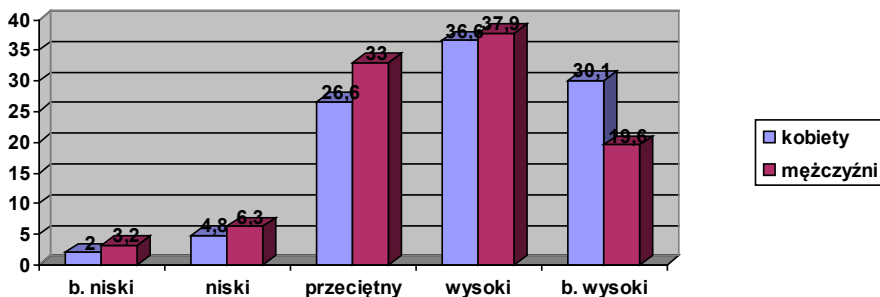
w metodach pracy, stosuje przejrzysty system motywacyjny, w którym nagradzanie dominuje nad karą. Styl ten jest uważany za jeden z najskuteczniejszych i najczęściej stosowanych stylów kierowania.

Walory te docenili również badani studenci. Ten styl kierowania akceptuje, w stopniu wysokim lub bardzo wysokim, 63% respondentów w odniesieniu do pracy zawodowej, i 62% w odniesieniu do życia w rodzinie. Jednak w ujęciu ogólnym, nieco większą siłę akceptacji przypisują oni w odniesieniu do rodziny (WS = 3,72) niż do warunków pracy zawodowej lub społecznej (3,66). W obydwu okolicznościach kierowania, tym razem kobiety wyraźnie wyżej cenią sobie ten styl kierowania niż mężczyźni ($\chi^2 = 13,35$, $p < 0,02$ i $\chi^2 = 9,51$, $p < 0,05$).

$$\chi^2 = 13,35, df = 4, p < 0,02$$

Ryc. 99. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej

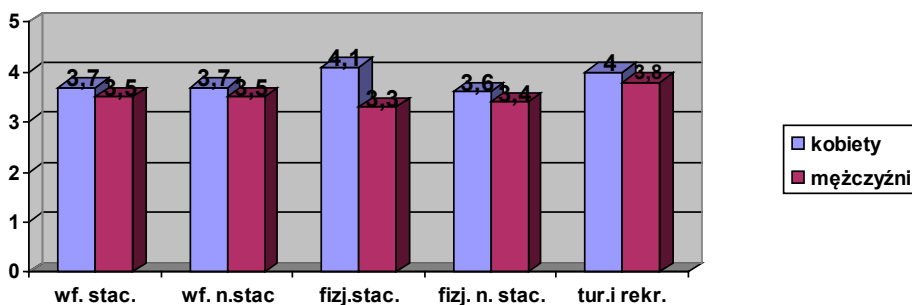

$$\chi^2 = 9,51, df = 4, p < 0,05$$

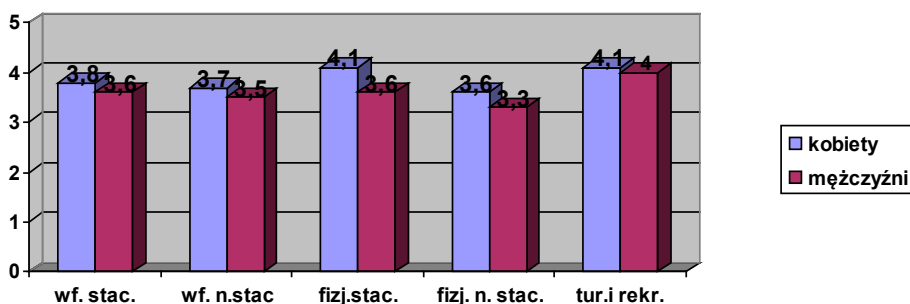
Ryc. 100. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Potwierdzeniem tego jest rozkład wyników średniej wartości skali przedstawiony na rycinach 99 i 100.

Na uwagę zasługuje postawa wobec tego stylu kierowania prezentowana przez studentów z kierunku wychowanie fizyczne, którzy pomimo większej wiedzy pedagogicznej od swoich koleżanek i kolegów z niepedagogicznych kierunków kształcenia, wykazują relatywnie niski poziom akceptacji dla tego stylu kierowania.

Ryc. 101. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu zawodowym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Ryc. 102. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym, z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Praktycznie, style kierowania rzadko występują w tzw. „postaci czystej”. Najczęściej są one mieszanką z przewagą jednego z nich. Bywają sytuacje, w których należy być nie tylko demokratą, ale czasem liberałem lub autokratą. Zależne to jest od kontekstu i dokonania właściwego wyboru rodzaju postępowania. Tak też jest w przypadku naszych badań (tab. 13 i 14), w pracy zawodowej studenci po stylu demokratycznym na drugim miejscu usytuowali styl autokratyczny, ale w życiu rodzinnym częściej uciekaliby się do liberalnych zasad kierowania.

Tabela 13

Hierarchia akceptacji stylów kierowania w odniesieniu do pracy zawodowej i społecznej

Styl kierowania	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Demokratyczny	I	3,66	I	3,82	I	3,51
Autokratyczny	II	2,97	II	2,85	II	3,10
Liberalny	III	2,73	III	2,70	III	2,76

Tabela 14

Hierarchia akceptacji stylów kierowania w odniesieniu do życia w rodzinie

Styl kierowania	Lokata					
	Ogółem	WS	Kobiety	WS	Mężczyźni	WS
Demokratyczny	I	3,72	I	3,86	I	3,59
Liberalny	II	2,77	II	2,65	II	2,89
Autokratyczny	III	2,63	III	2,56	III	2,70

Konkludując należy podkreślić wysoki poziom identyfikacji badanych studentów z demokratycznym stylem kierowania, gdyż jest to dobry prognostyk dla ich przyszłej pracy związanej z kierowaniem zespołami ludzi, a zwłaszcza dla tworzenia dobrych relacji w życiu rodzinnym.

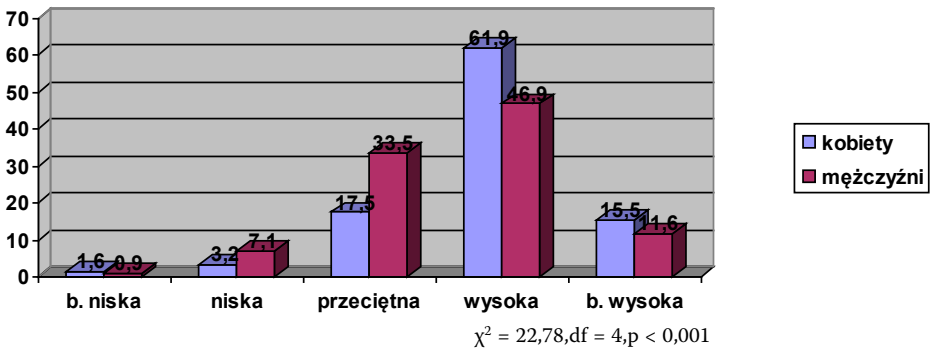
3.8. PLANOWANIE PRZYSZŁOŚCI

Istotą świadomego i celowego działania jest właściwa diagnoza rzeczywistości i na jej podstawie obmyślanie oraz dobieranie działań niezbędnych do realizacji założonych celów. Planowanie działań powinno uwzględniać osiągnięte już dokonania, obecną sytuację i zamierzone cele. Podstawowym dla studenta ogniwem planowania przyszłości, jest określenie swojej pozycji pod względem osiągniętych wyników kształcenia. Każdy student, na podstawie średniej wartości otrzymywanych ocen, może określić, jaki reprezentuje poziom. Do diagnozy tej może się również zaliczać jego postawa i aktywność w społeczności studenckiej. Wówczas można określić, czy jest się dobrym studentem.

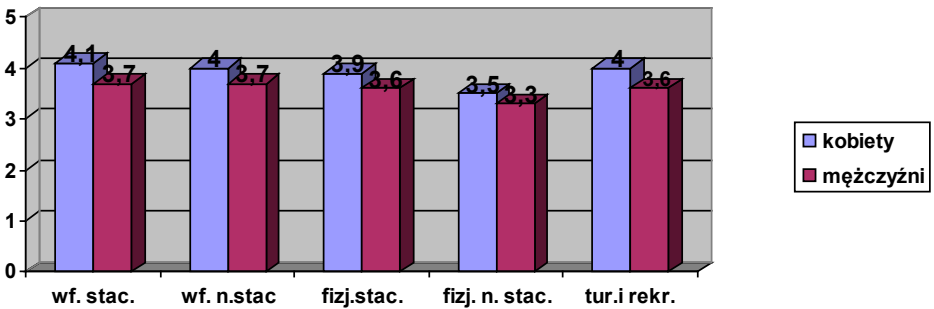
W świetle przeprowadzonych badań na ten temat można powiedzieć, że samoocena ta jest dosyć wysoka (WS = 3,74); 14% badanych uznało się za bardzo dobrych studentów, 55% uznało się za dobrych studentów, 25% uważa, że reprezentuje poziom średni, 5% poziom niski, a 5% bardzo niski. Zdecydowanie wyższa jest samoocena kobiet, których 78% określa swój poziom jako wysoki lub bardzo wysoki, gdy tymczasem mężczyźni czynią to w 58% ($\chi^2 = 22,78$, $p < 0,001$).

Najwyższą samoocenę swojego poziomu w roli studenta deklarują kobiety ze studiów wychowania fizycznego (WS = 4,1), najniższą mężczyźni ze studiów niestacjonarnych fizjoterapii (WS = 3,3, ryc. 102). Uogólniając można powiedzieć, że objęte badaniami osoby, w swoim odczuciu, są w znaczącej przewadze dobrymi studentami.

Kolejne zagadnienie dotyczy tego, czy studenci po dwóch lub trzech latach studiów, znajdujący się w środkowej części programu kształcenia, oprócz troski o dobre wyniki w nauce, mają skonkretyzowane plany na dalszą przyszłość. Odnosi się to szczególnie do studentów studiów stacjonarnych, prowadzących bardzo

Ryc. 103. Samoocena swego poziomu w roli studenta

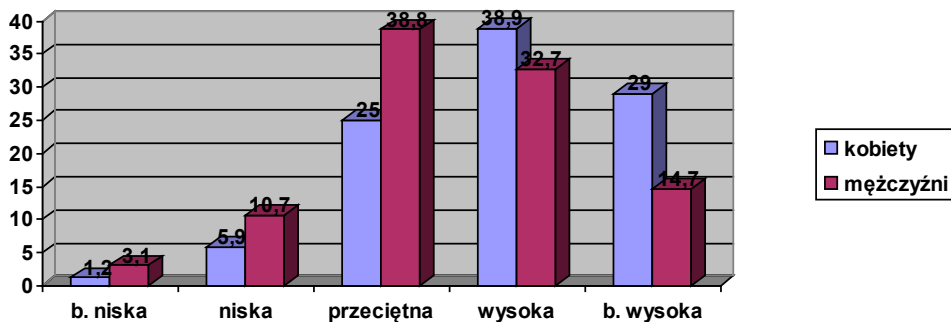

Ryc. 104. Samoocena swego poziomu w roli studenta z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

często, przy pomocy materialnej rodziców lub uczelni, dość wygodne, a niekiedy nawet beztrudne życie. Badania wskazują, że planowanie perspektywiczne studentów sięga najczęściej do trzech lat; deklaruje je 33% badanych, 23% planuje przyszłość do kilku miesięcy, 16% planuje tylko na kilka tygodni naprzód. Tyle samo (16%) układa wizję swojego życia do 10 lat, a 12% respondentów przewiduje jeszcze dalszą przyszłość, wybiegającą poza 10 lat. Podejście kobiet i mężczyzn do spraw planowania jest podobne.

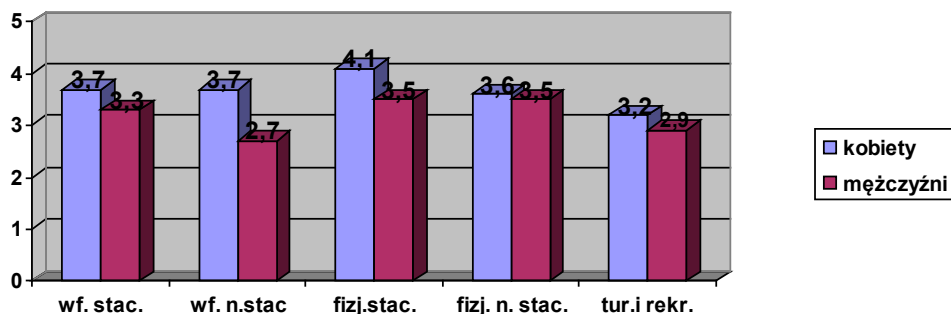
Zamiar kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów wyraża większość badanych; 58% w stopniu wysokim, 32% w stopniu średnim, a 10% w stopniu niskim (ryc. 105). Być może będą to studia doktoranckie, studia podyplomowe lub inne formy podnoszenia kwalifikacji zawodowej. Taką drogę dalszego rozwoju bardziej przewidują kobiety; 67% z nich wyraża wysoką lub bardzo wysoką siłę realizacji tego zamiaru. Natomiast mężczyźni czynią to o 20% słabiej (ryc.103). Dalszej edukacji nie przewiduje 6% kobiet i 14% mężczyzn.

Najsilniej chęć dalszego rozwoju planują studentki ze studiów stacjonarnych fizjoterapii (WS = 4,1), najsłabiej zaś mężczyźni ze studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego (WS = 2,7, ryc. 106).

($\chi^2 = 25,27$, $df = 4$, $p < 0,001$).

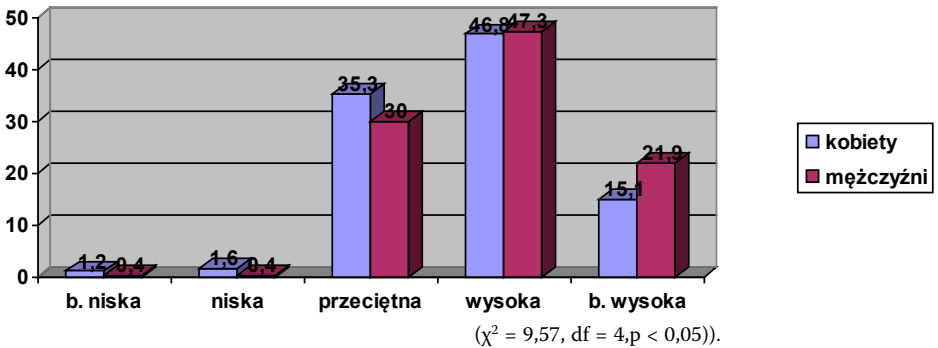
Ryc. 105. Siła zamiaru kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów

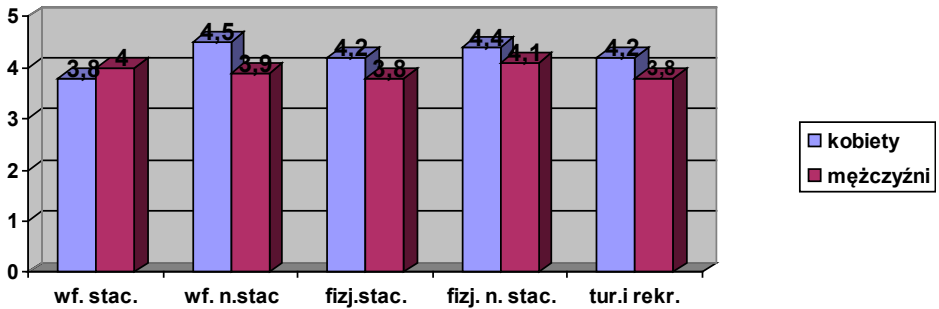
Ryc. 106. Siła zamiaru kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Oprócz stacjonarnych studiów doktoranckich, dalsza edukacja wiąże się przeważnie z dość dużymi wydatkami na nią, a potrzebne na ten cel środki finansowe rzadko są pokrywane przez rodziców lub innych sponsorów. Dlatego decyzja o dalszej edukacji wiąże się z jednoczesnym wykonywaniem pracy. Zamiar jej podjęcia, po ukończeniu studiów, zgłasza w sposób zdecydowany 80% kobiet i 72% mężczyzn (ryc. 107). Poważne wątpliwości do takiej decyzji zgłasza 25% kobiet i 5% mężczyzn. Podobnie jak w poprzedniej zmiennej, kobiety są bardziej zdecydowane na podjęcie pracy po ukończeniu studiów ($WS = 3,60$) niż mężczyźni ($WS = 3,48$). Najbardziej skłonne do tego są studentki studiów niestacjonarnych wychowania fizycznego i fizjoterapii ($WS = 4,5$, ryc.108).

Realizacja zamierzonych celów związana jest ściśle z możliwościami do ich osiągnięcia. Wpływ na to mają uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne, które nawet mimo silnego osobistego postanowienia są niekiedy trudne do pokonania. Z tego też względu wchodzenie młodego człowieka w dorosłe, samodzielne życie, nie jest łatwe. Potrzebna jest do tego odpowiednio duża, wewnętrzna siła do pokonywania przeszkód i osiągnięcia zamierzonego celu.

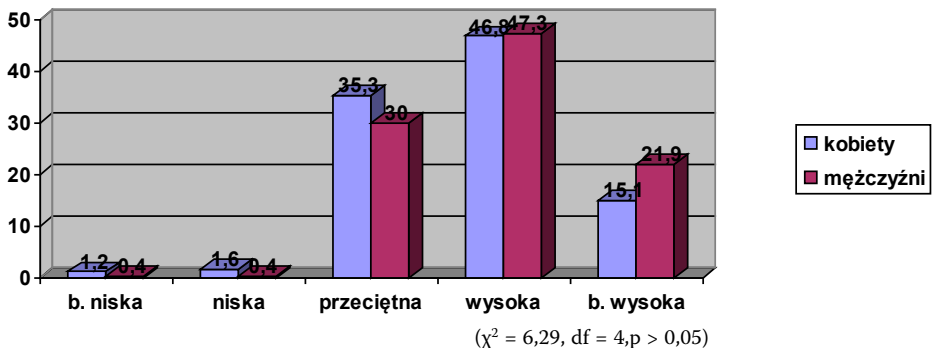

Ryc. 107. Siła zamiaru podjęcia pracy po ukończeniu studiów

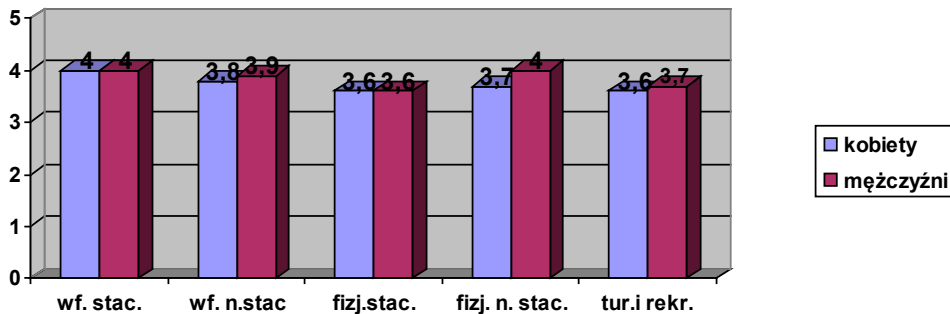
Ryc. 108. Siła zamiaru podjęcia pracy po ukończeniu studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

Przeprowadzone badania wskazują, że zarówno kobiety (WS = 3,74) jak mężczyźni (WS = 3,87) taką siłę posiadają. Z optymizmem, opartym na wierze w swoje możliwości w realizacji zamierzonych celów, przewiduje swoją przyszłość 65% studentów, 33% swoją siłę dążenia do celu ocenia jako przeciętną, a 3% kobiet i tylko 0,8% mężczyzn określa ją na poziomie niskim (ryc. 109).

Ryc. 109. Wewnętrzna siła do pokonywania przeszkód i osiągnięcia zamierzonego celu

W ujęciu frakcji badanych studentów największą wiarę w realizację swoich celów życiowych wykazują studenci wychowania fizycznego (WS = 4,0). W pozostałych frakcjach wynik jest nieco niższy (ryc. 110).

Ryc. 110. Wewnętrzna siła do pokonywania przeszkód i osiągnięcia zamierzonego celu z uwzględnieniem frakcji badanych studentów

W ocenie możliwości zrealizowania swoich planów badani studenci są jeszcze bardziej optymistycznie nastawieni (WS = 3,95) niż w odniesieniu do wiary w siłę własnej sprawczości.

Wyniki badań na ten temat są we wszystkich frakcjach bardzo zbliżone.

Konkludując tę zmienną można powiedzieć, iż prawie wszystkim studentom przyświeca wewnętrzne przekonanie o umiejętności pokonywania przeszkód i zbudowany na tej przesłance optymizm związany z osiągnięciem zamierzonych celów. Jest to bardzo ważny identyfikator tożsamości osobistej badanych studentów, stanowiący podstawowy element tzw. „zaradności życiowej” pozwalającej na właściwe, zgodne z przyjętymi normami, wykorzystanie swoich walorów w różnych sytuacjach życia.

4. UOGÓLNIENIE WYNIKÓW BADAŃ, WNIOSKI KOŃCOWE

Przeprowadzone badania stanowiły próbę rozpoznania tożsamości studentów studiujących na trzech kierunkach prowadzonych przez Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Celem ich było dokonanie diagnozy pedagogicznej w zakresie podstawowych identyfikatorów ich osobowości, po to by wiedzieć, jak oni postrzegają siebie, jakie są ich nastawienia, co sobie najbardziej cenią i do czego zmierzają. Tożsamość osobista jest rodzajem autoportretu, obrazującym to, jak dana osoba postrzega siebie i co chciałaby, by w niej widzieli inni. Taka wiedza o uczniu/studentcie ułatwia lepsze dotarcie do niego i nawiązanie oczekiwanej przez niego współpracy. Diagnoza w tym zakresie jest podstawowym warunkiem podmiotowych relacji nauczyciel uczeń/student. Na niższych poziomach edukacji nauczyciel ma w tym zakresie wsparcie ze strony poradni psychologicznych, jednak wraz ze wzrostem etapów kształcenia pomoc ta maleje, a na poziomie akademickim zanika. Być może w takiej formie nie jest ona już potrzebna, a może przyjęte założenie, że człowiek ze świadectwem dojrzałości musi sobie radzić sam, zwalnia z potrzeby diagnozowania i indywidualizowania działań z nim związanych. Jest to problem wieloaspektowy prowadzący do sytuacji, że to nauczyciel akademicki, wysokiej klasy profesjonalista, powinien sobie radzić sam. Zagadnienie to na różnych uczelniach i przez, różnych wykładowców jest różnie realizowane. Istotnym jest, aby było ono dostrzegane i w sposób adekwatny znalazło odzwierciedlenie w działaniu.

Przykładem takiej diagnozy dotyczącej tożsamości osobistej studentów są prezentowane badania. Pozwoliły one na stwierdzenie wielu przydatnych w praktyce dydaktycznej spostrzeżeń.

Badani studenci z wydziału wychowania fizycznego i fizjoterapii są grupą wysoce monolityczną pod względem obywatelstwa polskiego, narodowości polskiej i wyznania rzymskokatolickiego. Niewiele jest wśród nich inności; bowiem 3% stanowią studenci narodowości niemieckiej, 2% wyznania protestanckiego, i 4% osoby bezwyznaniowe. Dane te określają podłoże historyczno- emocjonalne ich przynależności społecznej oraz typy postaw wynikających z akceptowanych wartości duchowych i etyczno- moralnych. Pod względem wieku najliczniejszą grupę stanowią ludzie w przedziale wiekowym 21-23 lata życia. Większość studentów (71%) pochodzi z miasta, a pozostali ze wsi. Podczas studiów 50% z nich mieszka w domu rodzinnym 25% na stacji, 15% w akademiku, 5% u krewnych. Najwięcej

– 75% badanych studentów ukończyło licea ogólnokształcące, 16% licea zawodowe, 9% technikum.

Pod względem znajomości języka dominuje język angielski, znacznie niższa jest znajomość języka niemieckiego. W poziomie znajomości tych języków dominuje poziom średni. Język rosyjski i francuski znają, i to na niskim poziomie, nieliczni studenci. Wielu (87%) studentów posiada prawo jazdy, pozostali są w trakcie jego zdobywania. Takie są formalne wskaźniki tożsamości charakteryzujące badaną próbę studentów.

Wiodącym identyfikatorem tożsamości osobistej jest stosunek do określonych wartości, tego co życiu nadaje jakiś sens, co warte jest starań i do czego należy dążyć, ażeby osiągnąć spełnienie. Spośród wartości najważniejszych w życiu osobistym, badani studenci uznali w kolejności: zdrowie, rodzinę, miłość i pieniądze. Natomiast znacznie mniejszą wagę przywiązują do uznania społecznego, kariery i wiary.

Spełnienie celów związanych z tymi wartościami zależy od stylu postępowania na drodze ich realizacji. Już w starożytności sformułowano tzw. hierarchię wartości w ludzkim działaniu wskazującą ukierunkowanie na: zdobycie władzy – wartości heraklijskie, dążenie do poznania świata i ludzi – wartości sokratyczne, służba innym ludziom – wartości prometejskie, oddanie się sztuce – wartości apollinijskie, a także radosne korzystanie z życia – wartości dionizyjskie.

Zarówno badane kobiety jak i mężczyźni najbardziej preferowali wartości sokratyczne ($WS = 3,57$) i prometejskie ($WS = 3,23$). Oznacza to, iż w swoim postępowaniu kierować się będą głównie dążeniem do poznania otaczającej rzeczywistości i rozumienie samego siebie oraz doskonalenie własnej osobowości, poprzez ciągły rozwój, samokształcenie i samodoskonalenie. Takie działania dawać im będą największą satysfakcję. Prezentowane nastawienie wobec życia jest dobrze rokującym prognostykiem dla realizacji programu studiów. Oznacza gotowość tych studentów do podejmowania działań poznawczych. Natomiast wartości prometejskie ukazują ich jako część wspólnoty, w ramach której są gotowi do podejmowania działań altruistycznych oraz prospołecznych. Wskazują one wrażliwość na ludzkie cierpienie i chęć niesienia pomocy. Walka ze złem, okrucieństwem czy represjami posiada dla nich bardzo ważną wartość osobistą. Jest to niezwykle cenna cecha osobowości fizjoterapeuty i nauczyciela wychowania fizycznego. Niżej, i w sposób zróżnicowany, zostały ocenione wartości apollinijskie i dionizyjskie. Kobiety bardziej preferują wartości apollinijskie ($WS = 2,97$), spośród których najwyższe znaczenie przypisuje się twórczości, poznawaniu świata, rozwojowi nauki i sztuki. Z kolei mężczyznom bliższe są wartości dionizyjskie ($WS = 2,96$), w których najwyżej docenia takie dobra, jak konsumpcja, komfort i wygoda, dążenie do życia pełnego radości i satysfakcji. Nieco niżej ($WS = 2,83$) wartości te akceptują kobiety. Oba te zakresy wartości są w życiu człowieka potrzebne; zarówno wrażliwość na sztukę i chęć poznania świata jak i umiejętność korzystania z dóbr współczesnego świata, mogą człowiekowi dawać radosne przeżycia, co jest niezbędnym elementem

szczęśliwego życia. Wrażliwość na piękno, znajomość świata, pogodny i radosny charakter nauczyciela, trenera fizjoterapeuty lub organizatora turystyki i rekreacji, to cenne i wręcz pożądane cechy w wykonywaniu tych zawodów.

Bardzo niskie jest uznanie studentów dla cech heraklesowych ($WS = 2,01$); oznacza to brak większych dążeń do dominowania nad innymi w celu sprawowania władzy. Spośród wartości osobistych związanych z własnymi uczuciami lub zaspokajaniem potrzeb egzystencjalnych o charakterze utylitarnym oceniono rodzinę ($WS = 4,69$), zdrowie ($WS = 4,54$) i miłość ($WS = 4,53$). Znacznie niżej oceniono znaczenie pieniędzy ($WS = 3,74$), uznania społecznego ($WS = 3,68$), kariery ($WS = 3,52$) i wiary ($WS = 3,51$).

Odzwierciedleniem akceptowanych wartości są uznawane autorytety osobowe. Można powiedzieć, że są one ucieleśnieniem własnych ideałów, wzorców godnych do naśladowania. Dla badanych studentów najwyższym autorytetem są rodzice; przy czym znacząco wyżej uznawany jest autorytet matki ($WS = 4,17$) niż ojca ($WS = 3,82$). Po nich znajduje się przyjaciel ($WS = 3,52$), a potem rodzeństwo ($WS = 3,33$) i nauczyciel ($WS = 3,14$). Z osobami tymi łączą ich stosunki uczuciowo-emocjonalne i bliskość w obcowaniu. Potwierdza to rolę rodziny i siły przyjaciół w kształtowaniu osobowości młodego człowieka. Znacznie niżej oceniane są autorytety z zewnątrz tego kręgu np. nauczyciel ($WS = 3,14$) osoby medialne ($WS = 2,45$) i ksiądz ($WS = 2,39$).

W stosunku do inności, występujących w otaczającej przestrzeni życiowej, wysoki jest poziom tolerancji dla innych narodowości ($WS = 4,13$), innej rasy ($WS = 3,96$) oraz innej religii ($WS = 3,80$). Znacznie mniej tolerancyjni są badani studenci wobec innych orientacji politycznych ($WS = 3,49$), a zwłaszcza innej orientacji seksualnej ($WS = 3,14$). Szczególny brak tolerancji dla tej inności wykazują mężczyźni ($WS = 2,77$).

Spośród specyficznych dla studentów z wydziału wychowania fizycznego zainteresowań sportowo-ruchowych największym uznaniem cieszą się gry sportowe ($WS = 3,75$) oraz sporty indywidualne ($WS = 3,65$). Kobiety wykazują wyższe niż mężczyźni zainteresowanie tańcem i gimnastyką ($WS = 3,10$ i $2,94$, $WS = 2,67$ i $2,67$).

W zainteresowaniach pozasportowych zarówno u kobiet i mężczyzn dominuje muzyka ($WS = 4,13$) i kino ($WS = 3,57$). Następne w hierarchii, u kobiet jest zainteresowanie nauką ($WS = 3,51$), a u mężczyzn motoryzacją ($WS = 3,52$). Średni poziom zainteresowania wykazują studenci czytelnictwem ($WS = 3,08$) sprawami społecznymi ($WS = 2,93$) i literaturą ($WS = 2,83$). Najmniejsze zainteresowanie dotyczy teatru ($WS = 2,53$) i polityki, którą bardziej interesują się mężczyźni ($WS = 2,69$) niż kobiety ($WS = 1,99$). Bardzo niskie zainteresowanie u kobiet znajduje motoryzacja ($WS = 2,53$).

W odniesieniu stosunków związanych z funkcjonowaniem grup społecznych, w których badani uczestniczą lub chcieliby uczestniczyć, w sposób zdecydowany

preferują oni styl kierowania demokratyczny, zarówno w sytuacji pracy zawodowej ($WS = 3,66$), a jeszcze bardziej życiu rodzinnym ($WS = 3,72$). Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż to kobietom ten styl stosunków międzyludzkich bardziej odpowiada. W sytuacji pracy zawodowej na drugim miejscu stawiany jest autorytarny styl kierowania ($WS = 2,97$) i na trzecim styl liberalny ($WS = 2,73$). Natomiast w życiu rodzinnym na odwrót; na drugim miejscu umiejscowiono styl liberalny ($WS = 2,77$), a na trzecim autorytarny ($WS = 2,66$).

Zdaniem badanych oznacza to, że w stosunkach międzyludzkich akceptują głównie zasady demokratyczne, przy czym; w sytuacji pracy zawodowej winny one być wspierane pewnymi działaniami o charakterze autokratycznym, a sytuacjach rodzinnych działaniami liberalnymi. Ta mozaikowość świadczy dobrze o rozumieniu istoty funkcjonowania grupy i sposobach zarządzania nią.

Badani studenci, pomimo licznych wpływów zewnętrznych, decyzję o podjęciu studiów na wybranym kierunku, w bardzo wysokim stopniu, podjęli w sposób samodzielny ($WS = 4,19$). Głównym motywem tego wyboru były uzdolnienia i zainteresowania w tym kierunku ($WS = 3,84$), powołanie życiowe ($WS = 3,49$) oraz możliwość znalezienia pracy po ich ukończeniu ($WS = 3,44$). Drugą grupę motywów stanowią warunki studiowania, w tym: łatwość dostania się na studia ($WS = 2,62$), łatwość studiowania ($WS = 2,47$) i prestiż uczelni ($W = 2,38$). Do motywów, które można nazwać towarzyszącymi należą: tradycja rodzinna ($WS = 1,92$), namowa rodziców ($WS = 1,89$) oraz namowa kolegów/przyjaciół ($WS = 1,86$). Pewną rolę przy tym odegrał również przypadek ($WS = 1,62$).

Po doświadczeniach dwóch lat akademickiej edukacji, badani studenci mają dosyć wysoką samoocenę swojej wartości pod względem osiągniętych wyników kształcenia: kobiety – $WS = 4,1$, mężczyźni – $WS = 3,3$. Zdecydowanie wyższy poziom samooceny kobiet wiąże się nie tylko z przypisywaną kobietom mentalnością wyrażającą się, między innymi, większą systematycznością i odpowiedzialnością, ale także z deklarowanym przez nie, wyższym poziomem zainteresowania nauką. Znaczna część z nich posiada już wyraźnie skonkretyzowane plany na przyszłość.

Planowanie perspektywiczne badanych studentów sięga najczęściej do trzech lat, czyli do momentu ukończenia studiów i rozpoczęcia pracy zawodowej lub dalszego studiowania. Są też studenci, którzy żyją wyłącznie teraźniejszością i planują przyszłość najdalej na kilka najbliższych tygodni. Ale są również inni, mający ustaloną perspektywę swojego życia na dziesięć i więcej lat. Chęć podjęcia pracy po ukończeniu studiów zgłasza w sposób zdecydowany 80% kobiet i 72% mężczyzn. Natomiast zamiar kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów wyraża 58% osób w stopniu wysokim, 32% w stopniu średnim, a 10% w stopniu niskim. Być może będą to studia doktoranckie, studia podyplomowe lub inne formy podnoszenia kwalifikacji zawodowej połączone z jednoczesnym wykonywaniem pracy zawodowej. Taką drogę dalszego rozwoju bardziej przewidują kobiety niż mężczyźni.

Z optymizmem, opartym na wierze w swoje możliwości w realizacji zamierzonych celów, przewiduje swoją przyszłość 65% studentów, 33% swoją siłę dążenia do celu ocenia jako przeciętną, a tylko 2% jako niską. Prawie wszystkim studentom przyświeca wewnętrzne przekonanie o umiejętności pokonywania przeszkód. Na tej przesłance budowany jest optymizm dotyczący osiągnięcia zamierzonych celów. Wiara we własne siły, zwłaszcza w pokonywaniu przeszkód i optymizm, są ważnymi identyfikatorami tożsamości osobistej badanych studentów. Jednocześnie są one elementami tzw. „zaradności życiowej” pozwalającej na właściwe, zgodne z przyjętymi normami, wykorzystanie swoich walorów osobowościowych w rozwiązywaniu różnych sytuacji w życiu.

Z punktu widzenia diagnozy pedagogicznej, badania te ukazały studentów jako ludzi nastawionych poznawczo do otaczającego świata, doceniających wartość nauki w życiu i potrzebę ciągłego doskonalenia. Posiadających skonkretyzowaną wizję swego rozwoju i wytrwałość w dążeniu do wytyczonego celu. Bliskie są im działania o charakterze altruistycznym, nastawionym na pomoc innym ludziom. Są to walory osobowościowe sprzyjające procesowi dydaktycznemu na studiach, dające szanse na uzyskiwanie wysokiej jakości efektów kształcenia i przygotowania do zawodów nastawionych na współpracę z uczniami, sportową młodzieżą i osobami dorosłymi. Badani studenci stanowią dobry potencjał ludzki pod względem moralnym, intelektualnym i emocjonalnym do kształcenia w kierunku wykonywania zawodu nauczyciela, trenera, fizjoterapeuty lub organizatora turystyki i rekreacji.

Uogólniając spostrzeżenia wynikłe z przeprowadzonej diagnozy tożsamości osobistej studentów Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii można o nich powiedzieć, że kultywując tradycyjne wartości rodziny, rangę demokratycznych zasad w stosunkach społecznych, uznanie dla klasycznych wartości życiowych, chęć poznawania rzeczy, zjawisk i ludzi, oraz wewnętrzną siłę do pokonywania przeszkód, roszą oni dużą nadzieję na pomyślne ukończenie studiów, uzyskania satysfakcjonującej ich pracy i dalszy rozwój osobisty. Znajomość tych faktów przez kierownictwo wydziału i osoby prowadzące zajęcia dydaktyczne może znacząco wpłynąć na realizację programu studiów i jego wysoką skuteczność.

STRESZCZENIE

Znamienną cechą systemu edukacji jest zasada proporcjonalności, mówiąca o potrzebie wzrostu indywidualizowania oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych wraz ze wzrostem poziomu kształcenia jednostki. Im wyższy poziom kształcenia, tym też większe jest bogactwo i zróżnicowanie jego podmiotów. Z tego też względu tak ważną rolę spełnia wnikliwa diagnoza pedagogiczna, która pozwala na rozpoznanie tożsamości poszczególnych uczestników zajęć, by móc w sposób podmiotowy prowadzić proces nauczania- uczenia się.

Tożsamość osobista jest rodzajem autoportretu, obrazującego to, jak dana osoba postrzega siebie i co chciałaby, by w niej widzieli inni. Taka wiedza o studencie ułatwia lepsze dotarcie do niego i nawiązanie oczekiwanej przez niego współpracy. Praca dydaktyczna ze studentem, w istocie swojej, powinna opierać w głównej mierze, na kierowanym samokształceniu, czyli na pracy indywidualnej, polegającej na ukierunkowywaniu i wspomaganiu go w realizacji celów i zadań dydaktycznych. Mając na uwadze znaczenie, dla potrzeb pedagogicznych, pogłębionej diagnozy indywidualnej, przeprowadzone zostały w roku 2008 badania sondażowe nad tożsamością osobistą 476 studentów z Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej.

Zasadniczym celem badawczym było udzielenie odpowiedzi na pytania: kim są w odczuciu własnym badani studenci; jakie preferują wartości, jakie uznają autorytety, jaki jest ich stosunek do otaczającej rzeczywistości, jakie mają zainteresowania, jakimi motywami kierowali się przy wyborze kierunku studiów i jakie mają plany na przyszłość? Podjęto również próbę rozpoznania różnic w formowaniu swojej tożsamości przez kobiety i mężczyzn. Prowadzono także analizę porównawczą uwzględniającą formowanie się tożsamości studentów z poszczególnych kierunków studiów, z których respondenci pochodzili.

Wyniki badań poświadczają kultywowanie przez badanych studentów tradycyjnych wartości związanych z rodziną i wysokim autorytetem rodziców. Wysoko cenione są przez nich demokratyczne zasady w stosunkach społecznych, uznanie dla wiedzy, chęć poznawania rzeczy, zjawisk i ludzi. W znacznym stopniu są oni pozytywnie nastawieni do działań altruistycznych. Nie wykazują większego zainteresowania sprawowaniem władzy. Są w wysokim stopniu tolerancyjni wobec ludzi innych wyznań i ludzi innej rasy, natomiast mniej tolerancyjni wobec ludzi o innej orientacji seksualnej. Największym zainteresowaniem cieszy się sport, w następnej

kolejności muzyka i kino. Wykazują wewnętrzną siłę do pokonywania przeszkód i optymizm wobec swojej przyszłości, mają poważne aspiracje związane z dalszym kształceniem się po ukończeniu studiów.

W przypadku wielu zmiennych zachodzi istotna różnica w postawach kobiet i mężczyzn. Występuje również zróżnicowanie między badanymi frakcjami studentów.

Stwierdzone w badaniach cechy osobowościowe studentów sprzyjają procesowi kształcenia, co rokuje dużą nadzieję na pomyślne ukończenie przez nich studiów, uzyskanie satysfakcjonującej pracy i dalszy rozwój osobisty.

SELF-IDENTITY OF STUDENTS OF FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION AND PHYSIOTHERAPY OF OPOLE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

SUMMARY

A typical feature of educational system is a principle of proportion saying about the need of increase in individualizing a didactic-educational influence along with the increase of educational level of an individual. The higher the educational level the richer wealth and diversity of its subjects. On this account, a thorough pedagogical assessment allowing to recognize the identity of particular class participants in order to be able to conduct process of teaching – learning in a subjective manner is such important. Self-identity is a kind of self-portrait showing how a particular person perceives himself or herself and how he or she would like to be perceived by others. Such knowledge about a student makes it easier for the teacher to get through to him or her and establish expected cooperation. Didactic work with a student should be based on led self-education meaning an individual work consisting in orienting and supporting the student in achieving goals and didactic tasks. Bearing in mind an importance of a deepen individual assessment for pedagogical reasons, a survey of self-identity of 476 students of Faculty of Physical Education and Physiotherapy of Opole University of Technology was conducted in 2008.

The main research aim was to answer the following questions: who are the students surveyed in their own opinion, what kind of values they prefer, what authorities they acknowledge, what is their attitude towards surrounding reality, what interests they have, what motives they had when choosing the field of study and what are their plans for future. An attempt was also made to identify the differences in forming self-identity by women and men. A comparative analysis considering the process of forming self-identity by the students of faculty of physical education, physiotherapy and tourism and recreation was conducted.

The results of the research state that the students questioned cultivate traditional values connected with family and high authority of parents. Highly valued are the democratic principles in social relationships, the recognition of knowledge, willingness to know things, phenomena and people. To a large extent they have a positive attitude towards altruistic activities. They do not demonstrate consider-

able interest in holding power. They are highly tolerant towards people of different faith and race, although they are less tolerant towards people of different sexual orientation. Apart from being interested in sport they are mainly interested in music and cinema. The students show the strength to overcome obstacles and an optimism to their future, they have serious aspirations related with their consecutive studies.

In case of many variables important differences happen in attitudes of women and men. The diversity between the students of different faculties also appear.

Students' personality features found in the research are in favour of educational process which holds promise for successful completion of their studies, getting a satisfactory job and further self-development.

5. LITERATURA

- [1] BAUMAN Z.: Dwa szkice o moralności ponowoczesnej. Warszawa 1994.
- [2] BLALOCK H.: Statystyka dla socjologów. PWN, Warszawa 1975.
- [3] BOKSZAŃSKI Z.: Tożsamość jednostki. Kultura i społeczeństwo, nr 2, 1988.
- [4] BOROWIK I., LESZCZYŃSKA K.: Wokół tożsamości: teorie wymiary, ekspresje. Wyd. „NOMOS”, Kraków 2007.
- [5] BRZEZIŃSKI J.: Metodologia badań psychologicznych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- [6] DZIEWIECKI M.: Psychologiczne interpretacje ludzkiej tożsamości [w:] Studia Diecezji Radomskiej, t. III/2000.
- [7] ELLIOTT A.: Koncepcje „ja”, Warszawa 2007.
- [8] ERIKSON E.H.: Dzieciństwo i społeczeństwo. Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 1997.
- [9] GAŁDOWA A.: Wprowadzenie [w:] A. Gałdowa (red.) Tożsamość człowieka. Wyd. UJ, Kraków 2000.
- [10] GIDDENS A.: Socjologia. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- [11] GRZEGOREK T.: Tożsamość a poczucie tożsamości. Próba uporządkowania problematyki [w:] A. Gałdowa (red.) Tożsamość człowieka Wyd. UJ. Kraków 2000.
- [12] JUNG T.: Motywacja i emocja. New York: Willey. Ossolineum, Wrocław 1980.
- [13] KOFTA M.: Osobowość i różnice indywidualne [w:] Strelau J. (red.) Psychologia. Podręcznik akademicki. T. II. GPW, Gdańsk 2000.
- [14] KOZIELECKI J.: Koncepcje psychologiczne człowieka. Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998.
- [15] KWIATKOWSKA H.: Tożsamość nauczycieli. Między anomią a autonomią. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. Gdańsk 2005.
- [16] LEWOWICKI A.: Aspiracje dzieci i młodzieży. PWN, Warszawa 1987.
- [17] MALICKA M.: Ja – to znaczy kto? Rzecz osobowej tożsamości i wychowaniu, Wyd. „Żak” Warszawa 1999.
- [18] MAMZER H.: Tożsamość w podróży – wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki. WN UAM, Poznań 2002.
- [19] MĄDRZYCKI T.: Osobowość – jako system tworzący i realizujący plany. Gdańskie Towarzystwo Psychologiczne, 1996.
- [20] MEAD M.: Kultura i tożsamość. Studium dyskursu międzypokoleniowego. PWN, Warszawa 1978.
- [21] MIKLUSA J.: Tożsamość kobiet i mężczyzn w cyklu życia. Wyd. Naukowe UAM. Poznań (1996
- [22] MOUNIER E.: Osoba – osobowość – jednostka [w:] Filozofia współczesna, t. II, Kuderewicz Z., Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa 1983.
- [23] NIKITOROWICZ J.: Kreowanie tożsamości dziecka. Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

- [24] NOWAK S.: Metodologia badań socjologicznych, PWN, Warszawa 1970.
- [25] OBUCHOWSKI K.: Psychologia dążeń ludzkich. PWN, Warszawa 1968.
- [26] OBUCHOWSKI K.: Adaptacja twórcza. PWN, Warszawa, 1986.
- [27] OKOŃ W.: Nowy słownik pedagogiczny, Wyd. Akademickie „Żak” Warszawa 1999.
- [28] RADECKA M.: Tożsamość studentów fizjoterapii studiów stacjonarnych. Praca magisterska. Politechnika Opolska 2009.
- [29] REYKOWSKI J.: Z zagadnień psychologii motywacji. WSiP, Warszawa 1970.
- [30] RICOEUR P.: O sobie samym jako innym. PWN Warszawa 2003.
- [31] RZEPKOWSKA I.: Tożsamość studentów studiów zaocznych wychowania fizycznego. Praca magisterska. Politechnika Opolska 2009.
- [32] SZCZEPAŃSKA A.: Tożsamość studentów z kierunku turystyka i rekreacja Politechniki Opolskiej. Praca magisterska. Politechnika Opolska 2009.
- [33] SZCZEPAŃSKI S.: Determinanty wyboru studiów na Wydziale Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii. Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej 2004.
- [34] SZCZEPAŃSKI S.: Podmiotowość studentów Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej. Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej 2006.
- [35] STRELAU J.: Psychologia. Podręcznik akademicki [t. I] Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2000.
- [36] SZCZUKIEWICZ P.: Rozwój psychospołeczny a tożsamość. Wydawnictwo UMCS Lublin 1998
- [37] SZEWCZYK W.: Kim jest człowiek? Zarys antropologii filozoficznej. Tarnów 1998.
- [38] ZAMOJSKA E.: Kulturowa tożsamość młodzieży. Studium empiryczne z badań nad młodzieżą szkół średnich. Poznań–Toruń, 1989.
- [39] TESTER A., FELSON R.B., SULS J.M.: Ja i tożsamość – perspektywa psychologiczna. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2004.
- [40] TOMASZEWSKI T. [red.]: Psychologia. PWN, Warszawa 1978.
- [41] ZAJĄC J.: Tożsamość studentów studiów stacjonarnych wychowania fizycznego. Praca magisterska. Politechnika Opolska 2009.
- [42] ZARĘBA A.: Tożsamość studentów z kierunku fizjoterapia Politechniki Opolskiej. Praca magisterska. Politechnika Opolska 2009.

6. ANEKSY

6.1. Wykaz tabel

Tabela 1. Rozkład liczebności badanych osób wg kierunku i trybu studiów	22
Tabela 2. Poziom znajomości języka angielskiego	25
Tabela 3. Poziom znajomości języka niemieckiego	26
Tabela 4. Poziom znajomości języka rosyjskiego	26
Tabela 5. Poziom znajomości języka francuskiego	26
Tabela 6. Hierarchiczny układ klasycznych systemów wartości	32
Tabela 7. Hierarchiczny układ podstawowych wartości osobistych	40
Tabela 8. Hierarchiczny układ uznania dla autorytetów	48
Tabela 9. Hierarchiczny układ tolerancji wobec inności	54
Tabela 10. Hierarchiczny układ zainteresowania dziedzinami sportu i rekreacji	60
Tabela 11. Hierarchia zainteresowań pozasportowych	68
Tabela 12. Hierarchia motywów związanych z wyborem kierunku studiów	77
Tabela 13. Hierarchia akceptacji stylów kierowania w odniesieniu do pracy zawodowej i społecznej	83
Tabela 14. Hierarchia akceptacji stylów kierowania w odniesieniu do życia w rodzinie	84

6.2. Wykaz rycin

Ryc. 1. Stopień identyfikacji z wartościami dionizyjskimi	28
Ryc. 2. Poziom akceptacji wartości dionizyjskich w ujęciu frakcji badanych studentów.. . . .	28
Ryc. 3. Stopień identyfikacji z wartościami heraklijskimi	29
Ryc. 4. Poziom akceptacji wartości heraklijskich w ujęciu frakcji badanych studentów	29
Ryc. 5. Stopień identyfikacji z wartościami heraklijskimi	29
Ryc. 6. Poziom akceptacji wartości heraklijskich w ujęciu frakcji badanych studentów	30
Ryc. 7. Stopień identyfikacji z wartościami apollińskimi	30
Ryc. 8. Poziom akceptacji wartości apollińskich w ujęciu frakcji badanych studentów	31
Ryc. 9. Stopień identyfikacji z wartościami sokratycznymi	31
Ryc. 10. Poziom akceptacji wartości sokratycznych w ujęciu frakcji badanych studentów	32
Ryc. 11. Ranga miłości w życiu osobistym	33
Ryc. 12. Ranga miłości w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	34
Ryc. 13. Ranga rodziny w życiu osobistym.	34
Ryc. 14. Ranga rodziny w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	34
Ryc. 15. Ranga pieniędzy w życiu osobistym	35
Ryc. 16. Ranga pieniędzy w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	36
Ryc. 17. Ranga zdrowia w życiu osobistym	36
Ryc. 18. Ranga zdrowia w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	37
Ryc. 19. Ranga kariery w życiu osobistym	37
Ryc. 20. Ranga kariery w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	38
Ryc. 21. Ranga uznania społecznego w życiu osobistym	38
Ryc. 22. Ranga uznania społecznego w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	38
Ryc. 23. Ranga wiary w życiu osobistym.	39
Ryc. 24. Ranga wiary w życiu osobistym w ujęciu frakcji badanych studentów	40
Ryc. 25. Poziom uznania autorytetu matki.	41
Ryc. 26. Poziom uznania autorytetu matki w ujęciu frakcji badanych studentów	42
Ryc. 27. Poziom uznania autorytetu ojca	42
Ryc. 28. Poziom uznania autorytetu ojca w ujęciu frakcji badanych studentów	42
Ryc. 29. Poziom uznania autorytetu rodzeństwa	43
Ryc. 30. Poziom uznania autorytetu rodzeństwa w ujęciu frakcji badanych studentów.	43
Ryc. 31. Poziom uznania autorytetu przyjaciela	44
Ryc. 32. Poziom uznania autorytetu przyjaciela w ujęciu frakcji badanych studentów	44
Ryc. 33. Poziom uznania autorytetu nauczyciela/wykładowcy	45
Ryc. 34. Poziom uznania autorytetu nauczyciela/wykładowcy w ujęciu frakcji badanych studentów	45

Ryc. 35. Poziom uznania autorytetu księdza	46
Ryc. 36. Poziom uznania autorytetu księdza w ujęciu frakcji badanych studentów	46
Ryc. 37. Poziom uznania autorytetu osoby medialnej	47
Ryc. 38. Poziom uznania autorytetu osoby medialnej w ujęciu frakcji badanych studentów	47
Ryc. 39. Poziom tolerancji dla ludzi z innej narodowości	49
Ryc. 40. Poziom tolerancji dla innej narodowości w ujęciu frakcji badanych studentów	49
Ryc. 41. Poziom tolerancji dla innej religii	50
Ryc. 42. Poziom tolerancji religijnej w ujęciu frakcji badanych studentów	51
Ryc. 43. Poziom tolerancji dla ludzi innej rasy	51
Ryc. 44. Poziom tolerancji wobec ludzi innej rasy w ujęciu frakcji badanych studentów	52
Ryc. 45. Poziom tolerancji dla ludzi innej orientacji seksualnej	52
Ryc. 46. Poziom tolerancji wobec ludzi innej orientacji seksualnej w ujęciu frakcji badanych studentów	52
Ryc. 47. Poziom tolerancji dla ludzi innej orientacji politycznej	53
Ryc. 48. Poziom tolerancji wobec ludzi innej orientacji politycznej w ujęciu frakcji badanych studentów	53
Ryc. 49. Poziom zainteresowania sportem lub rekreacją ruchową	56
Ryc. 50. Poziom zainteresowania sportem lub rekreacją ruchową w ujęciu frakcji badanych studentów	56
Ryc. 51. Poziom zainteresowania sportami indywidualnymi	57
Ryc. 52. Poziom zainteresowania sportami indywidualnymi w ujęciu frakcji badanych studentów	57
Ryc. 53. Poziom zainteresowania grami sportowymi	58
Ryc. 54. Poziom zainteresowania grami sportowymi w ujęciu frakcji badanych studentów	58
Ryc. 55. Poziom zainteresowania się gimnastyką	59
Ryc. 56. Poziom zainteresowania gimnastyką w ujęciu frakcji badanych studentów	59
Ryc. 57. Poziom zainteresowania się tańcem	60
Ryc. 58. Poziom zainteresowania tańcem w ujęciu frakcji badanych studentów	60
Ryc. 59. Poziom interesowania się nauką	61
Ryc. 60. Poziom zainteresowania nauką w ujęciu frakcji badanych studentów	62
Ryc. 61. Poziom zainteresowania się książką/czytelnictwem	62
Ryc. 62. Poziom zainteresowania książką/czytelnictwem w ujęciu frakcji badanych studentów	63
Ryc. 63. Poziom interesowania się teatrem	64
Ryc. 64. Poziom interesowania się kinem	64
Ryc. 65. Poziom interesowania się muzyką	64
Ryc. 66. Poziom zainteresowania muzyką w ujęciu badanych frakcji studentów	65
Ryc. 67. Poziom interesowania się motoryzacją	65
Ryc. 68. Poziom zainteresowania motoryzacją w ujęciu frakcji badanych studentów	66
Ryc. 69. Poziom interesowania się polityką	67
Ryc. 70. Poziom zainteresowania polityką w ujęciu frakcji badanych studentów	67
Ryc. 71. Poziom interesowania się sprawami społecznymi	68

Ryc. 72. Poziom zainteresowania sprawami społecznymi w ujęciu frakcji badanych studentów	68
Ryc. 73. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na jej prestiż	69
Ryc. 74. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na jej prestiż w ujęciu frakcji badanych studentów	70
Ryc. 75. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość dostania się na studia	70
Ryc. 76. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość dostania się na studia w ujęciu frakcji badanych studentów	70
Ryc. 77. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość studiowania	71
Ryc. 78. Siła motywacji wyboru uczelni ze względu na łatwość studiowania w ujęciu frakcji badanych studentów	71
Ryc. 79. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na możliwość uzyskania pracy po ich ukończeniu	72
Ryc. 80. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na możliwość uzyskania pracy po ich ukończeniu w ujęciu frakcji badanych studentów	72
Ryc. 81. Siła motywacji wyboru kierunku studiów ze względu na posiadane zainteresowania i uzdolnienia	73
Ryc. 82. Siła motywacji wyboru kierunku studiów na względu na posiadane zainteresowania i uzdolnienia w ujęciu frakcji badanych studentów	73
Ryc. 83. Wpływ rodziców na wybór uczelni i kierunku studiów	74
Ryc. 84. Wpływ rodziców na wybór uczelni i kierunku studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	74
Ryc. 85. Wpływ „powołania życiowego” na wybór kierunku studiów	75
Ryc. 86. Wpływ „powołania życiowego” na wybór kierunku studiów w ujęciu frakcji badanych studentów	75
Ryc. 87. Udział przypadku w wyborze kierunku studiów	76
Ryc. 88. Udział przypadku w wyborze kierunku studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	76
Ryc. 89. Poziom samodzielności w wyborze studiów	77
Ryc. 90. Poziom samodzielności w wyborze studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	77
Ryc. 91. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej	79
Ryc. 92. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu rodzinnym	79
Ryc. 93. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu zawodowym i społecznym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	79
Ryc. 94. Stopień akceptacji dla autorytarnego stylu kierowania w życiu rodzinnym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	80
Ryc. 95. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej	80
Ryc. 96. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w życiu rodzinnym	81
Ryc. 97. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	81

Ryc. 98. Stopień akceptacji dla liberalnego stylu kierowania w życiu rodzinnym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	81
Ryc. 99. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w pracy zawodowej i społecznej.	82
Ryc. 100. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym	82
Ryc. 101. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu zawodowym z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	83
Ryc. 102. Stopień akceptacji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym, z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	83
Ryc. 103. Samoocena swego poziomu w roli studenta.	85
Ryc. 104. Samoocena swego poziomu w roli studenta z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	85
Ryc. 105. Siła zamiaru kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów.	86
Ryc. 106. Siła zamiaru kontynuowania edukacji po ukończeniu studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów.	86
Ryc. 107. Siła zamiaru podjęcia pracy po ukończeniu studiów	87
Ryc. 108. Siła zamiaru podjęcia pracy po ukończeniu studiów z uwzględnieniem frakcji badanych studentów.	87
Ryc. 109. Wewnętrzna siła do pokonywania przeszkód i osiągnięcia zamierzonego celu.	87
Ryc. 110. Wewnętrzna siła do pokonywania przeszkód i osiągnięcia zamierzonego celu z uwzględnieniem frakcji badanych studentów	88

6.3. Ankieta

KOD			

ANKIETA*

Katedra Metodyki Wychowania Fizycznego prowadzi badania nad tożsamością studentów na kierunku turystyka i rekreacja. W związku z tym uprzejmie prosimy o szczerze odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu. Odpowiadać należy przez zaznaczenie krzyżykiem (x) odpowiedzi na określone pytania lub zaznaczenie na skali pięciopunktowej wartości od 1-5. Prosimy również o komentarze do pytań, stanowić one będą bogate i cenne pod względami metodologicznymi źródła informacji.

Ankieta jest anonimowa, a wszystkie informacje posłużą do celów naukowych.

CZĘŚĆ I

1. Płeć K , M
2. Wiek a) do 21 lat
b) 22-23 lat
c) powyżej 24 lat
3. Narodowość:
a) polska
b) niemiecka
c) ukraińska
d) czeska
e) inna (jaka?)
4. Miejsce stałego zamieszkania:
a) miasto
b) wieś

* Opracowanie ankiety – Magdalena Radecka, Iwona Rzepkowska, Alicja Szczepańska, Stanisław Szczepański, Justyna Zajac, Anna Zareba.

5. Miejsce zamieszkania w toku studiów:

- a) akademik/bursa
 b) stacja
 c) u rodziny
 d) w miejscu stałego zamieszkania

6. Ukończona szkoła ponadpodstawowa:

- a) liceum ogólnokształcące
 b) liceum zawodowe
 c) technikum
 d) inne

7. Wyznanie:

- a) katolickie
 b) protestanckie
 c) prawosławne
 d) inne
 e) niewierzący

8. Czy posiadasz prawo jazdy?

- a) tak
 b) nie
 c) w trakcie

9. Stopień znajomości języków:

a) Angielski

1	2	3	4	5
nie znam	przeciętny	komunikatywny	wysoki	bardzo wysoki

b) Francuski

1	2	3	4	5
nie znam	przeciętny	komunikatywny	wysoki	bardzo wysoki

c) Niemiecki

1	2	3	4	5
nie znam	przeciętny	komunikatywny	wysoki	bardzo wysoki

c) Rosyjski

1	2	3	4	5
nie znam	przeciętny	komunikatywny	wysoki	bardzo wysoki

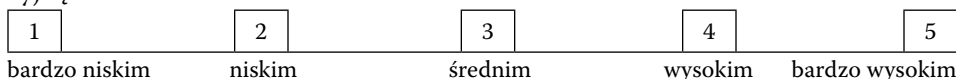
d) Inny (jaki?)

1	2	3	4	5
nie znam	przeciętny	komunikatywny	wysoki	bardzo wysoki

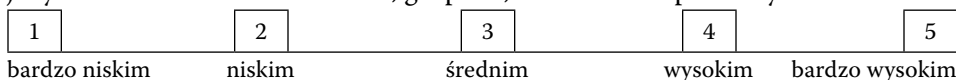
CZĘŚĆ II. STOSUNEK DO WARTOŚCI

1. Najpierw dokładnie przeczytaj, a następnie zaznacz na skali, w **jakim stopniu preferujesz przedstawiony niżej system wartości**.

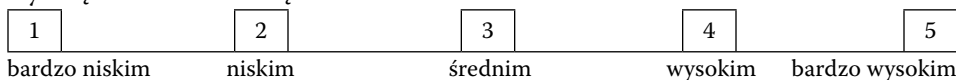
a) **DIONIZYJSKI** – człowiek, który się nim kieruje, najwyżej ocenia takie dobra jak: konsumpcja, komfort czy wygodne życie. Dąży do życia pewnego radości i satysfakcji, uważa, że trzeba brać ze świata jak najwięcej; życie będzie miało sens jedynie wtedy, gdy osiągniemy rzeczy lub luksus, gdy zanurzymy się w konsumpcyjną obfitość.

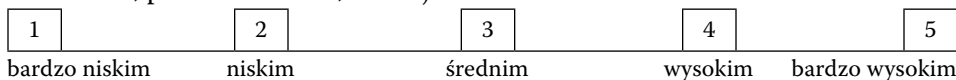
b) **HERAKLIJSKI** – człowiek dąży do dominacji nad innymi ludźmi, do zdobywania władzy i sławy. Nieważne są dla niego komfort i wygody, ważna jest jedynie kontrola nad otoczeniem, grupami, strukturami społecznymi.

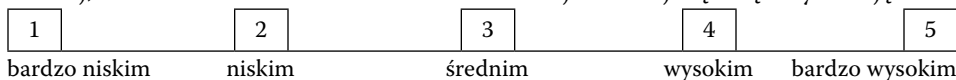
c) **PROMETEJSKI** – człowiek, który przyjmuje te wartości, widzi siebie jako częśćkę wspólnoty, często podejmuje działania altruistyczne oraz prospołeczne. Walka z cierpieniem, złem, okrucieństwem czy represjami posiada dla niego najwyższą wartość osobistą.

d) **APOLLIŃSKI** – zwolennicy tej wartości przypisują najwyższe znaczenie twórczości, poznaniu świata, rozwojowi nauki i sztuki.

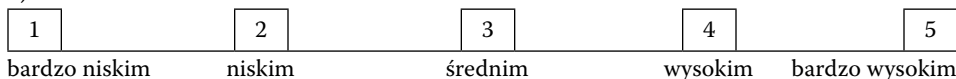

e) **SOKRATYCZNY** – zgodnie z nim najwyższym dobrem człowieka staje się poznanie i rozumienie samego siebie oraz doskonalenia własnej osobowości. Ciągły rozwój, samokształcenie i samodoskonalenie daje mu największą satysfakcję.

2. Zaznacz na skali, w jakim stopniu ważna jest dla Ciebie:

a) kariera

b) miłość

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) pieniądze

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) rodzina

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

e) uznanie społeczne

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

f) wiara

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

g) zdrowie

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

3. Zaznacz na skali w jakim stopniu wykazujesz tolerancję dla ludzi reprezentujących inną:

a) rasę

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) narodowość

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) orientację seksualną

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) orientację polityczną

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

e) orientacje religijne

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

4. Zaznacz na skali, w jakim stopniu jest dla Ciebie autorytetem:

a) matka

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) ojciec

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) rodzeństwo

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) przyjaciel

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

e) ksiądz

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

f) nauczyciel/wykładowca

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

g) osoba medialna

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

5. Jak oceniasz swoje możliwości w zrealizowaniu wyznaczonych celów?

1	2	3	4	5
nie wiem	zdecydowanie pesymistycznie	raczej pesymistycznie	raczej optimistycznie	zdecydowanie optimistycznie

Komentarz

.....

6. Czy realizujesz swoje zamierzenia nawet mimo napotykaných przeszkód?

1	2	3	4	5
zdecydowanie nie	nie	częściowo	zdecydowanie tak	tak

Komentarz

.....

CZĘŚĆ III. ZAINTERESOWANIA I UDZIAŁ W KULTURZE

1. Zaznacz na skali, w jakim stopniu interesuje Ciebie:

a) sport /rekreacja

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) teatr

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) kino

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) książki

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

e) muzyka

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

f) motoryzacja

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

g) literatura

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

h) polityka

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

i) sprawy społeczne

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

j) nauka

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

k) inne ważne dziedziny (jakie?)

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

2. Zaznacz na skali, w jakim stopniu interesują Ciebie:

a) sporty indywidualne

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) gry zespołowe

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) gimnastyka

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) taniec

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

CZĘŚĆ IV. MOTYWY WYBORÓW STUDIÓW I ZAWODÓW

1. Zaznacz na skali stopień samodzielności w wyborze kierunku studiów

1	2	3	4	5
bardzo niski	niski	średni	wysoki	bardzo wysoki

2. W jakim stopniu kierowałeś się przy wyborze studiów:

a) możliwością znalezienia pracy

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) zainteresowaniami/ uzdolnieniami

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) tradycją rodzinną

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

d) namową rodziców

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

e) namową koleżanek/kolegów

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

f) prestiżem uczelni

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

g) łatwością dostania się na ten kierunek

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

h) łatwością studiowania

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

j) to był przypadek

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

3. Czy uważasz się za dobrego studenta?

1	2	3	4	5
nie	raczej nie	nie wiem	tak	zdecydowanie tak

4. Jak daleko sięgają Twoje plany życiowe?

- a) do kilku tygodni
- b) do kilku miesięcy
- c) do trzech lat
- d) do dziesięciu lat
- e) więcej niż dziesięć lat

Komentarz

.....

5. W jakim stopniu wybrany przez Ciebie kierunek jest Twoim powołaniem życiowym?

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

6. W jakim stopniu chciałbyś po zakończeniu studiów:

a) kontynuować studia na wyższym poziomie

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

b) pracować

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

c) pracować i studiować zaocznie

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	wysokim	bardzo wysokim

Komentarz

.....

7. W jakim stopniu preferujesz przedstawione niżej style kierowania zespołem ludzi w życiu zawodowym lub społecznym:

a) Styl AUTOKRATYWNY – kierownik to organizator; szeroki zakres kontroli i ingerencji kierownika, co do sposobu wykonywania zadań przez podwładnych.

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	dużym	bardzo dużym

b) Styl DEMOKRATYCZNY – zakładający współdziałanie pracowników w procesie podejmowania decyzji i współdziałanie kierownika w procesie realizacji zadań

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	dużym	bardzo dużym

c) Styl LIBERALNY – zakłada, iż każdy pracownik wykonuje wydane polecenie w dowolny sposób, bez ingerencji kierownika, który ogranicza się do sprecyzowania zadania i ewentualnie terminu realizacji.

1	2	3	4	5
bardzo niskim	niskim	średnim	dużym	bardzo dużym

8. W jakim stopniu preferujesz przedstawione niżej style kierowania w życiu rodzinnym:

a) Styl AUTOKRATYWNY

1		2		3		4		5
bardzo niskim		niskim		średnim		dużym		bardzo dużym

b) Styl DEMOKRATYCZNY

1		2		3		4		5
bardzo niskim		niskim		średnim		dużym		bardzo dużym

c) Styl LIBERALNY.

1		2		3		4		5
bardzo niskim		niskim		średnim		dużym		bardzo dużym

Komentarz

.....

Dziękujemy za wzięcie udziału w badaniach

6.4. Tabele wyników

Tabela 1

Stopień preferowania wartości dionizyjskich

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	26	10,3	77	30,6	111	44,0	29	11,5	9	3,6	252	100
Mężczyźni	19	8,5	38	17,0	107	47,8	41	18,3	19	8,4	224	100
Razem	45	9,4	115	24,2	218	45,8	70	14,7	28	5,9	476	100

$\chi^2 = 18,45$, $df = 4$, $p < 0,001$.

Tabela 2

Stopień preferowania wartości heraklijskich

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średnia		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	99	39,3	111	44,0	36	14,3	3	1,2	3	1,2	252	100
Mężczyźni	55	24,5	85	37,9	62	27,7	17	7,7	5	2,2	224	100
Razem	154	32,2	196	41,2	98	20,6	20	4,2	8	0,7	476	100

$\chi^2 = 31,69$, $df = 4$, $p < 0,001$.

Tabela 3

Stopień preferowania wartości prometejskich

Skala \ Płeć	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	12	4,8	35	13,9	94	37,3	94	37,3	17	6,7	252	100
Mężczyźni	14	6,3	35	15,6	90	40,2	65	29,0	20	8,9	224	100
Razem	26	5,7	70	14,6	184	38,6	159	33,3	37	7,8	476	100

$\chi^2 = 5,6$, $df = 4$, $p > 0,05$.

Tabela 4

Stopień preferowania wartości apollońskich

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	n	%	N	%	N	%
Kobiety	5	5,9	47	18,6	109	43,3	76	30,2	5	2,0	252	100
Mężczyźni	15	7,7	55	24,5	95	42,4	49	21,9	10	4,5	224	100
Razem	30	6,4	102	21,5	204	42,8	125	26,0	15	3,3	476	100

$$\chi^2 = 7,36, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 5

Stopień preferowania wartości sokratycznych

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	2,8	16	6,3	55	21,8	116	46,0	58	23,1	252	100
Mężczyźni	8	3,6	22	9,8	81	36,2	77	34,4	36	16,0	224	100
Razem	15	3,1	38	8,0	136	28,6	193	49,5	94	19,8	476	100

$$\chi^2 = 17,41, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 6

Ważność miłości w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	2	0,8	7	2,8	59	23,4	184	73,0	252	100
Mężczyźni	4	1,8	2	0,9	16	7,1	79	35,3	123	54,9	224	100
Razem	4	0,8	4	0,8	23	4,8	138	29,0	307	64,5	476	100

$$\chi^2 = 21,69, df = 4, p < 0,001$$

Tabela 7

Ważność rodziny w życiu.

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	-	-	7	2,8	37	14,7	208	82,5	252	100
Mężczyźni	-	-	2	0,9	8	3,6	64	28,5	150	67,0	224	100
Razem	-	-	2	0,4	15	3,1	101	21,2	358	75,3	476	100

$$\chi^2 = 17,08, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 8

Ważność pieniędzy w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,4	2	0,8	97	38,5	127	50,4	25	9,9	252	100
Mężczyźni	2	0,9	5	2,2	60	26,8	122	54,5	35	15,6	224	100
Razem	3	0,6	7	1,5	157	33,0	249	52,3	60	12,6	476	100

$$\chi^2 = 11,68, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 9

Ważność zdrowia w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	-	-	12	4,8	43	17,0	197	78,2	252	100
Mężczyźni	1	0,4	1	0,4	15	6,7	57	25,5	150	67,0	224	100
Razem	1	0,2	1	0,2	27	5,7	100	21,0	347	72,9	476	100

$$\chi^2 = 9,05, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 10

Ważność kariery w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,6	5	2,0	93	36,9	123	48,8	27	10,7	252	100
Mężczyźni	4	1,8	14	6,2	69	30,8	107	47,8	30	13,4	224	100
Razem	8	1,7	19	4,1	162	33,8	230	48,3	57	12,1	476	100

$$\chi^2 = , df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 11

Ważność uznania społecznego w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	3	1,2	89	35,3	133	52,2	27	10,7	252	100
Mężczyźni	2	0,9	12	5,4	74	33,0	99	44,2	37	16,5	224	100
Razem	2	0,4	15	3,1	163	34,3	232	48,7	64	13,5	476	100

$$\chi^2 = 13,73, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 12

Ważność wiary w życiu

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,8	24	9,5	66	16,2	101	40,1	59	23,4	252	100
Mężczyźni	17	7,6	28	12,4	69	30,7	68	30,6	42	18,7	224	100
Razem	19	4,0	52	10,9	135	28,4	169	35,5	101	21,2	476	100

$$\chi^2 = 20,72, df = 4, p < 0,001$$

Tabela 13

Poziom autorytetu matki

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	5	2,0	38	15,1	82	32,5	127	50,4	252	100
Mężczyźni	-	-	6	2,7	41	18,3	106	47,3	71	31,7	224	100
Razem	-	-	11	2,3	79	16,6	188	39,5	198	41,6	476	100

$$\chi^2 = 17,52, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 14

Poziom autorytetu ojca

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	15	5,9	13	5,2	49	19,4	93	36,9	82	32,6	252	100
Mężczyźni	6	2,7	10	4,5	37	16,5	103	46,0	68	30,3	224	100
Razem	21	4,6	23	4,8	86	18,0	196	41,1	150	31,5	476	100

$$\chi^2 = 6,19, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 15

Poziom autorytetu rodzeństwa

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	1,2	30	11,9	78	30,9	92	36,5	49	19,5	252	100
Mężczyźni	10	4,5	23	10,3	90	40,2	69	30,8	32	14,2	224	100
Razem	13	2,7	53	11,1	168	35,4	161	33,8	81	17,0	476	100

$$\chi^2 = 10,78, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 16

Autorytet przyjaciela

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,4	11	4,4	90	35,7	112	44,4	38	15,1	252	100
Mężczyźni	4	1,0	21	9,4	104	46,4	71	31,7	24	10,7	224	100
Razem	5	1,0	32	6,7	194	40,8	183	38,5	62	13,0	476	100

$$\chi^2 = 16,70, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 17

Autorytet nauczyciela/wykładowcy

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,6	44	17,5	130	51,6	66	26,2	8	3,1	252	100
Mężczyźni	5	2,2	40	17,8	101	45,1	66	29,6	12	5,3	224	100
Razem	9	1,9	84	17,6	231	48,5	132	27,8	20	4,2	476	100

$$\chi^2 = 4,61, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 18

Autorytet księdza

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	35	13,9	90	35,7	98	38,9	24	9,5	5	2,0	252	100
Mężczyźni	54	24,1	63	28,1	73	32,6	26	11,6	8	3,6	224	100
Razem	89	18,7	153	32,1	172	36,0	50	10,5	13	2,7	476	100

$$\chi^2 = 11,65, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 19

Autorytet osób medialnych

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	45	17,8	93	36,9	101	40,2	11	4,3	2	0,8	252	100
Mężczyźni	41	18,3	67	29,9	86	38,4	23	10,3	7	3,1	224	100
Razem	86	18,1	160	33,6	187	39,3	34	7,1	9	1,9	476	100

$$\chi^2 = 11,01, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 20

Tolerancja dla innej narodowości

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	-	-	3	1,2	27	10,7	101	40,1	121	48,0	252	100
Mężczyźni	1	0,4	10	4,5	57	25,4	101	45,1	55	24,6	224	100
Razem	1	0,2	13	2,7	84	17,6	202	42,5	176	37,0	476	100

$$\chi^2 = 38,71, df = 4, p < 0,001$$

Tabela 21

Tolerancja dla innych ras

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,4	3	1,2	60	23,8	97	38,5	91	36,1	252	100
Mężczyźni	4	1,8	8	3,6	58	25,9	100	44,6	54	24,1	224	100
Razem	5	1,0	11	2,3	118	14,8	197	41,4	145	30,5	476	100

$$\chi^2 = 12,83, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 22

Tolerancja wobec wyznawców innych religii

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,8	10	4,0	57	22,6	94	37,3	89	35,3	252	100
Mężczyźni	4	1,8	12	5,3	77	34,4	78	34,8	53	23,7	224	100
Razem	6	1,3	22	4,6	134	28,2	172	36,1	142	19,8	476	100

$$\chi^2 = 12,84, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 23

Tolerancja wobec innej orientacji politycznej

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	2,0	23	9,1	89	35,3	79	31,4	56	22,2	252	100
Mężczyźni	11	4,9	22	9,8	121	54,0	49	21,9	21	9,4	224	100
Razem	16	3,4	45	9,4	210	44,1	128	26,9	77	16,2	476	100

$$\chi^2 = 28,55, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 24

Tolerancja wobec innej orientacji seksualnej

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	6	24	22	8,7	89	35,3	77	30,6	58	23,0	252	100
Mężczyźni	43	19,2	49	21,9	77	34,4	42	18,7	13	5,8	224	100
Razem	49	10,3	71	14,9	166	34,9	119	25,0	71	14,9	476	100

$$\chi^2 = 76,50, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 25

Zainteresowanie sportem/rekreacją ruchową

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,8	11	4,4	57	22,6	98	38,9	84	33,3	252	100
Mężczyźni	1	0,4	4	1,8	16	7,1	64	28,6	139	62,1	224	100
Razem	3	1,1	15	,0	73	15,2	162	34,0	223	46,7	476	100

$$\chi^2 = 45,85, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 26

Zainteresowanie grami sportowymi

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	10	4,0	29	11,5	83	32,9	94	37,3	36	14,3	252	100
Mężczyźni	5	2,2	21	9,4	39	17,4	62	27,7	97	43,3	224	100
Razem	15	3,1	50	10,5	122	25,6	156	32,9	133	17,9	476	100

$$\chi^2 = 51,88, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 27

Zainteresowania sportami indywidualnymi

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	9	3,6	37	14,7	98	38,9	71	28,2	37	14,6	252	100
Mężczyźni	6	2,7	9	4,0	52	23,2	83	37,1	74	33,0	224	100
Razem	15	3,1	46	9,7	150	31,6	154	32,3	111	23,3	476	100

$$\chi^2 = 43,52, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 28

Zainteresowanie tańcem

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	22	8,7	23	9,1	77	30,6	75	298	55	21,8	252	100
Mężczyźni	39	17,4	67	29,9	64	28,6	37	16,5	17	7,6	224	100
Razem	61	12,8	90	18,9	141	29,6	112	23,6	72	15,1	476	100

$$\chi^2 = 58,94, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 29

Zainteresowanie gimnastyką

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	20	7,9	60	23,8	89	35,4	45	17,8	38	15,1	252	100
Mężczyźni	31	13,8	61	27,3	89	39,8	29	12,9	14	6,2	224	100
Razem	51	10,7	121	25,4	178	37,5	74	15,5	52	10,9	476	100

$$\chi^2 = 15,31, df = 4, p < 0,01$$

Tabela 30

Zainteresowanie nauką

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	2,0	8	3,2	99	39,3	128	50,8	12	4,7	252	100
Mężczyźni	4	1,8	16	7,1	110	49,2	76	33,9	18	8,0	224	100
Razem	9	2,1	24	5,0	209	43,8	204	42,8	30	6,3	476	100

$$\chi^2 = 16,23, df = 4, p < 0,01$$

Tabela 31

Zainteresowanie czytelnictwem/książką

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	13	5,1	28	11,1	97	38,5	77	30,6	37	14,7	252	100
Mężczyźni	21	9,4	55	24,6	89	39,9	46	20,3	13	5,8	224	100
Razem	34	7,1	83	17,4	186	39,1	123	25,8	50	10,6	476	100

$$\chi^2 = 28,78, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 32

Zainteresowanie literaturą

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	21	8,3	64	25,5	98	38,9	54	21,4	15	5,9	252	100
Mężczyźni	13	5,8	69	30,8	96	42,8	37	16,6	9	4,0	224	100
Razem	34	7,1	133	27,9	194	40,8	91	19,2	24	5,0	476	100

$$\chi^2 = 5,12, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 33

Zainteresowanie teatrem

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	28	11,1	81	32,1	103	40,9	30	11,9	10	4,0	252	100
Mężczyźni	44	19,6	76	33,4	83	37,2	12	5,3	9	4,0	224	100
Razem	72	15,1	157	33,0	186	39,1	43	8,8	19	4,0	476	100

$$\chi^2 = 12,02, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 34

Zainteresowanie kinem

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	7	2,8	14	5,5	81	32,1	126	50,0	24	9,6	252	100
Mężczyźni	3	1,3	15	6,7	81	36,3	96	42,8	29	12,9	224	100
Razem	10	2,1	29	6,1	162	34,0	222	46,6	53	11,2	476	100

$$\chi^2 = 4,53, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 35

Zainteresowanie muzyką

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	6	2,4	6	2,4	50	19,8	98	38,9	92	36,5	252	100
Mężczyźni	1	0,4	5	2,2	35	15,6	92	41,2	91	40,6	224	100
Razem	7	1,5	11	2,3	85	17,8	190	39,9	183	8,5	476	100

$$\chi^2 = 4,89, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 36

Zainteresowanie motoryzacją

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	38	15,1	96	8,1	77	30,5	29	11,5	12	4,8	252	100
Mężczyźni	4	1,8	34	15,2	63	28,1	69	30,8	54	24,1	224	100
Razem	42	9,0	130	27,3	140	29,4	98	20,5	66	13,8	476	100

$$\chi^2 = 100,23, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 37

Zainteresowanie polityką

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	91	36,1	91	36,2	53	21,0	16	6,3	1	0,4	252	100
Mężczyźni	37	16,5	60	26,8	74	33,0	37	15,5	16	7,2	224	100
Razem	128	26,8	151	31,7	127	16,8	53	11,1	17	3,6	476	100

$$\chi^2 = 52,72, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 38

Zainteresowanie sprawami społecznymi

Płeć \ Skala	B. niskie		Niskie		Średnie		Wysokie		B. wysokie		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	23	9,1	49	19,4	132	52,5	47	18,6	1	0,4	252	100
Mężczyźni	14	6,2	42	18,7	93	41,6	60	26,8	15	6,7	224	100
Razem	37	8,0	91	19,0	225	47,3	107	22,4	16	3,3	476	100

$$\chi^2 = 21,74, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 39

Wpływ zainteresowań i uzdolnień na wybór kierunku studiów

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,8	6	2,4	44	17,5	128	50,8	72	28,5	252	100
Mężczyźni	3	1,3	11	4,9	65	29,0	102	45,6	43	19,2	224	100
Razem	5	1,0	17	3,6	109	22,9	230	48,3	115	24,2	476	100

$$\chi^2 = 14,32, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 40

Możliwość znalezienia pracy jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,9	15	5,9	119	47,2	95	37,8	21	8,3	252	100
Mężczyźni	7	3,1	18	8,0	95	42,4	77	34,5	27	12,0	224	100
Razem	9	1,9	33	6,9	214	44,9	172	36,2	48	10,1	476	100

$$\chi^2 = 6,74, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 41

Łatwość dostania się na studia jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	58	23,0	69	27,4	94	37,3	25	9,9	6	2,4	252	100
Mężczyźni	28	12,5	57	25,4	95	42,4	36	16,1	8	3,6	224	100
Razem	86	18,1	126	26,5	189	39,7	61	12,8	14	2,9	476	100

$$\chi^2 = 12,13, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 42

Łatwość studiowania jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	63	25,0	87	34,5	84	33,3	17	6,7	1	0,4	252	100
Mężczyźni	30	13,4	69	30,8	87	38,8	28	12,5	10	4,5	224	100
Razem	93	19,3	156	32,8	171	36,0	45	9,6	11	2,3	476	100

$$\chi^2 = 22,30, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 43

Prestż uczelni jako motyw wyboru studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	47	18,6	88	34,9	92	36,6	22	8,7	3	1,2	252	100
Mężczyźni	47	21,0	68	30,3	82	36,6	21	9,4	6	2,7	224	100
Razem	94	19,7	156	32,8	174	36,6	43	9,0	9	1,9	476	100

$$\chi^2 = 2,51, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 44

Tradycja rodzinna jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	135	53,6	71	28,2	25	9,9	16	6,3	5	2,0	252	100
Mężczyźni	87	38,8	65	29,0	48	21,5	18	8,0	6	2,7	224	100
Razem	222	46,7	136	28,6	73	15,3	34	7,1	11	2,3	476	100

$$\chi^2 = 16,51, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 45

Namowa rodziców jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	126	50,0	78	30,9	33	13,2	13	5,1	2	0,8	252	100
Mężczyźni	95	42,4	64	28,6	46	20,5	15	6,7	4	1,8	224	100
Razem	221	46,6	142	29,8	79	16,6	28	5,9	6	1,3	476	100

$$\chi^2 = 7,05, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 46

Namowa koleżanek/kolegów jako motyw wyboru kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	125	49,6	81	32,1	30	11,9	12	4,8	4	1,6	252	100
Mężczyźni	84	37,6	78	34,8	46	20,6	9	3,9	7	3,1	224	100
Razem	209	44,0	159	33,3	76	16,0	21	4,4	11	2,3	476	100

$$\chi^2 = 11,11, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 47

Wybór kierunku studiów jako powołanie życiowe

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	2	0,8	12	4,8	108	42,8	95	37,7	35	13,9	252	100
Mężczyźni	9	4,0	21	9,4	100	44,6	64	28,6	30	13,4	224	100
Razem	11	2,3	33	6,9	208	43,7	159	33,5	65	13,6	476	100

$$\chi^2 = 13,14, df = 4, p < 0,0.$$

Tabela 48

Stopień samodzielności w wyborze studiów

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,4	2	0,8	37	14,7	83	32,9	129	51,2	252	100
Mężczyźni	1	0,4	6	2,7	46	20,5	84	37,6	87	38,8	224	100
Razem	2	0,4	8	1,7	83	17,3	167	35,2	216	45,4	476	100

$$\chi^2 = 9,69, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 49

Przypadek jako czynnik powodujący wybór kierunku studiów

Płeć \ Wpływ	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	146	65,1	34	13,5	36	14,3	10	3,9	8	3,2	252	100
Mężczyźni	143	63,8	32	14,3	27	12,0	16	7,2	6	2,7	224	100
Razem	307	64,3	66	13,9	63	13,2	26	5,5	14	2,9	476	100

$$\chi^2 = 2,82, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 50

Poziom preferencji dla autokratycznego stylu kierowania w pracy zawodowej

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	10	40	65	25,8	114	45,2	57	22,6	6	2,4	252	100
Mężczyźni	12	5,3	35	15,6	98	43,7	63	28,2	16	7,2	224	100
Razem	224,6	4,6	100	21,0	212	44,5	120	25,3	22	4,6	476	100

$$\chi^2 = 13,64, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 51

Poziom preferencji dla autokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	40	15,9	76	30,1	93	36,9	36	14,3	7	2,8	252	100
Mężczyźni	33	14,7	46	29,5	92	41,1	44	19,6	9	4,1	224	100
Razem	73	15,3	122	25,6	185	38,9	80	16,8	16	3,4	476	100

$$\chi^2 = 7,49, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 52

Poziom preferencji dla demokratycznego stylu kierowania w pracy zawodowej

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,6	10	4,0	62	24,6	128	50,8	48	19,0	252	100
Mężczyźni	5	2,2	18	8,0	77	34,4	99	44,2	25	11,2	224	100
Razem	9	1,9	28	5,9	139	29,2	227	47,7	73	15,3	476	100

$$\chi^2 = 13,35, df = 4, p < 0,01.$$

Tabela 53

Poziom preferencji dla demokratycznego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	2,0	12	4,8	67	26,6	92	36,5	76	30,1	252	100
Mężczyźni	7	3,2	14	6,3	74	33,0	85	37,9	44	19,6	224	100
Razem	12	2,5	26	5,5	141	29,6	177	37,2	120	25,2	476	100

$$\chi^2 = 9,31, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 54

Poziom preferencji dla liberalnego stylu kierowania w pracy zawodowej

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	30	11,9	74	29,4	98	40,0	40	15,8	10	4,0	252	100
Mężczyźni	12	5,3	50	22,3	97	43,3	55	24,5	10	4,6	224	100
Razem	42	8,8	124	26,0	195	41,0	95	19,9	20	4,3	476	100

$$\chi^2 = 13,13, df = 4, p < 0,02.$$

Tabela 55

Poziom preferencji dla liberalnego stylu kierowania w życiu rodzinnym

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	27	10,7	61	24,2	102	40,5	47	18,6	15	6,0	252	100
Mężczyźni	21	9,4	41	18,3	95	42,4	50	22,3	17	7,6	224	100
Razem	48	10,1	102	21,4	197	41,4	97	20,4	32	6,7	476	100

$$\chi^2 = 4,99, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 56

Poziom samooceny w roli studenta

Płeć \ Skala	B. niski		Niski		Średni		Wysoki		B. wysoki		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	4	1,6	8	3,2	44	17,5	156	61,9	40	15,8	252	100
Mężczyźni	2	0,9	16	7,1	75	33,5	105	46,9	26	11,6	224	100
Razem	6	1,3	24	5,0	119	25,0	261	54,8	66	13,9	476	100

$$\chi^2 = 22,78, df = 4, p < 0,001.$$

Tabela 57

Perspektywa planowania spraw osobistych

Płeć \ Zakres	Do kilku tygodni		Do kilku miesięcy		Do trzech lat		Do 10 lat		Powyżej 10 lat		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	43	17,1	68	27,0	83	32,9	33	13,1	25	9,9	252	100
Mężczyźni	35	15,6	41	18,3	73	32,6	43	19,2	32	14,3	224	100
Razem	78	16,4	109	22,8	156	32,8	76	16,0	57	12,0	476	100

$$\chi^2 = 8,70, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 58

Siła zamiaru dalszego podnoszenie poziomu swojej edukacji

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	1,2	15	5,9	63	25,0	98	38,9	73	29,0	252	100
Mężczyźni	7	3,1	24	10,7	87	38,8	73	32,7	33	14,7	224	100
Razem	10	2,1	39	8,2	150	31,3	171	35,9	106	22,3	476	100

$$\chi^2 = 25,27, df = 4, p < 0,001$$

Tabela 59

Siła zamiaru podjęcia pracy po ukończeniu studiów

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	1	0,4	5	2,0	43	17,1	110	43,6	93	36,9	252	100
Mężczyźni	3	1,3	7	3,2	53	23,8	104	46,3	57	25,4	224	100
Razem	4	0,8	12	2,5	96	20,2	214	44,9	150	31,6	476	100

$$\chi^2 = 9,57, df = 4, p < 0,05.$$

Tabela 60

Chęć podjęcia pracy i studiowania

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	27	10,7	31	12,3	64	25,4	83	32,9	47	18,7	252	100
Mężczyźni	19	8,5	39	17,4	72	32,1	52	23,2	42	18,8	224	100
Razem	46	9,7	70	14,7	136	28,6	135	28,4	89	18,7	476	100

$$\chi^2 = 8,58, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 61

Wewnętrzna siła w dążeniu do realizowania swoich celów

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	3	1,2	4	1,6	89	35,3	118	46,8	38	15,1	252	100
Mężczyźni	1	0,4	1	0,4	67	30,0	106	47,3	49	21,9	224	100
Razem	4	0,8	5	1,0	156	32,8	224	47,0	87	18,4	476	100

$$\chi^2 = 6,29, df = 4, p > 0,05.$$

Tabela 62

Ocena możliwości zrealizowania wyznaczonych celów

Płeć \ Skala	B. niska		Niska		Średnia		Wysoka		B. wysoka		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kobiety	5	2,0	-	-	34	13,5	175	69,4	38	15,1	252	100
Mężczyźni	2	0,9	2	0,9	34	15,2	140	62,5	46	20,5	224	100
Razem	7	1,5	2	0,4	68	14,3	315	66,2	84	17,6	476	100

$$\chi^2 = 6,31, df = 4, p > 0,05$$